

**”EHKÄ VARMUUTTA SIIHEN, ETTÄ
ETTII NIITÄ OMIA HYVIÄ PUOLI-
AAN JA SITTEN OIKEESTI NIINKU
USKALTAAN TAVALLAAN TOTEUT-
TAA NIITÄ UNELMIA”**

Valokuvatyöskentelyä lastensuojelun avo-
huollossa

Heidi Kiviranta

Maritza Rautanen

Opinnäytetyö
Lokakuu 2014
Sosiaalialan koulutusohjelma

TIIVISTELMÄ

Tampereen ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan koulutusohjelman

KIVIRANTA, HEIDI & RAUTANEN, MARITZA:

”Ehkä varmuutta siihen, että etii niitä omia hyviä puoliaan ja sitten oikeesti niinku uskaltaa tavallaan toteuttaa niitä unelmia”

Valokuvatyöskentelyä lastensuojelun avohuollossa

Opinnäytetyö 99 sivua, joista liitteitä 22 sivua
Lokakuu 2014

Opinnäytetyön idea syntyi kiinnostuksesta nuorten kanssa työskentelyyn, toiminnallisuuteen ja valokuvaukseen. Yhteistyötahona toimi Tampereen kaupungin lapsiperheiden sosiaaliasemien ohjaustyö. Opinnäytetyön tarkoituksena oli järjestää kesäksi 2014 pienryhmätoimintaa yläkouluikäisille lastensuojelun vanhoille ja nykyisille asiakkaille, joille on tarpeellista ja ajankohtaista tulevaisuuden ja minäkuvan miettiminen. Ryhmään valikoitui kahdeksan 14–17-vuotiasta nuorta, joista kuusi oli ryhmässä mukana loppuun asti. Tutkittaviksi ilmiöiksi muodostuivat tulevaisuudensuunnitelmien selkeytyminen ja nuorten minäkuvan vahvistuminen. Pienryhmätoiminnan seitsemän tapaamiskertaa koostuivat erilaisista taidelähtöisistä harjoituksista, joiden pääpaino oli valokuvatyöskentelyssä.

Opinnäytetyön aineistoa kerättiin pienryhmätoiminnan alussa alkukyselyllä, jossa tiedusteltiin nuorten tulevaisuudensuunnitelmia ja käsitystä omasta itsestään. Osallistuva havainnointi toimi havainnointimenetelmänä koko pienryhmätoiminnan ajan. Pienryhmätoiminnan lopussa jokainen nuori haastateltiin henkilökohtaisesti kolmen teeman avulla. Haastatteluteemat liittyivät tulevaisuusorientaatioon, minäkuvaan ja ryhmän tuomiin kokemuksiin. Nämä haastattelut tallennettiin. Alkukysely toimi vertailupohjana haastattelulle tuomalla tutkittavien ilmiöiden muutoksia näkyviksi.

Nuoret kokivat pienryhmätyöskentelyn hyödylliseksi. Moni kertoi miettineensä tulevaisuuttaan työskentelyn aikana paljon enemmän kuin yleensä, sillä omat unelmat, toiveet ja haaveet olivat läsnä useissa harjoituksissa. Valokuvatyöskentely koettiin hyvänä menetelmänä selkeyttää ja vahvistaa ajatuksia tulevasta. Sen koettiin myös huomaamatta korjanneen tai vahvistaneen osan nuorista minäkuvaa. Moni kertoi saaneensa itsevarmuutta huomattavasti lisää ja oppineensa pitämään itsestään.

Opinnäytetyö osoitti valokuvatyöskentelyn olevan tehokas menetelmä nuorten kanssa työskenneltäessä. Menetelmää voi myös hyödyntää soveltaen eri asiakasryhmien kanssa. Kokemus osoittaa, että valokuvatyöskentelyä voisi hyödyntää muiden toiminnallisten menetelmien lisäksi nykyistä enemmän lastensuojelussa. Toiminnalliset menetelmät antavat mahdollisuuden käsitellä asioita ja tunteita luovemmin.

Asiasanat: pienryhmätoiminta, valokuvatyöskentely, tulevaisuusorientaatio, minäkäsitys, nuori

ABSTRACT

Tampereen ammattikorkeakoulu
Tampere University of Applied Sciences
Degree Programme in Social Services

KIVIRANTA, HEIDI & RAUTANEN, MARITZA

“Perhaps the Certainty to That You Look for Your Own Good Sides and Then Have the
Courage to Implement Those Dreams”

Photography Working in the Open Care in Child Welfare.

Bachelor's thesis 99 pages, appendices 22 pages
October 2014

The idea for the Bachelor's thesis developed from the interest in working with adolescents, as well as in functionality and photography. The Bachelor's thesis was executed in co-operation with the open care in child welfare in the social welfare offices for families with children in Tampere. The objective was to organize small group activity in the summer of 2014 for adolescents in secondary school who had been or were under child care and who were interested in photographing and for whom it was essential to think about the future and their own self-image. Eight 14–17-year-olds were selected of which six participated in the group until the end. The research phenomena consisted of the clarification of the plans for the future and strengthening adolescent's self-image. The seven meetings of the small group activity consisted of various art-oriented exercises with the main focus on photography working.

The data were collected at the beginning of the small group activity by means of a questionnaire which enquired adolescent's plans for the future and their perception of themselves. Participant observation acted as an observation method during the small group activity. At the end of the small group activity every adolescent was interviewed with the help of three themes. The themes were related to the future orientation, self-image and the experiences brought by the group activity. The questionnaire acted as the basis of the comparison for the interview by bringing the changes in the phenomena visible.

Adolescents felt that the small group activity was worthwhile. Many said that they thought about the future during the working a lot more than usually because their own dreams, hopes and ambitions were present in several exercises. The photography work was seen as a good method to clarify and strengthen the ideas of the future. It was also experienced to unnoticed repair and strengthen some of the adolescent's self-image. Many said that they gained significantly more self-confidence and they learned to like themselves.

The Bachelor's thesis indicated that photography work is an effective method when working with adolescents. The method can also be utilized by applying with different client groups. It is good to utilize photography work more with other functional methods in child care. Functional methods give the possibility to deal with subjects and feelings in a more creative way.

Key words: small group activity, photography working, future orientation, self-impression, adolescent

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	6
2	OPINNÄYTETYÖN LÄHTÖKOHDAT.....	9
2.1	Lähtökohdat ja tarkoitus	9
2.2	Yhteistyötaho	10
2.3	Opinnäytetyön tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset	11
3	OPINNÄYTETYÖN TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT	12
3.1	Tulevaisuusorientaatio	12
3.1.1	Tulevaisuusorientaatio käsitteenä	12
3.1.2	Unelmat, toiveet ja haaveet nuoruusiässä	14
3.2	Minäkuva	16
3.2.1	Minäkuvan määrittelyä.....	16
3.2.2	Minäkuva nuoruusiässä.....	18
3.3	Taidelähtöiset menetelmät	19
3.3.1	Valokuvatyöskentely.....	20
3.3.2	Voimauttava valokuva	23
3.4	Rajattu viitekehys	24
4	OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS	27
4.1	Aikataulu.....	27
4.2	Pienryhmätoiminta.....	28
4.2.1	Pienryhmän taustatiedot ja tilan pohdinta.....	30
4.2.2	Pienryhmän tapaamiset	32
4.3	Menetelmätriangulaatio tutkimusmenetelmänä.....	39
4.3.1	Kyselylomakkeen toteutus	40
4.3.2	Haastattelun toteutus	41
4.3.3	Havainnointi.....	43
4.4	Aineiston analyysi.....	44
5	TUTKIMUSTULOKSET JA JOHTOPÄÄTÖKSET	48
5.1	Nuorten ajatuksia tulevaisuudestaan ja minäkuvastaan pienryhmätoiminnan alussa	48
5.2	Tulevaisuuden visiot	54
5.3	Minäkuvan muutokset.....	56
5.4	Pienryhmätoiminnan ja valokuvatyöskentelyn kokemukset.....	57
5.5	Yhteenvedo	60
6	POHDINTA.....	64
6.1	Eettisyys ja luotettavuus	64
6.2	Opinnäytetyöprosessi.....	68

LÄHTEET	74
LIITTEET	78
Liite 1. Kyselylomake	78
Liite 2. Teemahaastattelun runko	80
Liite 3. Mainos	81
Liite 4. Saatekirje	82
Liite 5. Lupakaavake nuorten huoltajille.....	83
Liite 6. Ryhmäkerrat.....	84
Liite 7. Sisällön analyysi	90

1 JOHDANTO

Nuoruudessa jokaisella nuorella on väistämättä jossain kohtaa edessä oman tulevaisuuden miettiminen ja suunnitelmien tekeminen. Tätä pohjustaa jo peruskoulu ja siellä opinto-ohjauksen tunneilla tutkinnat jatko-opiskelumahdollisuuksista. Lapsuudessa syntyneet haaveet erilaisista ammateista ovat saattaneet muuttua moneen kertaan. Osalle suunta tulevaisuuteen on ajatuksen tasolla täysin selvä, toisilta ideat puuttuvat. Suunnan etsiminen tulevaisuudelle on oleellinen osa nuoruusvuosia. Harva yläkouluiäkäinen tietää varmasti, mitä haluaa tehdä tulevaisuudessaan ja siksi yläkouluiässä onkin vaikea tehdä lopullisia päätöksiä. Eikä tässä iässä vielä oikeastaan täysin varmaksi sitä kuulukaan tietää, mutta nykyinen koulujärjestelmämme ja tätä kautta yhteiskuntamme sitä vaatii.

Nuoruus on keskeistä aikaa minäkuvan kehitykselle (Keltikangas–Järvinen 2010, 137). Nuoruus on aikaa etsiä itseään ja pohtia ”kuka minä olen?” ja ”mitä minä haluan?”. Nuoren tulee oppia elämään oman yksilöllisyytensä kautta tietoisemmin suhteessa muihin ihmisiin ja ympäröivään maailmaan (Dunderfelt 2011, 85). Nuoruudessa muiden, etenkin ikätoverien, mielipiteille annetaan paljon painoarvoa ja tämä vaikuttaa vielä helposti nuoren minäkuvaan. Muita halutaan miellyttää ja tämän takia omaa käytöstä muokataan haluttuun suuntaan. Minäkuvan tukeminen on tärkeää, sillä nuoruudessa minäkuva voi heilahdella helposti ja usein positiivisesta negatiiviseen.

Opinnäytetyömme lähtökohdat ovat muutamassa yhteisessä mielenkiinnonkohteessa, joita ovat valokuvaus, voimauttava valokuva, lapset ja nuoret sekä toiminnallisuus. Opinnäytetyömme idea syntyikin, kun päätimme yhdistää nämä mielenkiinnon kohteet yhdeksi kokonaisuudeksi. Kiinnostuimme voimauttavasta valokuvasta käytyämme molemmat opettajamme Merja Revon pitämän kurssin aiheesta syksyllä 2012. Mielenkiinto aiheeseen on edelleen hyvin suuri. Tämän lisäksi olemme molemmat työskennelleet lasten ja nuorten parissa. Haluamme päästä hyödyntämään voimauttavaa valokuvaa myös tulevaisuudessa työelämässämme, joten sen käyttäminen opinnäytetyössä tuntui mielekkäältä. Jotta työskentelymme ei olisi liian rajautunut vain voimauttava valokuva menetelmään, otimme näkökulmaksemme valokuvatyöskentelyn. Tämä on yksi osa taidelähtöisistä menetelmistä. Emme myöskään halunneet, että opinnäytetyömme olisi vain teoriaan pohjautuvaa ja lukemista. Halusimme päästä toteuttamaan jotakin uutta ja hyödyllistä. Tästä syystä halusimme tehdä opinnäytetyöstämme toiminnallisen ja toteu-

timmekin sen pienryhmätoiminnan muodossa. Koemme, että toiminnallisuuden kautta on helpompi ja luontevampi käsitellä erilaisia teemoja. Opinnäytetyössämme nämä teemat käsittelevät tulevaisuusorientaatiota ja minäkuva.

Halusimme tehdä opinnäytetyömme niin, että se olisi mahdollisimman hyödyllinen kohderyhmällemme. Tämän vuoksi otimme tavoitteeksemme vahvistaa, selkeyttää, tukea, herätellä, helpottaa, avartaa sekä auttaa kohderyhmää pohtimaan ja itse oivaltaamaan käsitystä tulevaisuudesta. Tarkoituksena oli auttaa nuoria unelmien, toiveiden ja haaveiden miettimisessä ja avata erilaisia visioita tulevaisuudesta. Halusimme tukea heidän unelmia, toiveita ja haaveita toiminnallisen menetelmän, valokuvatyöskentelyn, kautta ja siten koko pienryhmätoimintamme avulla. Opinnäytetyöllämme pyrimme myös vahvistamaan nuorten minäkuva ja sen kehitystä. Kohderyhmämme muodostui 14–17-vuotiaista nuorista. Halusimme opinnäytetyömme avulla tarjota näille nuorille turvallisen paikan pohtia omaa itseään, miettiä keitä he ovat. Pää tavoitteenamme oli tukea nuorten tulevaisuuteen orientoitumista, tulevaisuudensuunnitelmien vahvistumista ja uusien ajatusten ja suunnitelmien syntyä sekä vahvistaa minäkuva valokuvatyöskentelyn ja pienryhmätoiminnan avulla, ja siinä ohessa tuottaa opinnäytetyömme.

Tässä raportissa avaamme teoriapuolelta pääkäsitteitä tulevaisuusorientaatiota ja minäkuva. Avaamme niitä ensin käsitteiden määrittelyllä ja tämän jälkeen tuomme esiin käsitteiden yhteyttä nuoruusikään. Lisäksi kuvaamme taidelähtöisiä menetelmiä ja erityisesti tämän alle kuuluvaa valokuvatyöskentelyä ja voimauttavaa valokuvaa.

Opinnäytetyömme toiminnallinen osuus toteutettiin pienryhmätoiminnan avulla kesällä 2014 hyödyntäen valokuvatyöskentelyä toiminnan menetelmänä. Aineiston opinnäytetyöhömmme keräsimme nuorilta kolmella tavalla. Pienryhmätoiminnan alussa toteutimme alkukyselyn (ks. Liite 1) ja lopussa järjestimme teemahaastattelut (ks. Liite 2) jokaiselle nuorelle yksilöllisesti. Lisäksi koko toimintamme ajan havainnoimme osallistuvan havainnoinnin avulla nuorten työskentelyä ja heidän kehitystään niin yksin kuin ryhmän jäsenenäkin. Kyselylomakkeen pohjalta teimme tilastanalyysin ja teemahaastattelun pohjalta sisällönanalyysin. Näiden analyysien perusteella saimme tutkimuskysymyksiimme vastuksia.

Tässä raportissamme kuvaamme teorian lisäksi opinnäytetyömme lähtökohtia, toteutta-
maamme pienryhmätoimintaa sekä siitä keräämäämme aineistoa ja sen analysointia. Käsittelemme sekä alkukyselyn että haastatteluiden tulokset ja teemme niistä yhteenve-

don, jossa pohdimme tuloksista saatua kokonaisuutta sekä vertaamme haastattelua alkukyselyyn. Lopuksi pohdimme opinnäytetyömme eettisyyttä ja luotettavuutta sekä opinnäytetyömme koko prosessia.

2 OPINNÄYTETYÖN LÄHTÖKOHDAT

2.1 Lähtökohdat ja tarkoitus

Opinnäytetyömme idea syntyi jo loppukesästä 2013, kun yhteisen keskustelun tuloksena päätimme toteuttaa opinnäytetyömme yhdessä samojen kiinnostuksen kohteiden takia. Olemme molemmat käyneet voimauttava valokuva menetelmän kurssin ammattikorkeakoulussamme, ja kiinnostuneet siellä valokuvan voimasta. Yhteisenä mielenkiinnon kohteenamme on myös työskentely nuorten kanssa. Tästä saimme idean lähteä hyödyntämään valokuvia ja valokuvausta nuorten parissa. Halusimme kuitenkin saada opinnäytetyöhömme jonkin ilmiön, jota tarkastella. Meitä kiinnosti valokuvan voima itsetunnon vahvistajana, mutta olimme lukeneet jo aiempia tutkimuksia aiheesta. Halusimmekin aiheemme olevan erilainen ja mielenkiintoinen sekä jatkossa oiva apu työelämässä. Opinnäytetyöllämme pyrimme tuomaan myös esiin toiminnallisuuden merkitystä lastensuojelun avohuollon tukitoimissa.

Lopulta idea aiheestamme syntyi, kun muistelimme omaa yläkouluikäämme ja siellä tehtäviä valintoja jatkokoulutuksesta ja tulevaisuudesta. Päätimme, että otamme ilmiöksemme tulevaisuusorientaation ja minäkuvan. Opinnäytetyömme tarkoituksena oli valokuvatyöskentelyllä ja pienryhmätoiminnalla suunnata nuorten ajatukset tulevaan, ja siinä samalla pyrkiä vahvistamaan nuorten minäkuvaa. Tarkoituksenamme oli herätellä nuorten ajatuksia tulevaisuudesta turvallisessa ympäristössä, ja luovasti ilman rajoja työstämään unelmia, toiveita ja haaveita. Päätimme hyödyntää työskentelymenetelminä erilaisia harjoituksia, joita olemme itse kokeneet ja kokeilleet voimauttava valokuva ja draamatyöskentely kurseillamme koulutuksemme aikana.

Opinnäytetyömme aihe ja ilmiöt rajoutuivat lopulliseen muotoonsa muutamien oletuksiemme siivittäminä. Meillä oli oletuksia aiheista tulevaisuus, minäkuva, nuoruus, valokuvatyöskentely, lastensuojelu, unelmat, toiveet ja haaveet. Oletuksena oli kokemus-temme perusteella se, että yläkouluiikäinen nuori on elämänvaiheessa, jossa tulevaisuuden miettiminen on hyvin ajankohtaista muun muassa jatko-opiskelupaikkoja mietittäessä. Nuoruusiässä saattaa olla paljon erilaisia unelmia, toiveita ja haaveita tulevasta, mutta myös epävarmuus on hyvin yleistä. Oletimme myös, että mahdollinen lastensuojelu tausta saattaa lisätä nuoren epävarmuuden kokemuksia tulevasta. Omien voimautta-

va valokuva kokemuksiemme perusteella osasimme olettaa, että valokuvatyöskentely voi vahvistaa minäkuva. Nämä oletuksemme ohjasivat opinnäytetyömme kehityksen suuntaa koko työskentelymme ajan ja pyrimme pienryhmätoimintamme avulla myös kartoittamaan näiden olettamuksiemme paikkaansa pitävyyttä.

2.2 Yhteistyötaho

Lähdimme tiedustelemaan mahdollista yhteistyöhalukkuutta lastensuojelun kentältä syyskuussa 2013. Saimme innokkaan vastauksen Tampereen kaupungin Läntiseltä lapsiperheiden sosiaaliasemalta sosiaaliohjaaja Mauri Pennaselta. Pennanen lupautui yhteistyökumppaniksemme kuultuaan ideastamme toteuttaa opinnäytetyö valokuvatyöskentelyyn pohjautuen. Pennanen on itse käynyt Miina Savolaisen voimauttava valokuva menetelmän koulutuksen ja hän on käyttänyt menetelmää työssään. Opinnäytetyömme toteutui siis yhteistyössä kolmen Tampereen lapsiperheiden sosiaaliaseman lastensuojelun ohjaustyön kanssa.

Ohjaustyö on osa avohuollon lastensuojelulain (13.4.2007/417) velvoittamia tukitoimia. Avohuollon tukitoimista vastaa aina kunta ja tukitoimenpiteitä voivat olla muun muassa tukihenkilö tai -perhe, perhetyö sekä kerhotoiminnat. Tukitoimet vaihtelevat, sillä palveluihin ohjataan perheen yksilöllisen tarpeen ja tilanteen mukaan vastaamaan heidän tarpeitaan. Ne ovat aina perheelle maksuttomia ja vapaaehtoisia. (Sosiaaliportti 2013; Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö 2009.) Koimme, että tarjoamamme ryhmä voisi toimia avohuollon tukitoimena. Halusimme luoda yhden mallin, jonka avulla nuoria voisi herätellä ajattelemaan tulevaisuuttaan ja vahvistamaan minäkuvaansa taidelähtöisten menetelmien kautta ja tähän saimme tukea Mauri Pennaselta.

Yhteistyö Pennasen kanssa toimi erinomaisesti ja oli hienoa lähteä työstämään opinnäytetyötä, kun myös yhteistyötaho oli innostunut ideastamme. Pennanen lupautui olemaan prosessissamme mukana niin paljon kun haluamme ja tarjoutui myös toimimaan niin sanottuna työnohjaajana ja ehdotti ryhmäkertojen jälkeistä reflektointimahdollisuutta hänen kanssaan. Tämä osoittautui hyväksi ideaksi ja pääsimme heti ryhmätapaamisemme jälkeen purkamaan yhdessä ajatuksiamme ja tunteitamme.

Pennanen toimi myös koordinaattorina kasaten meille yhdessä kollegoidensa kanssa pienryhmän lastensuojelun tämän hetkisistä sekä entisistä asiakkaista, joille he katsoivat tämän tyyppisen ryhmätoiminnan soveltuvan. Kävimme kertomassa Praksistiimin taapamisessa sosiaaliohjaajille ja sosiaalityöntekijöille opinnäytetyömme ideasta ja siitä, millaisia nuoria haluaisimme mukaan toimintaamme. Praksistiimi on Praksis-hankkeen jälkeen jatkava Tampereen kaupungin, Tampereen yliopiston sekä Tampereen ammattikorkeakoulun yhteistyömuoto. Tämän jälkeen Pennanen teki yhdessä kollegoidensa kanssa päätöksen, kelle nuorille tästä toiminnasta olisi eniten hyötyä. Nuorille ja heidän huoltajilleen toimitettiin mainos (ks. Liite 3) toiminnastamme, saatekirje (ks. Liite 4) ja lupakaavake (ks. Liite 5) huoltajille täytettäväksi.

2.3 Opinnäytetyön tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset

Opinnäytetyömme tehtävänä on tukea valokuvatyöskentelyn ja pienryhmätoiminnan avulla nuorten tulevaisuudensuunnitelmien vahvistumista ja uusien suunnitelmien syntymistä. Tämän lisäksi tehtävänä oli tukea nuorten minäkuvaa ja sen vahvistumista. Lisäksi olemme tutkimuksessamme pyrkineet siihen, että toisimme esiin toiminnallisten ryhmien merkitystä lastensuojelun avohuollon työmenetelmänä.

Tutkimuskysymyksiksemme muodostuivat seuraavat kolme.

1. Millaisia ajatuksia nuorille heräsi tulevaisuudestaan valokuvatyöskentelyn ja pienryhmätoiminnan myötä?
2. Mitä minäkuvassa tapahtui valokuvatyöskentelyn ja pienryhmätoiminnan aikana?
3. Miten nuoret kokivat valokuvatyöskentelyn ja pienryhmätoiminnan?

3 OPINNÄYTETYÖN TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT

3.1 Tulevaisuusorientaatio

Tulevaisuusorientaatio on hyvin moniulotteinen käsite, jota voidaan tarkastella eri näkökulmista. Pääperiaate tulevaisuusorientaatiossa on tulevaisuuksien luominen ja visioiminen omien tavoitteiden kautta. Omat tavoitteet asetetaan omien kokemusten sekä unelmien, toiveiden ja haaveiden kautta. Tulemme avaamaan alla tulevaisuusorientaatiota käsitteenä, kertomaan sen määrittelyistä ja pohdimme nuorten unelmia, toiveita ja haaveita.

3.1.1 Tulevaisuusorientaatio käsitteenä

Tulevaisuus on visiointia, ennustamista, tarkastelua. Se on myös unelmia, toiveita ja haaveita ja siksi se ei ole aistein havaittavissa, vaan sitä tarkastellaan tietoisuuden kautta. Tulevaisuus ei ole vielä olemassa vaan se on vain ajateltuja mahdollisuuksia nykyisyyden perusteella (Malaska 2003, 10–11). Tietoisuuskokemus tulevaisuudesta on kyky ihmetellä tulevaisuutta ja pohtia, miten sitä voisi ymmärtää. Se on joka hetken kokemuksen luomaa tunnetta ja menneiden muistojen tarkastelua. Ne luovat tunnetta tulevasta joko myönteisesti tai negatiivisesti. Myönteinen suhtautuminen luo positiivista kuvaa tulevaisuudesta ja antaa ajatuksille enemmän tilaa. Negatiivinen asennoituminen puolestaan luo kriittistä ajattelua tulevaisuutta ja sen tutkimusmuotoja kohtaan. (Malaska 2013, 14.) Opinnäytetyössämme pyrimme ajattelemaan tulevaa myönteisen asennoitumisen kautta, jolloin nuoret saivat vapaasti luoda mielikuvia tulevasta ilman rajoitteita. Luis De Molinan mukaan tulevaisuus ei ole vain yksi, vaan monta vaihtoehtoista mahdollisuutta (Malaska 2003, 17, Masinin 2009, 6–14 mukaan). Tämän takia omaa tulevaisuuttaan ei pidä rajata liian tarkasti, sillä tulevaisuus tarjoaa useita visioita tulevasta, kun sitä tarkastellaan nykyhetkestä (Niiniluoto 2013, 26–27). Tavoitteenamme pienryhmätoimintamme kannalta onkin tarjota nuorille visioita tulevasta ja antaa heidän luoda erilaisia tulevaisuuksia itselleen suunnittelemiemme valokuvatyöskentelyn harjoitusten kautta.

Niiniluoto (2013, 23–24) ei osaa määrittää suoraan tulevaisuusorientaatiota, mutta esittää, että tulevaisuuden tutkiminen on tieteeseen perustuvaa tiedon hankkimista tulevaisuudesta. Hänen mukaansa filosofit kautta aikain ovat pohtineet ongelmaa, jossa tulevaisuudesta puhutaan ennustustieteenä eli tulevien tapahtumien selittämisenä todenmukaisesti. Tieto edellyttää totuutta, mutta tulevaisuus ei ole vielä olemassa, eikä siitä siis voida saada faktoja. On helpompi ajatella, että tulevaisuudesta ei pidä kerätä tietoa eli sitä ei tule ennustaa tai ymmärtää, vaan tarkoitus on löytää uusia ideoita. Voidaan etsiä vaihtoehtoisia ”tulevaisuuksia” ja vaikuttaa niiden muotoutumiseen. (Niiniluoto 2013, 23–27; Oettingen 1999).

Niiniluoto (2013, 23–25) sekä Oettingen (1999) kuvaavat, että ilman historian käsittelyä ei voi tarkastella tulevaa. Heidän mukaansa historian tarkastelu selittää tapahtumia nykyhetkeen ja omalla tavallaan ennustaa jo tulevaa. (Niiniluoto 2013, 23–25; Oettingen 1999.) Menneisyys asettaa tulevaisuudelle odotuksia, sillä mennyt heijastuu myös tulevaan. Onnistumiset ja saavutukset luovat positiivista kuvaa ja tuovat elämään iloa ja menestymisen tunnetta myös myöhemmin elämässä, kun taas elämän vaikeudet heijastuvat myös myöhemmin elämässä vaikeuksina ja suruna. Optimistinen ajattelu motivoi kohti tulevaa. (Oettingen 1999; Oettingen & Mayer 2002.) Tämän ajatuksen taustalla on minäkuva. Mikäli minäkuva on pääosin kehittynyt myönteiseksi, se avaa suurempia valintamahdollisuuksia tulevaisuudessa kuin kielteinen minäkuva. (Nurmi, Ahonen, Lyytinen, Lyytinen, Pulkkinen & Ruoppila, 2014, 153.) Osa odotuksista on kuitenkin täysin vapaita menneisyydestä riippumatta, sillä ne ovat unelmia, toiveita ja haaveita tulevasta. Jokainen voi asettaa itselleen tavoitteita omien unelmiensa mukaan. Unelmien ei tarvitse olla realistisia. (Oettingen 1999; Oettingen & Mayer 2002.) Voimmekin sanoa, että unelmat, toiveet ja haaveet ovat isona osana tulevaisuusorientoitumisessa, sillä ne luovat positiivista kuvaa tulevasta ja kannustavat tavoittelemaan omia tavoitteita.

Tulevaisuusorientoituminen voidaan ajatella matemaattisesti luomalla siitä kaava: jos haluaa asiaa A, mutta uskoo oman tilanteensa olevan B, pitää tehdä asia X, tavoittaakseen asian A. Tällöin ymmärretään, että pitää tehdä jotakin, jotta voi tavoitella omaa unelmaansa, toivettaan tai haavettaan. Jokainen pystyy suunnittelemaan omaa tulevaisuuttaan erinäisten tavoitteiden kautta, jos oppii ymmärtämään asioiden yhteyksiä. Tavoitteet muovautuvat jokaiselle erikseen omannäköisiksi. Ulkopuolinen ei voi asettaa tavoitteita, joita joku yksilö haluaa saavuttaa omassa tulevaisuudessaan. (Niiniluoto 2013, 27–28; Oettingen & Mayer 2002.) Tämän kautta voidaan luoda erilaisia skena-

rioita tulevaisuudesta ja asettaa eri tavoitteita omien mielenkiintojensa mukaan (Oettingen 1999). Tämä todistaa myös, että tulevaisuuden tarkastelu on ennakointia. Se on osallistuvaa toimintaa visioiden luomiseksi ja niin sanottua kykyä nähdä tapahtumia, joita ei vielä ole tapahtunut. Ennakointi on huolenpitoa tulevaisuudesta. Tämä tarkoittaa sitä, että omaa tulevaisuutta pyritään suojelemaan ja turvaamaan luomalla suunnitelmia ja visioita siitä nykyhetken perusteella. (Malaska 2013, 18–21.)

Omia ajatuksiaan ja tavoitteitaan tulevaisuudesta täytyy kuitenkin olla valmis muuttamaan, sillä maailma ympärillä muuttuu kokoajan. Ympäristö muokkaa omia tavoitteita ja ajatuksia tulevaisuudesta. (Summers 2009, 1–14). Tämä tarkoittaa sitä, että omat ajatukset omasta tulevasta, eivät välttämättä voi toteutua juuri odotetulla tavalla. On myös selvää, että omat ajatukset tulevasta ovat erilaiset esimerkiksi lapsena tai aikuisiällä. Lapsena ajatukset tulevasta ovat enemmänkin haaveita, kun taas aikuisiällä asioista tulee konkreettisempia ja itselle sopivampia. Tällöin on osattu tarkastella myös hieman mennyttä ja on tarkasteltu omia unelmia, toiveita ja haaveita ympäristönkin mukaan. Pienryhmätoiminnassamme yhtenä tarkoituksena on juurikin saada nuoret pohtimaan koko elämänsä pohjalta mennyttä sekä tulevaa, ja tätä kautta tarkastella omia ajatuksia tulevasta uudelleen.

3.1.2 Unelmat, toiveet ja haaveet nuoruusiässä

Unelmat, toiveet ja haaveet ovat käsitteinä hyvin samankaltaisia ja hyvin laajoja. Niitä kuitenkin pidetään elämässä usein vain haihatteluna, jotka eivät johda mihinkään. Tämä ei pidä täysin paikkaansa, sillä unelmat, toiveet ja haaveet ovat jokaisen ihmisen tiedostamattomia ohjaajia elämässä. Ne ohjaavat toimintaa ja vaikuttavat valintoihin. On totta, että suuret unelmat johdattelevat kohti suurempia saavutuksia ja pienemmät taas hieman pienempiä. Tärkeää on kuitenkin muistaa, että unelma on jokaisen henkilökohtainen kokemus, eikä siihen voi ulkopuolinen vaikuttaa. (Hirvihuhta & Litovaara 2003, 16.)

Unelmat saavat miettimään tulevaa ja auttavat rakentamaan erilaisia visioita siitä. Joi-tain unelmia on hyvä pyrkiä tarkastelemaan lähemmin ja työstää niitä enemmän, jotta niitä voi tavoitella toteutuvaksi tulevaisuudessa. Luomalla osatavoitteita ja suunnitelmaa, miten unelmaa voi tavoitella, unelma on mahdollista toteuttaa. Onkin tärkeää muistaa, että unelmat ja tavoitteet kulkevat käsi kädessä tukemassa toinen toistaan.

(Hirvihuhta & Litovaara 2003, 18–19.) Näiden lisäksi on hyvä muistaa, että unelmat on hyvä ajatella positiivisuuden kautta. Pienryhmätoiminnassamme pyrimme myös tähän tarkastelemalla asioita positiivisesti. Positiivisuus luo kaikenlaisista asioista mukavamman mielikuvan, joka johdattaa eteenpäin. Negatiiviset ajatukset johtavat paikallaan junaamiseen. (Hirvihuhta & Litovaara 2003, 21.)

Unelmat, toiveet ja haaveet ovat osittain samanlaisia ihmisillä eri kehitysvaiheissa (Nurmi ym. 2014, 152). Lapsena eletään vanhempien toiveiden mukaan elämää, sillä lapsi haluaa olla vanhempiensa silmissä hyvä. Kun ikää tulee hieman lisää, alkaa oma mieli rakentaa kuvitelmia nuoren omasta maailmasta. Nuori kuvittelee, että kaikki hänen maailmassaan on mahdollista, eikä toteutumiselle ole esteitä. Koska nuorta pidetään vielä kypsymättömänä, ovat vapaat mielikuvat itsestä ja tulevasta sallittuja. Nuori toteuttaa kuvitelmissaan sellaisia asioita, jota hän toivoo tulevaisuudeltaan. Nämä kuvitelmat suojaavat nuorta, sillä ne lievittävät pettymyksen tunnetta ja voivat jopa korjata itsetuntoa. (Aalberg & Siimes 2007, 83–85.) Tämän lisäksi ympäristö asettaa nuorille tavoitteita unelmista, kuten esimerkiksi koulutus, ammatti tai perhe. Nämä unelmat ovat osa kehitystehtäviä, jotka kuuluvat nuoruusiän. (Nurmi ym. 2014, 152–153.)

Kehitystehtävien luomat unelmat, toiveet ja haaveet vaihtelevat nuoruusiässä iän mukaan. Usein varhaisnuoruudessa eli 12–14-vuotiaana nuori nostaa uudelleen esiin unelmiaan lapsuudestaan, koska huomaa kasvaneensa ja ymmärtää, että voi nyt toteuttaa joitain unelmiaan. Nämä unelmat eivät usein ole suuria, mutta keskittyvät täysin omaan itseensä. Varhaisnuori näkee itsensä voimakkaasti ja unelmoi itsenäistymisestään, mutta myös kavereista ja hauskanpidosta heidän kanssaan. Varsinaisessa nuoruudessa eli 15–17-vuotiaana nuoren unelmat kohdistuvat usein hänen kehoonsa ja seksuaalisuuteensa, sillä nuori tarkastelee muuttunutta kehoaan. Nuori alkaa tässä iässä myös toivoa poikatai tyttöystävää. (Aalberg & Siimes 2007, 68–71.) Myös unelmat pidemmälle tulevaisuuteen kasvavat ja opintojen jatkaminen on ajatuksissa. Perhe, opinnot ja oma elämä nousevat iän karttuessa nuoren unelmiksi. Nuori alkaa tehdä valintoja unelmiensa eteen varmistellakseen omaa tulevaisuuttaan (Aalberg & Siimes 2007, 71). Tällöin nuori luo visioita tulevaisuudestaan ja miettii valintojaan.

Nuorten käsitys tulevaisuudestaan on usein positiivinen. He ajattelevat epäonnen sattuvan muille, esimerkkinä avioero, mutta usealla nuorella on myös ajatus, etteivät omat unelmat täysin toteudu. Tämä johtuu minäkuvasta. Myönteinen minäkuva kannustaa

eteenpäin tavoittelemaan unelmiaan kun taas kielteinen minäkuva antaa luvan luovuttaa. Tällaisessa tilanteessa tulisi yrittää muokata tavoitteita unelman saavuttamiseksi. On olemassa paljon eri keinoja tavoittaa päämäärä. Kun tavoitetta unelman saavuttamiseksi muokataan, se parantaa jälleen hyvinvointia ja luo positiivista mielikuvaa tulevasta. (Nurmi ym. 2014, 154–158).

Pienryhmätoiminnassamme on tärkeää, että nuorten ajatukset tulevasta otetaan tosissaan ja niitä pyritään tarkentamaan ja selkeyttämään, sillä unelmat, toiveet ja haaveet ovat ne, jotka kannustavat tavoittelemaan valtavia mahdollisuuksia. Aina ei kuitenkaan ole tarkoitus, että kaikki unelmat toteutuisivat. Joidenkin unelmien tehtävänä on rikastuttaa arkea ja tuoda siihen voimia. Jotkut unelmat eivät esimerkiksi oman fyysisen kunnan takia voi toteutua, mutta mikään ei silti estä niiden vaikuttamista taustalla. Usein tuollaiset unelmat tuovat energiaa arkeen. (Hirvihulta & Litovaara 2003, 16–17.)

3.2 Minäkuva

Minäkuva on laaja käsite ja se voidaan käsittää eri yhteyksissä hieman eri tavoin. Lyhyesti sanottuna minäkuva on jokaisen oman henkilökohtainen käsitys itsestään. Tässä minäkuva osiossa määrittelemme ensin, mitä tarkoitetaan minäkuvalla. Tämän jälkeen kerromme minäkuvasta nuoruusiässä, jonka yhteydessä avaamme myös minäkuvan kehitystä ja muodostumista.

3.2.1 Minäkuvan määrittelyä

Minäkuva on tärkeä osa jokaista ihmistä. Se on jokaisen henkilökohtainen ja kokonaisvaltainen käsitys omasta itsestään. Lisäksi siihen voi kuulua sellaisiakin ominaisuuksia, jotka eivät välttämättä ole totta. Onkin yleistä, että ihminen torjuu ja vähättelee ominaisuuksia, joita hän ei koe minäkäsityksensä sisältävän. (Aho & Laine 2004, 18; Vilkkoriihelä & Laine 2006, 28.) ”Minäkäsitys on siis jäsentynyt, organisoitunut skeema itsestä, joka sisältää menneisyyden, nykyisyyden ja tulevaisuuden kokemukset ja havainnot yhdistettyinä arvoihin, asenteisiin, ihanteisiin ja tunteisiin” (Aho & Laine 2004, 18).

Minäkuvaa kuvataan myös sanalla minäkäsitys, mutta aina ne eivät tarkoita samaa asiaa. Opinnäytetyössämme nämä käsitteet ymmärretään kuitenkin toistensa synonyymeina.

Jossain tapauksissa minäkuva ja itsetunto mielletään samaksi asiaksi ja liittyväthän ne käsitteinä hyvin läheisesti toisiinsa. Opinnäytetyössämme minäkuvalla tarkoitetaan kuitenkin eri asiaa kuin itsetunto. Keltikangas–Järvinen (2003, 97) näkee itsetunnon osana minäkuvaa. Hänen mukaansa minäkuvalla tarkoitetaan erilaisten ominaisuuksien, toimintojen ja päämäärien kokonaisuutta, joilla yksilö kuvaa itseään (Keltikangas–Järvinen, 2003, 97). Minäkuva on osa persoonallisuutta ja sillä tarkoitetaan ihmisen omaa käsitystä siitä millainen hän on. Tähän kuuluu oma itsearvostus, päämäärät sekä tavoitteet, selviytymis- ja ongelmanratkaisukeinot sekä arvot ja eettiset normit. Voidaankin sanoa, että minäkuva on tietynlainen perusta ihmisen päätöksille ja ratkaisuille. (Keltikangas–Järvinen 2010, 30–31, 137.) Ahosen (1994, 74) mukaan kehonkuva voi olla minäkuvan perusta ja täten itseen tutustuminen tulisikin alkaa omaan kehoon tutustumisella. Kehonkuva nähdään yhtenä minäkuvan rakennusaineena, mutta minäkuva ei kuitenkaan sisällä vain kehoa tai mieltä, vaan se on koko ihminen – kaikki itsessä. (Ahonen 1994, 74.)

Käsitys omasta itsestä vastaa kysymykseen millainen olen. Minäkuva eli minäkäsitys voidaan jakaa kolmeen osaan: reaalinäkökuva, ihanneminäkuva ja normatiivinen minäkuva. Reaalinäkökuva on todellinen ja tiedostettu kuva siitä, millaisena ihminen itsensä kokee ja näkee. Ihanneminäkuva taas kertoo siitä, minkälainen ihminen haluaisi olla. Tätä voidaan kutsua myös toive- ja tavoiteminäksi. Normatiivinen minäkuva kertoo sen, minkälaisena ihminen ajattelee muiden häntä pitävän tai millaisen he haluavat hänen olevan. (Aho & Laine 2004, 19; Lehtonen & Piesanen 2009, 18.)

Tavallisesti minäkuva jaetaan kolmeen edellä mainittuun osaan. Tämän lisäksi jokainen näistä voidaan jakaa vielä neljään osa-alueeseen. Näitä ovat fyysinen, emotionaalinen, sosiaalinen ja suoritusminäkuva. Fyysinen minäkuva kertoo kaikesta fyysiseen olemukseen liittyvästä, siitä millaisena ihminen näkee itsensä ulkoisilta ja fyysisiltä ominaisuuksiltaan. Emotionaalinen minäkuva puolestaan kertoo ihmisen omista tunteista ja kaikista hänen persoonallisista ominaisuuksistaan. Sosiaalinen minäkuva kertoo ihmisen sosiaalisuudesta, vuorovaikutussuhteista sekä asemasta suhteessa muihin ihmisiin ja erilaisiin ryhmiin. Suoritusminäkuva kuvaa sitä, mitä ihminen kokee osaavansa ja mil-

laisena hän pitää itseään kognitiivisissa suoritustilanteissa. Näiden lisäksi on olemassa useita tilannekohtaisia minäkuvia, joiden tärkeys ihmiselle vaihtelee. (Aho & Laine 2004, 19.)

3.2.2 Minäkuva nuoruusiässä

Minäkuvan muodostuminen alkaa lapsen kolmantena ikävuotena, jolloin lapsi alkaa käsittää itsensä itsenäisenä yksilönä. Minäkuvan muodostuminen on pitkä kehitystapah-tuma ja erityisen tärkeitä sille ovat ikävuodet neljästä kuuteen ja myöhemmin murros-ikä. (Keltikangas–Järvinen 2010, 137.) Myös tämä tieto perusteli valintaamme siitä, minkä ikäisille haluamme ryhmätoimintamme suunnata ja siinä samalla toteuttaa tutki-muksemme. Pienryhmämme nuoret ovat kaikki nuoruusiässä ja osuivat osaltaan myös määritelmään murrosikäinen. He ovat kaikki yläaste- ja lukioikäisiä. Täten minäkuvan muodostumisen tutkiminen oli heidän kohdallaan otollista.

Nuoruusiällä tarkoitetaan lapsuuden ja aikuisuuden väliin jäävää kehitysvaihetta ikä- vuosina 12–22. Varsinainen murrosikä, eli puberteetti, kestää tästä ajasta 2–5 vuotta ja sijoittuu yleensä nuoruusiän alkuvuosiin. Nuoruusikä on psykologista sopeutumista hormonitoiminnassa ja fyysisessä kasvussa tapahtuviin sisäisiin ja ulkoisiin muutoksiin. Nämä vaativat itsen, minäkuvan, uudelleen määrittelyä ja tämä mahdollistuu, kun nuori irrottautuu lapsuudesta. (Aalberg & Siimes 2007, 15.)

Nuoruusiässä psyykkinen kasvu on voimakasta ja persoonallisuusrakenteet järjestäyty-vät uudelleen, jonka jälkeen ne vakiintuvat. Nuori pystyy kohtaamaan asioita kehit-tyneemmin ja henkisesti valmiimpana kuin lapsi. Tästä syystä monia lapsuusajan häiri-öitä pystytään ratkaisemaan ja korjaamaan nuoruusiässä. Tämän ikävaiheen alkupuolel-la itsetuntemus on vasta rakentumassa ja minäkuva ei vielä ole kovinkaan selkeä. Nuo-ruusiän loppua kohti mentäessä nuori alkaa tehdä valintoja, jotka vaikuttavat hänen tu-levaisuuteensa. Nuori oppii hahmottamaan itseään sekä omaa suhdettaan ympäröivään maailmaan. (Aalberg & Siimes 2007, 67–75.)

Minäkäsitys muuttuu iän myötä. Yläkouluiässä nuori alkaa etsiä omaa identiteettiään ja miettii paljon, miltä näyttää muiden silmissä. Nuoren ajattelu on usein stereotyyppistä ja mustavalkoista, ja paine mukautua toisten tahtoon on suuri. Lukioiässä saatetaan ky-

seenalaistaa ja arvioida uudelleen koko elämäntilanne. Nuori tulkitsee minän ja maailman suhdetta pyrkien kuitenkin säilyttämään oman minäkuvansa. Tässä iässä materiaaliset asiat koetaan tärkeiksi ja tämä on myös yksi tekijä sosiaalisessa hyväksynnässä. Ryhmään kuuluminen nähdään hyvinvoinnin edellytyksenä. Suojellakseen itseään ympäristön paineilta, nuorella on tarve hyväksyä itsensä. Tämä voi johtaa siihen, että nuori omaksuu myös negatiivisen identiteetin ja toimii ei-toivotuin tavoin. (Aho & Laine 2004, 29–30.)

Nuoruudessa tulee oppia elämään oman yksilöllisyytensä kautta entistä tietoisemmin suhteessa muihin ihmisiin ja koko ympäröivään kaikkeuteen. Vaikka tämä oppiminen jatkuu läpi koko elämän, on se nuoruudessa erittäin kiihkeää. (Dunderfelt 2011, 85.) Koska nuoruusiässä minäkuva ei aina ole kovinkaan pysyvä, nuori muuttaa vielä helposti minäkuvaansa sen mukaan, mitä muut hänestä ajattelevat. (Keltikangas–Järvinen 2003, 116.) Ympäristöllä voi siis olla erittäin suurikin vaikutus siihen, millaisen minäkuvan nuori itsestään rakentaa. Keskeisinä tekijöinä ovatkin juuri muilta saatu palaute, esimerkiksi ulkonäöstä, ja ikätovereiden hyväksyntä. Sosiaalisten roolien merkitys minäkuvan määrittäjänä lisääntyy. Osansa minäkuvan määrittelijänä on myös menestyksellä koulussa ja harrastuksissa. (Nurmi ym. 2014, 160.)

3.3 Taidelähtöiset menetelmät

Taide- ja kulttuuripohjaisilla menetelmillä on useita eri nimityksiä. Englanninkielen käsitteistä, kuten art-based activities ja community art, on käännetty suomeksi muun muassa yhteisötaide, voimauttavat taidemenetelmät sekä taidelähtöiset menetelmät. (Känkänen 2013, 75.) Me käytämme opinnäytetyössämme käsitettä taidelähtöiset menetelmät, joka omasta mielestämme kattaa menetelmien ajatuksen käsitteistä parhaiten. Näiden menetelmien avulla lähdimme työstämään pienryhmätoiminnassamme tulevaisuutta, unelmia, toiveita ja haaveita sekä minäkuva. Taidelähtöiset menetelmät toimivat yleiskäsitteenä monenlaisille taidelähtöisille työskentelyille, joilla pyritään vaikuttamaan osallistujiin kokonaisvaltaisesti (Korhonen n.d.).

Taidelähtöisiä menetelmiä hyödynnetään yhä enemmän sosiaali- ja terveystalalla. Erityisen suurta käyttöä on lasten ja nuorten parissa, sillä tutkimukset ovat osoittaneet siitä olevan suurta hyötyä. Erityisen paljon erinäisiä taidelähtöisiä menetelmiä on hyödynnet-

ty juurikin lastensuojelussa, sillä menetelmät tarjoavat uudenlaisen tavan vuorovaikutukselle. Ne rikastavat kommunikointia luovan ajattelun kautta ja saavat aistit toimimaan. Enää ei tarvitse vain keskustella, vaan vuorovaikutus on heittäytymistä ja hulluteltua monien eri mahdollisuuksien kautta, muun muassa rap-musiikin, tanssin, valokuvatyöskentelyn tai voimauttavan valokuvan kautta. Tällaisten mahdollisuuksien avulla voidaan kommunikoida jopa vaikeistakin asioista. (Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos 2014.)

Taide tarjoaa välineitä tunteiden ilmaisulle ja helpottaa asioiden esiin tuontia. Joistain asioista puhuminen voi olla vaikeaa, tai sanojen löytäminen ahdistavaa, jolloin taiteen kautta voidaan yrittää helpottaa kommunikointia. Aina ei tarvita sanoja selittämään omia tunnetiloja. Esimerkiksi draaman kautta voidaan luoda eri rooleja, joiden avulla voidaan näytellä tilanteita, joista ei haluta puhua. Roolien kautta voidaan myös tuoda omia toiveita esiin, esimerkiksi ”Mitä toivoisit vanhempiesi tekävän toisin?” Roolit auttavat esimerkiksi sairaita ihmisiä siirtymään hetkeksi maailmaan, jossa sairautta ei tarvitse käsitellä, eivätkä kaikki asiat pyöri vain sairauden ympärillä. (Känkänen 2013, 73–77, 85; Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2014; Sosiaaliportti 2014.) Taidelähtöiset menetelmät ovat siinäkin mielessä erittäin hyviä käytettäväksi, sillä niitä voi soveltaa kaiken ikäisille ja eri toimintakykyisille. Ei ole olemassa vain yhtä oikeaa tapaa toteuttaa taidelähtöisiä menetelmiä, sillä niitä on olemassa niin paljon ja uusia syntyy koko ajan.

3.3.1 Valokuvatyöskentely

Valokuvatyöskentely on yksi taidelähtöisten menetelmien alla toimiva menetelmä, jota hyödynsimme opinnäytetyössämme soveltaen ja kehittäen tutkimuskysymystemme kannalta hyödyllisiä tehtäviä, joita kuitenkin kokeilimme ensin itse. Valokuvatyöskentelyssä, kuten myös muissa taidelähtöisissä menetelmissä, on erityisen tärkeää kokeilla tehtäviä ensin itse, jolloin saa asiasta omakohtaisen kokemuksen. Tämä auttaa oivaltaamaan tehtävän tarkoitusta paremmin ja luo ammatillisemman otteen ohjeistettaessa tehtävää muille. (Halkola 2009, 17.)

Valokuvatyöskentelyssä on tärkeää saada menetelmä tuntumaan jokaiselle merkitykselliseltä. Tarkoituksena on vahvistaa itsetuntoa ja voimaannuttaa osallistujaa. Menetelmää tulee soveltaa niin, että se toimii jokaisen osallistujan kohdalla. (Känkänen 2013, 78–

85; Terveystieteiden tutkimuskeskus 2014; Sosiaalipolitiikka 2014.) Inklusiivinen pedagogiikka opettaa, että erilaisuus tulee huomioida opetustilanteissa (Bui, Quirk, Almazan & Valenti 2010, 1). Tätä opetusta voidaan hyödyntää myös valokuvatyöskentelyssä, sillä tarjoamalla jokaiselle merkityksellisen hetken, saa toivottuja tuloksia aikaiseksi. Valokuvatyöskentelyn kautta opitaan huomaamatta sosiaalisia taitoja sekä vahvistetaan omaa minäkuvaa ja itsetuntoa. On myös tärkeää hyödyntää mielikuvitusta, sillä se avaa uusia näkökulmia asioita tarkastellessa. Heittäytyminen on enemmän kuin sallittua. (Hakkola & Virsu 2000, 10–14.)

Valokuvaaminen ja elämän tärkeiden asioiden sekä tapahtumien dokumentointi on kasvanut 1900-luvun alusta 2000-luvulle asti huomattavasti. Ihmisillä on tarve saada muisto itselle tärkeästä tapahtumasta. Kuvat ovat osa identiteettiä ja näyttävät, että ympäriltä löytyy sosiaalisia suhteita. Kuvat luovat yhteisöllisyyden tunnetta. (Holland 1997, 105–128.) Lisäksi kuvat kiteyttävät kertomukset tapahtumista ja antavat yksilölle merkityksen tapahtuman tai kuvaustilanteen lisäksi ajasta, paikasta ja kulttuurista ja tuovat näin yksilölle omia kokemuksia ja muistoja menneestä (Rugg 1997, 238). Juuri nämä ovat osaltaan merkittäviä asioita valokuvatyöskentelyssä, jossa kuvat kertovat yksilöiden tarinaa ja ovat väylä muistoihin, voimavaroihin, luovuuteen ja itseilmaisuun (Semi 2009, 245–246).

Valokuvatyöskentelyssä, nimensä mukaisesti, käytetään erilaisia kuvia – muun muassa albumikuvia, digikuvia, itse otettuja kuvia, kuvia itsestä sekä erilaisia kuvakortteja tai postikortteja – apuna tavoitteiden saavuttamisessa (Halkola 2009, 18). Näiden erilaisten kuvien avulla pyritään helpottamaan esimerkiksi kommunikointia. Valokuvatyöskentelyssä kuvia voidaan käyttää sanattomina viestiminä. Ne voivat näyttää muiston, herättää tunteen tai laukaista fyysisen aistimuksen. Niiden kautta on myös mahdollista keskustella taidelähtöisten menetelmien tarkoituksen tavoin jopa vaikeistakin asioista, jolloin pahan olon sanominen ääneen ei ole välttämätöntä. (Hentinen 2009, 41–42.) On tarkoitus, että kuvien kautta voidaan keskustella asioista ja luoda tarinoita, joita tarkastellaan. Tärkeää on, ettei mitään arvostella vaan kuunnellaan ja tarkastellaan kuvan tarinaa. Kuvat auttavat vuorovaikutuksen synnyssä ja tuovat yksilölle tunteen, että hänet huomioidaan ja hänen tarinaansa kuunnellaan. (Barkman 2009, 4–6.)

Valokuvatyöskentely ei tarkoita pelkästään konkreettista työskentelyä kuvien kanssa. Valokuvatyöskentely voi olla myös valokuvaamista. Työskentely pitää sisällään sen,

että yksilö voi itse kuvata itseään tai arkeaan. Valokuvatyöskentelyssä kuvaustilanteiden vuorovaikutus on myös osa työskentelyä. Kuvaustilanne voi olla sanatonta viestintää kuvaajan ja kuvattavan välillä. (Hentinen 2009, 41–42.) Mikäli kuvaaja ja kuvattava ovat ennestään tuttuja tai kokevat toisilleen puhumisen helpoksi, voi tilanne olla myös hyvin sosiaalinen tai pitää sisällään dialogisuutta, kuten voimauttavassa valokuvassa, josta kerromme myöhemmin.

Valokuvat laittavat pohtimaan ja jäsentämään filosofisesti omaa ja yhteistä todellisuutta. Valokuvan visuaalinen sisältö ja kuvausprosessissa koettu palaute ja hyväksyntä tuottavat sellaisia abstrakteja ja tunnepitoisia merkityksiä, joihin on muuten vaikea päästä käsiksi ja joista ei tule yleensä puhe –. (Savolainen 2009, 227.)

Valokuvien ja kuvien kanssa työskennellessä voidaan herättää tunteita, löytää sanallisia ilmaisukeinoja, käyttää roolityöskentelyä, oppia uusia taitoja, sosiaalistua tai esimerkiksi havainnoida omaa itseään (Halkola 2009, 18–19). Niiden avulla voidaan myös leikitellä omien tulevaisuudensuunnitelmien kanssa heittäytymällä esimerkiksi haaveammatin rooliin. Kuvien kanssa voidaankin keskustelun lisäksi asettua jonkun toisen rooliin tai luoda kokonaan uusi rooli valokuvatena. Kuvat ovat myös oiva väylä muistella tai jakaa kokemuksia omasta menneisyydestään. (Salo 2009, 23–27). Jokainen työskentelyvaihe eri yksilön kanssa on erilainen ja vaatii jokaiselle yksilölle sopivan tavan toimia. Jollekin valokuvaaminen eri rooleissa auttaa kertomaan tunteista, selkeyttää ajatuksia tai opettaa itsestä, kun taas toiselle omien kuvien katselu tuo helpotusta ja mahdollista apua omaan tilanteeseen tai tarinaan. Kuvat ja kuvaaminen mahdollistavat valokuvatyöskentelyn rajattoman käytön.

Valokuvatyöskentelyyn kuuluu siis vanhojen kuvien käsittely (esimerkiksi elämänjantä työskentely, jossa rakennetaan oma elämä kuvin tai tehtävä itselle merkityksellisten kuvien löytämisestä), oman arjen kuvaaminen, omakuva sekä vuorovaikutus (Halkola 2009, 18; Savolainen 2009, 217–222). Pienryhmätoiminnassamme pyrimme hyödyntämään näitä kaikkia valokuvatyöskentelyn osa-alueita, jotta nuorten minäkuva ja itsetunto vahvistuisivat ja he saisivat tuntea voimaantuneensa. Lisäksi tarkoituksena oli selkeyttää nuorten tulevaisuudensuunnitelmia, johon valokuvatyöskentely sopii menetelmänä hyvin. Työskentelyssä voidaan myös käyttää symbolisia kuvia eli kuvakortteja tai postikortteja, joita käytimmekin useasti pienryhmätoimintamme aloituksissa. Pääasia työskentelyssä on, että käytetään erilaisia kuvia, joiden avulla saadaan yksilön tarina kuulluksi ja mahdollisesti vahvistettua minäkuva ja itsetuntoa sekä luoda voimaantu-

misen tunnetta (Känkänen 2013, 78–85.) Tämän lisäksi valokuvatyöskentelyllä voidaan leikitellä unelmien, toiveiden ja haaveiden kanssa. Valokuvat ja niiden kanssa työskentely avaa lukemattomia ovia työskennellä eri-ikäisten ihmisten kanssa.

3.3.2 Voimauttava valokuva

Voimautta valokuva on valokuvaaja ja taide- ja sosiaalikasvattaja Miina Savolaisen kehittämä terapeuttisesti suuntautunut sosiaalipedagoginen menetelmä. Menetelmä ei kuitenkaan ole valokuvaterapiaa, vaikka se onkin terapeuttisesti suuntautunutta. Menetelmässä valokuvaa käytetään yksilön tai ryhmän voimautumisprosessin aikaansaajana. Yksilöllisen identiteettityön lisäksi sitä käytetään vuorovaikutussuhteiden parantamisessa, minän ja yhteisön toiminnan reflektoinnissa ja tätä kautta myös kehittämisessä. Menetelmän perusajatus on jokaisen henkilökohtaisen kokemuksen kunnioittamisessa. (Savolainen 2008, 196, 2009, 211, 214.)

Keskeisenä lähtökohtana menetelmässä on, ettei toista voi voimaannuttaa, vaan voimaantuminen lähtee aina omasta itsestä (Savolainen 2009, 212). Voimautumisprosessi keskittyy ihmisten arkielämään ja sen todellisiin tilanteisiin ja vuorovaikutussuhteisiin. Menetelmä on kuvallinen ja toiminnallinen eikä vaadi toimiakseen kielellistä prosessia. (Savolainen 2009, 227.) Siinä valokuvalla on voimauttava vaikutus valokuvan todellisuussuhteeseen ja kehollisuuteen perustuen (Savolainen 2009, 212).

Omakuva, jonka katsominen tuottaa mielihyvän tunteen, korjaa ihmisen mielikuvaa omasta itsestä alueella, johon on vaikea yltää verbaalisilla perusteluilla. Kuvalla ja kuvaustilanteen näköaistiin tukeutuvalla vuorovaikutuksella välitetty hyväksyvä palaute toimii myös niillä ihmisillä, joiden kyky luottaa toisten ihmisten sanoihin on vaurioitunut. (Savolainen 2009, 216).

Voimauttava valokuva menetelmässä on neljä välinettä, joita työskentelyssä hyödynnetään: albumikuvat, valokuvaustilanteen vuorovaikutus, omakuva ja arkielämän teemojen kuvaaminen. Jokaisen välineen avulla päästään käsittelemään erilaisia asioita ja niitä voidaan myös käyttää limittäin koko prosessin ajan. (Savolainen 2009, 217.) Pienryhmätoiminnassamme näkyi soveltavasti kaikki nämä neljä näkökulmaa erilaisten tehtävien muodossa. Kuten valokuvatyöskentelyssä, on myös voimauttava valokuva menetelmässä tärkeää, ettei teetä toisella mitään sellaista, mitä ei ole itse käynyt läpi. On tärke-

ää, että työntekijät ja ohjaajat ovat itse omakohtaisesti käyneet valokuvausprosessin läpi. (Savolainen 2008, 197, 2009, 222.) Tästä syystä sovelsimme toiminnassamme vain harjoituksia, joita olimme itse tehneet koulussa voimauttava valokuva–kurssillamme.

Albumikuvatyöskentelyllä tuotetaan omasta itsestä, ihmissuhteista, elämänalueista ja - tapahtumista tulkintoja. Nämä auttavat ymmärtämään ja vahvistamaan itseä sekä jäsentämään esille nousseista asioista kokonaisuuksia. Menetelmän keskeinen vaikutustapa liittyy jokaisen ihmisen nähdynsi tulemisen tarpeeseen. Mahdollisuuden tämän toteutumiselle antaa valokuvaustilanteen luottamuksellinen ilmapiiri ja dialogisuus. Lisäksi oleellista on vallan siirtäminen kuvaajalta kuvattavalle. (Savolainen 2009, 217–219.) Omakuvien avulla pyritään tutkimaan omia erilaisia puolia, rooleja ja tunteita. Niiden avulla opetellaan katsomaan itseä hyväksyvämmiin. Ne voivat olla joko konkreettisesti tai symbolisesti itseä esittäviä valokuvia. (Savolainen 2009, 220.) Arkielämän teemoja valokuvaamalla pyritään työstämään ajankohtaisia ja voimavaroja syöviä asioita ja vahvistamaan voimaa ja iloa tuovia asioita (Savolainen 2009, 222). Nämä kaikki alueet toimivat myös valokuvatyöskentelyn alla.

Menetelmässä valokuvaustilanne tulisi järjestää niin, että kuvattava tuntee tullessaan nähdyksi omana itsenään. Tällöin kuvaustilanteella on jo itsessään merkitys huolimatta valokuvien onnistumisen laadusta. (Savolainen 2009, 219.) Kokonaisuudessaan voimauttava valokuva työskentelyllä tähdätään itsen ja oman elämän hyväksymiseen sekä arvojen selkeyttämiseen. Tästä syystä onkin tärkeä muistaa, että kuvattava kuvataan aina niin kuin hän itse toivoo. (Savolainen 2009, 225.)

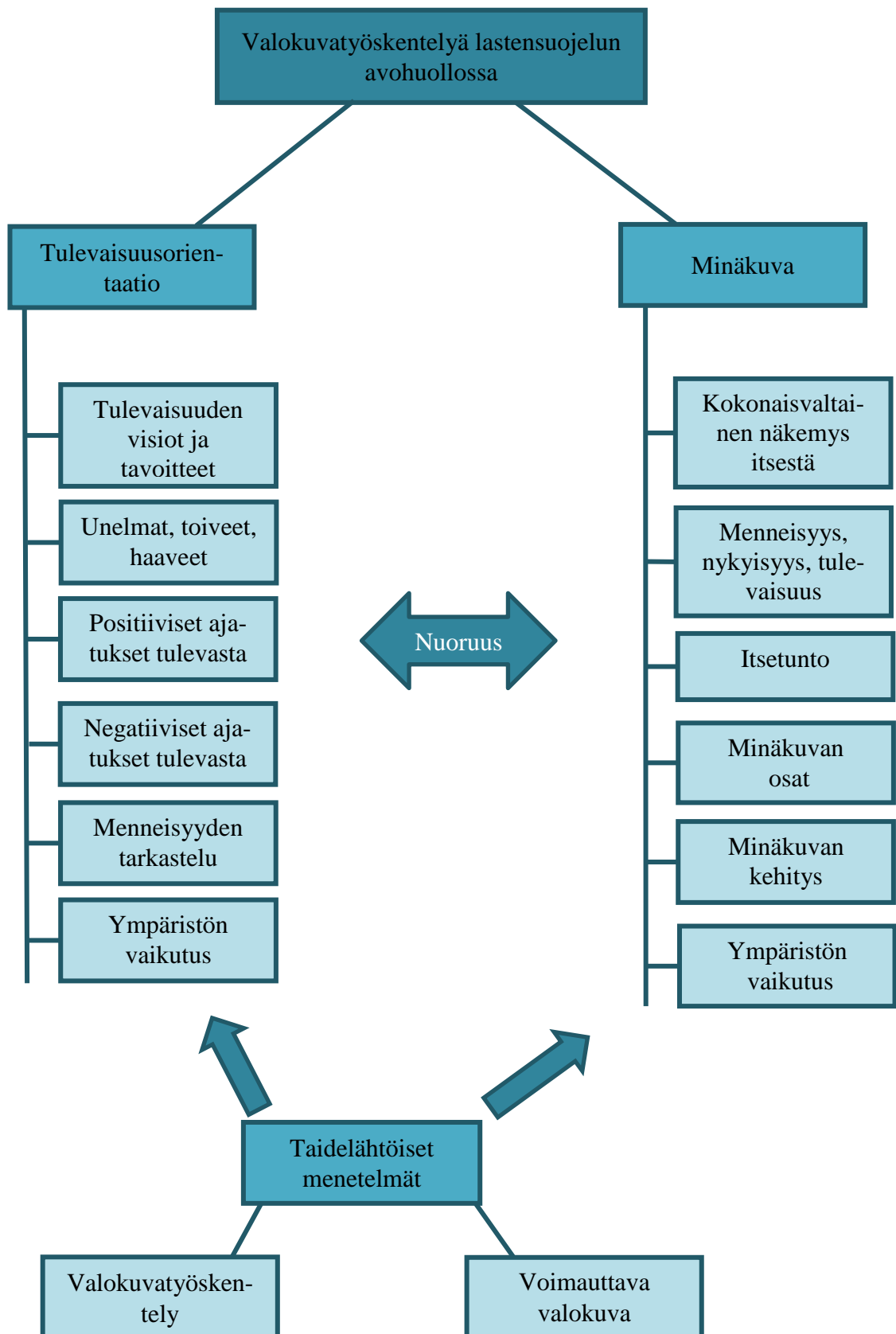
3.4 Rajattu viitekehys

Oheiseen kuvioon 1 olemme hahmotelleet opinnäytetyömme rajattua teoreettista viitekehystä. Keskeisinä pääkäsitteinä ovat tulevaisuusorientaatio ja minäkuva. Lisäksi kuviossa on nähtävissä käyttämämme menetelmä eli taidelähtöiset menetelmät ja sen alla valokuvatyöskentely ja voimauttava valokuva. Näiden menetelmien avulla pyrimme pienryhmätöiden aikana vaikuttamaan sekä tulevaisuusorientaatioon että minäkuvan. Tulevaisuusorientaatiota avaamme kuviossa kuuden tekijän kautta. Näitä ovat tulevaisuuden visiot ja tavoitteet, unelmat, toiveet ja haaveet, positiiviset ajatukset tulevasta, negatiiviset ajatukset tulevasta, menneisyyden tarkastelu ja ympäristön vaikutus.

Minäkuvan alta löytyvät kokonaisvaltainen näkemys itsestä, menneisyys, nykyisyys ja tulevaisuus, itsetunto, minäkuvan osat, minäkuvan kehitys ja ympäristön vaikutus.

Kuviosta 1 on nähtävissä niitä tekijöitä, jotka muodostavat opinnäytetyömme viitekehysten. Tulevaisuusorientaatiolla ja minäkuvalla on selvä yhteys, jota havainnollistaa käsitteiden välissä oleva nuoli. Nuoleen on kirjoitettu myös käsite ”nuoruus”, joka on työssämme pääkäsitteitä yhdistävä tekijä. Kaikki tulevaisuusorientaation alla olevat käsitteet voidaan mieltää sellaisiksi, joihin minäkuvalla on paljon vaikutusta. Ajatukset tulevaisuudesta muokkaantuvat osin minäkuvan kautta. Se, mitä ajattelee itsestään ja millaisena itsensä näkee, heijastuu oleellisesti myös siihen, millaisena tulevaisuutensa näkee. Vastaavasti myös minäkuvan alta löytyvät kohdat vaikuttavat siis siihen mitä tulevaisuudesta ajattelee. Kun ajattelee itsestään myönteisesti, ajattelee myös omaa tulevaisuuttaan positiivisesti. Negatiivinen kuva itsestä lisää negatiivista ajattelua tulevaisuudesta.

Taidelähtöiset menetelmät löytyvät viitekehksestämme sen takia, että erityisesti sen alta löytyvä valokuvatyöskentely oli tärkeä työmenetelmämme pienryhmätoiminnan aikana. Valokuvatyöskentelyn ja voimauttava valokuva menetelmien avulla lähestyimme työskentelyssämme tulevaisuusorientaation ja minäkuvan alta löytyviä teemoja. Näiden kahden taidelähtöisen menetelmän avulla pyrimme auttamaan nuoria selkiyttämään tulevaisuudenkuviaan sekä vahvistamaan heidän minäkuviaan.

KUVIO 1. Viitekehys

4 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

4.1 Aikataulu

Opinnäytetyömme työstäminen alkoi syyskuussa 2013 ideapaperin esittämisellä ja päättyi hieman yli vuotta myöhemmin lokakuussa 2014 valmiin opinnäytetyön palauttamiseen (taulukko 1). Työstämisen alkuvaiheessa pidimme tärkeänä asettaa itsellemme tavoitteita asteittain, jotta pystyisimme pysymään haluamassamme aikataulussa. Loimme aluksi aikataulumme vain pääkohdat, kuten ideapaperin ja tutkimussuunnitelman esittämisen sekä pienryhmätoimintamme ajankohdan.

Aikataulumme tarkentui luonnollisesti paljon suunnitelmien edetessä. Pidimme tarkan aikataulun ja suunnitelmien luomista tärkeänä, sillä sitä olisi sitten helpompi tarvittaessa muokata ja siitä olisi helpompi joustaa. Kun saimme yhteistyötahoksemme Tampereen kaupungin lapsiperheiden sosiaaliasemien sosiaaliohjaajat, tarkentui aikataulu entisestään. Mauri Pennanen läntiseltä lapsiperheiden sosiaaliasemalta otti suurimman vastuun ja oli mukana prosessissamme koko matkan ajan. Päivämäärät tarkentuivat tapaamisten myötä ja kesän lähestyessä saimme myös tarkan pienryhmätoiminnan suunnitelman viimeistelyä ja ryhmäkerrat varmistettua sekä tilojen vuokraajalta että Mauri Pennaselta.

Syitä, miksi ryhmätoimintamme sijoittui kesäajalle, on muutamia. Ensinnäkin ajankohta oli meille ohjaajina sopivin. Lisäksi ajattelimme, että ryhmämme nuoret ovat pääosin yläkouluikäisiä, jolloin kesä olisi ajankohtana otollisempi tarjoamaan heille toimintaa, mikäli kesätöitä ei ole löytynyt. Mietimme kesää ajankohtana myös huonona puolena, sillä kesäisin perheillä on tapana matkustella ja viettää aikaa mökeillä. Lisäksi hyvään sään sattuessa nuoret viihtyvät ulkoilmassa sisätiloja paremmin. Tämän otimme huomioon myös koko toiminnassamme, sillä monet toteutettavista harjoituksista tehtiin tai oli mahdollista tehdä myös ulkona. Jokainen ryhmätapaamiskertamme sijoittui ajallisesti vasta iltapäivään, jonka ajattelimme helpottavan nuorten päivän suunnitelmia: jokainen olisi varmasti hereillä ja mahdolliset kesätyöt olisivat voineet jo päättyä. Lisäksi jokaisella nuorella olisi aikaa ennen ja jälkeen ryhmätapaamisen viettää omaa lomaansa niin kuin olivat suunnitelleet.

TAULUKKO 1. Opinnäytetyön työstämisen aikataulu.

kuukausi	Tapahtumat
syyskuu 2013	Ideapaperin suunnittelu ja esittäminen Yhteydenotot eri tahoihin (Tuulimäen lasten ja nuorten koti, Mehiläinen, Mauri Pennanen/ Läntinen lapsiperheiden sosiaaliasema)
lokakuu 2013	Teorian etsimistä Pohdintaa
marraskuu 2013	Mauri Pennasen tapaaminen ja ideointia yhdessä Tutkimussuunnitelman työstämistä Alustavan tutkimussuunnitelman esittäminen
joulukuu 2013	Teorian etsimistä Tutkimussuunnitelman viimeistelyä
tammikuu 2014	Tutkimusluvan pyytäminen Tampereen kaupungilta Opinnäytetyön työstämistä Palaveri ohjaavien opettajien sekä Mauri Pennasen kanssa
helmikuu 2014	Tutkimusluvan saaminen
maaliskuu 2014	Pienryhmätapaamisten suunnittelua
huhtikuu 2014	Kyselylomakkeen muokkausta Materiaalin keräystä
toukokuu 2014	Kyselylomakkeen muokkausta Lähdemateriaalin hankkimista Pienryhmätapaamisten materiaalin keräystä Pienryhmän kokoaminen Tilojen varaus
kesäkuu 2014	Opinnäytetyön idean esittäminen praksistiimissä Pienryhmätapaamiset alkavat
heinäkuu 2014	Pienryhmätapaamisia Haastattelut Pienryhmätapaamiset loppuvat
elokuu 2014	Opinnäytetyön kirjallista tuottamista Lähdemateriaalin hankkimista Haastatteluaineiston litterointi
syyskuu 2014	Opinnäytetyön kirjallista tuottamista Sisällönanalyysin tekeminen
lokakuu 2014	Opinnäytetyön esittely Praksis-kahvilassa yhteistyötahoille ja opiskelijoille Valmis opinnäytetyö

4.2 Pienryhmätoiminta

Pienryhmätoiminnalla tarkoitetaan ryhmätyöskentelyä, jossa ryhmäkoko pysyy tietyissä rajoissa. Pienryhmäksi kutsutaan ryhmää, jossa jäseniä on kahdesta kymmeneen (Kauk-

kila & Lehtonen 2008, 17) tai enintään kaksitoista (Niemistö 2013, 57). Ryhmän siitä tekee yhteinen tavoite ja keskinäinen vuorovaikutus sekä ryhmässä luotavat säännöt ja sopimukset. Pienryhmän sanotaan myös olevan ryhmä ihmisten välillä, jotka ajattelevat samoin ja viihtyvät hyvin yhdessä. (Kopakkala 2011, 36–38; Niemistö 2013, 16.)

Usein ryhmän toimivuus vaatii ryhmän jäsenten välille syntyvää luottamusta. Luottamusta vaaditaan muun muassa silloin, kun ryhmässä käsitellään ja työstetään osallistujien henkilökohtaisia asioita. Luottamus on helpompi muodostaa, kun ryhmässä on vain tietty pieni määrä osallistujia ja etenkin tällöin pienryhmätoiminta on hyvä työskentelymuoto. (Niemistö 2012, 57–60.) Pienryhmätoiminta on myös oiva valinta kun ryhmässä on ohjaajia vain yhdestä kahteen. Tällöin ohjaajien jakama huomio vielä jakautuu ryhmän jäsenille tasaisemmin kuin ryhmäkoon ollessa suurempi. Kaksi ohjaajaa pystyy hyödyntämään toisiaan tukien ja jakaen vastuun. Heidän keskinäinen luottamus ja toistensa täydentäminen ovat ryhmälle oiva etu. (Niemistö 2012, 72.)

Ryhmäkooltaan pieni ryhmä on usein sen jäsenille myös mukavampi ja siihen on helpompi tulla, sillä monilla on tänä päivänä jännittyneisyyttä ja ahdistusta. Erityisesti isot väkijoukot voivat tuntua todella ahdistavilta ja aiheuttaa jopa paniikkihäiriötä. Pienryhmätoiminnassa pienen jäsenmäärän vuoksi jäsenet tulevat helpommin kuulluksi ja nähdyksi. He ovat tasavertaisempia keskenään, sillä jokaisen ääni tulee varmasti huomioiksi verrattaessa suureen ryhmään, jossa usein vain kovaäänisimmät nousevat esiin. (Niemistö 2012, 57–60.) Meille pienryhmä tarkoittaa juuri sitä, että voimme olla oikeasti läsnä jokaisen ryhmämme jäsenen asioissa ja pystymme kuulemaan jokaista. Haluamme, että kukaan ei tuntisi oloaan vaikeaksi suuren väkijoukon takia, ja että jokainen uskaltaisi avoimesti nostaa äänensä esiin. Pienessä ryhmässä on usein helpompi tutustua lyhyemmässäkin ajassa, joten toivomme, että ryhmämme jäsenet uskaltavat tutustuaan toisiinsa puhumaan hieman aremmistakin aiheista. Joillekin esimerkiksi unelmat, toiveet ja haaveet voivat olla vaikeita sanoa ääneen.

Ryhmätoimintaa suunniteltaessa on tärkeää ryhmäkoon lisäksi huomioida aika, paikka ja kokoontumistiheys. Ryhmän on hyvä pyrkiä kokoontumaan aina samassa paikassa, jolloin uuteen paikkaan sopeutuminen ei vie ryhmätoiminnalta aikaa. Lisäksi tilan tulisi olla riittävän suuri, mutta toiminnalle sopiva ja rauhallinen. Näiden lisäksi tulee huomioida, mihin aikaan ryhmää tapaa ja kuinka usein. (Niemistö 2012, 51–55.) Me olimme päättäneet päiväksi jokaisen viikon keskiviikon, joka mahdollisti pitkät viikonloput nuo-

rille matkoihin tai mökkiviikonlopuille. Kellonaikaa miettiessä, pyrimme huomioimaan nuorten iän. Omien kokemustemme pohjalta osasimme sanoa, että moni yläkouluikäinen voi olla kesätöissä tai nukkua aamuisin pitkään. Pyrimme tarjoamaan molempiin mahdollisuuden valitsemalla pienryhmätapaamiset aina iltapäiville pariiksi tunniksi. Kahden tunnin tapaamisaika on riittävä kaikin puolin. Pidempi aika väsyttäisi nuoria ja lyhemässä ajassa olisi vaikea päästä toimintaan kiinni.

4.2.1 Pienryhmän taustatiedot ja tilan pohdinta

Opinnäytetyön aihetta valittaessa on tärkeänä osa alueena kohderyhmä ja sen mahdollinen rajaus. Keskeistä on, mikä on ”ongelma”, jota halutaan ratkaista ja ketä tämä ”ongelma” koskee. (Vilkka & Airaksinen 2003, 38–39.) Päättäessämme, minkä ikäisille haluamme toimintamme suunnata, nousi heti esiin yläkouluikäiset ja tästä mahdollisesti hieman vanhemmat nuoret. Tämä siitä syystä, että kyseisessä iässä isoina kysymyksinä ovat juuri ”Mitä teen tulevaisuudessa?” ja ”Mikä minusta tulee isona?”. Kokonaisuudessaan tulevaisuuden pohtiminen on usein tuossa iässä isossa roolissa, kun nuoret miettivät muun muassa jatko-opiskeluvaihtoehtoja. He miettivät myös omaa itseään osana tulevaisuuttaan. Nuoruus on aikaa, jolloin minäkuva kehittyy. (Aalberg & Siimes 2007, 15.)

Otanta mietittäessä on tärkeä muistaa, että analysointivaiheessa analysoidaan vain otoksesta kerättyä aineistoa. Ajatuksena usein on, että lopuksi tästä otoksesta voidaan tehdä perusjoukkoa koskevia päätelmiä. Tällöin keskeiseksi kysymykseksi nousee se, kuinka hyvin otos edustaa perusjoukkoa. Otoksen kokoa valittaessa on otettava huomioon tutkimuksen aihe ja tarkoitus, tutkimuskysymykset ja tulosten tarkkuustarve. (Aho 2007, 55–56.) Tutkimuksessamme otos on hyvin pieni, mutta tuloksilla voidaan antaa suuntaviivoja nuorten ajatuksista tulevaisuudesta, minäkuvan vahvuudesta sekä valokuvatyöskentelyn ja pienryhmätoiminnan aikaansaannoksista.

Otoksen pohdinnan jälkeen päädyimme siihen, että ryhmätoimintamme kohderyhmää parhaiten palvelisi se, että ryhmäkoko pysyisi pienryhmän rajoissa. Tämä siitä syystä, että pienryhmässä jokainen nuori tulisi paremmin ja enemmän kohdatuksi sekä nähdyksi ja täten he paremmin myös hyötyisivät toiminnastamme. Toimintamme tarkoituksena kun oli työstää jokaisen nuoren henkilökohtaisia ajatuksia tulevaisuudesta ja vahvistaa

jokaisen minäkuva. Pienryhmässä myös me ohjaajina pääsisimme tutustumaan nuoriin paremmin. Lisäksi koimme, että luottamussuhteiden muodostuminen olisi helpompaa pienessä kuin isossa ryhmässä.

Pienryhmätoimintamme alussa ryhmään osallistumisesta oli ilmoittanut halukkuutensa yhdeksän nuorta. Lisäksi potentiaalisia osallistujaehdokkaita oli muutama lisää, mutta jotta ryhmä pysyisi pienryhmänä, olimme maksimiosallistujaluvuksi määritelleet kymmenen. Halusimme pitää ryhmän suljettuna, jolloin tapaamiskerroille ei otettaisi nuoria mukaan kesken prosessin. Suljetun ja avoimen ryhmän erona on nimenomaan se, että avoimeen ryhmään voi koska vain tulla mukaan, mutta suljetussa ryhmässä jäsenet pysyvät samana tietyn ajan (Niemistö 2013, 60–62). Muutaman tapaamiskerran aikana ryhmä muovautui lopulliseen kokoonpanoonsa niin, että nuoria oli yhteensä kuusi. Kaikki ryhmän nuoret ovat iältään 14–17-vuotiaita ja ovat olleet tai ovat edelleen lastensuojelun avohuollon asiakkaina Tampereella. Lisäksi jokaisella ryhmään valitulla nuorella oli jo ennen pienryhmätoimintamme jonkinlaista kiinnostusta valokuvaamiseen ja valokuvaan. Ryhmän jäsenillä on tärkeää olla jokin yhteinen merkitys ryhmässä (Niemistö 2013, 65). Heille oli jokaiselle selitetty oman sosiaali-ohjaajan tai sosiaalityöntekijän kautta pienryhmätoimintamme tarkoitus ja idea antamamme mainoksen (ks. Liite 3), saatekirjeen (ks. Liite 4) ja huoltajien lupakaavakkeen (ks. Liite 5) avulla.

Mietimme pitkään tilavaihtoehtoja opinnäytetyömme ryhmätapaamisten toteuttamispaikaksi. Tilan tulisi olla riittävän suuri, jotta kaikki mahtuvat mukaan, eikä ketään ahdistaisi. Tilan olisi hyvä olla myös rauhallinen ja luovalle toiminnalle mahdollinen. Mielestämme oli oleellista myös, että tila pysyisi samana koko prosessin ajan, jotta jokaisen olisi helppo tulla aina samaan paikkaan, eikä uuteen tilaan sopeutuminen veisi turhaa aikaa itse ryhmän tarkoitukselta. (Niemistö 2012, 51–52.)

Tiedustelimme tilojen käyttömahdollisuutta Monitoimitalo 13:sta, Setlementtiyhdistys Naapuri ry:ltä, Perhepiste Nopealta sekä Tampereen kaupungin Läntisen ja Itäisen lapsiperheiden sosiaaliasemien sosiaali-ohjaajilta. Lopulta saimme tilat käyttöömmme Setlementtiyhdistys Naapuri ry:n Tampereen Tyttöjen Talolta Keskustorilta. Tilat tarjosivat ryhmätoiminnallemme erinomaiset puitteet, sillä tilat olivat oikean kokoiset pienryhmätoiminnallemme. Keskeisen sijaintinsa takia Tyttöjen Talolle oli helppo löytää ja siitä oli hyvä jalkautua monipuoliseen ympäristöön erilaisten tehtäviemme parissa.

4.2.2 Pienryhmän tapaamiset

Pienryhmämme kokoontui (taulukko 2, ks. Liite 6) yhteensä seitsemän kertaa. Tämän lisäksi järjestimme yhden ylimääräisen studiokuvauksen sekä jokaisen nuoren yksilöllisen haastattelun. Toiminta alkoi ryhmän muodostamisella, mistä vastasi yhteistyökumppanimme Mauri Pennanen. Hän mainosti ryhmätoimintaamme niille nuorille, joille uskoi toimintamme parhaiten soveltuvan ja olevan hyödyksi. Lisäksi hän jakoi mainoksia (ks. Liite 3) toiminnastamme muille sosiaalityöntekijöille ja -ohjaajille. Kiinnostus heräsi ympäri sosiaaliasemia nopeasti ja ryhmästä kiinnostui yllättävän moni nuori.

TAULUKKO 2. Tapaamiskertojen teemat ja menetelmät.

Tapaamiskerta	Teema	Menetelmä
1. tapaaminen	Tutustuminen ja haaveet / toiveet / unelmat	Lehtikuvatyöskentely: kuvien ja tekstin leikkaaminen lehdestä kollaasiksi
2. tapaaminen	Menneisyys ja tuleva	Elämänjanatyöskentely ja omat tärkeät sekä merkitykselliset kuvat: elämänjana omin kuvin
3. tapaaminen	Minäkuvan vahvistaminen ja vuorovaikutus kameran kautta	Parikuvaus: vapaamuotoinen kuvaustilanne pareittain, kuvaaja / kuvattava
4. tapaaminen	Minäkuvan vahvistaminen haaveiden / toiveiden / unelmien kautta	Studiokuvaus: Millaisena haluaa tulla kuvatuksi studiossa, haaveet / unelmat / toiveet huomioiden
5. tapaaminen	Oma tulevaisuus kuvin	Tulevaisuuteni kuvin: Vapaa liikkuminen kaupungissa kuvaten omaa tulevaisuuttaan, mitä omassa tulevaisuudessa on
6. tapaaminen	Positiivisuus	Omien kuvien katselu valkokankaalta ja kannustava kommentointi
7. tapaaminen	Kiitokset	Juhla, valokuvanäyttely

Jokaisella tapaamiskerralla kerran aloittaminen yhdessä oli tärkeää. Halusimme toteuttaa aloituksen aina yhteisellä tunne- ja kuulumiskierroksella, mikä oli ennen kaikkea hyvä tapa aistia ryhmäläisten tunnelmia ja mielialoja, mutta myös mukava tapa tutustua. Ryhmäläisten tunnelmien ja mielialojen kartoittaminen oli tärkeää, jotta pystyimme

vielä kertojen alussa joustamaan tulevan kerran ohjelmasta ja muokkaamaan sitä, mikäli koimme, etteivät ryhmäläisten tunnelmat ole otolliset kerran harjoitukselle. Tunnekierroksen toteutimme pääosin erilaisten kuva- ja postikorttien avulla. Tarkoituksena oli aina kerran teeman mukaisesti virittäytyä tunnelmaan valitsemalla itselle mieluinen kuva, joka jollain tapaa kuvaisi sen hetkistä olotilaa, tunnetta, elämässä meneillään olevaa asiaa tai aikaa. Kaikkien tehtyä valintansa mentiin vapaassa järjestyksessä kierros, jonka aikana jokainen sai kertoa ajatuksistaan ja miksi valitsi juuri kyseisen kuvan. Osan aloituksista toteutimme taidelähtöisten menetelmiä hyödyntäen. Käytimme hyväksemme draamaa, jolloin rakensimme tunnetiloja kuvaavia patsaita asettamalla itsemme erilaisiin asentoihin.

Kertojen lopetukset noudattivat myös yhtenäistä kaavaa. Lopussa kokoonnuttiin jälleen työskentelystä yhteen ja käytiin tunne- ja ajatuskierros. Tämä oli yhtä tärkeä vaihe työskentelyä kuin aloituskin. Mielestämme oli tärkeää, että jokaisella kerralla oli selkeä alku ja loppu. Lisäksi annoimme lopetuksen yhteydessä aina ohjeet seuraavaa kertaa varten. Mikäli osa nuorista tiesi, ettei pääse osallistumaan seuraavalle kerralle, ohjeistimme heille, miten he voivat toteuttaa seuraavan kerran teeman itsenäisesti. Osa toi jopa näyttille itsenäisesti toteutettuja tehtäviä.

Opinnäytetyömme tarkoituksen mukaisesti jokaisen kerran teemana oli jollain tavalla tulevaisuus, unelmat, toiveet ja haaveet sekä minäkuva. Tavoitteenamme oli pyrkiä selkeyttämään valokuvatyöskentelyn avulla ajatuksia tulevaisuudesta ja siinä ohella vahvistaa myös minäkuva. Tavoite kulki mukana kaikkien työskentelykertojen mukana. Tavoitteen toistaminen kaikilla tapaamiskerroilla on mahdollista, sillä sitä työestetään, kunnes se saadaan käsiteltyä loppuun. Tapaamiskerroilla ideana oli kuitenkin pyrkiä tarkastelemaan tavoitetta hieman eri näkökulmista, eri teemojen kautta, ja joka kerta hieman syvemmältä. (Niemistö 2012, 155–157.)

Ensimmäinen tapaaminen

Ensimmäinen tapaaminen on aina vaikea, sillä on mahdotonta etukäteen tietää, miten ensimmäinen tapaamiskerta todellisuudessa etenee ja miten asiakasryhmä, tässä tapauksessa nuoret, tapaamiseen ja sen kulkuun reagoi. Ohjaajien tulee virittäytyä tunnelmaan ja kerrata mielessään ensimmäisellä tapaamisella huomioitavat asiat: ryhmän tarkoitus ja tavoite, asiakasryhmä ja sen orientoituminen ryhmän tehtävään, pelisäännöt, tilan huomioiminen ja ensimmäisen kerran harjoitus. (Niemistö 2012, 78–81.) Meille tämä

ohjaajina tarkoitti, että menimme sovittuna aikana pienryhmän tapaamispaikkaan laittamaan paikkoja valmiiksi ja kertaamaan, mitä meidän tuli muistaa ensimmäisellä kerralla.

Ensimmäinen kerta oli lämmittelyä ja tutustumista. Paikalle oli saapunut kuusi nuorta. Kahden tiedettiin olevan sairaana, ja olimme sopineet, että he tulevat mukaan toiselle tapaamiskerralle. Kerroimme alussa ryhmän tarkoituksesta ja opinnäytetyöstämme sekä tulevasta aikataulusta. Keräsimme nuorilta heidän yhteystietonsa ja huoltajien myöntävät luvat (ks. Liite 5) sekä pyysimme heitä täyttämään alkukyselylomakkeet (ks. Liite 1). Suunnittelimme yhdessä nuorten kanssa ryhmän säännöt keskustellen. Tässä painotuksena oli, että kenenkään kuvia ei julkaista ilman asianomaisen suostumusta eikä niitä saa levittää sosiaalisessa mediassa. Painotimme myös, että ryhmän sisällä käytävät keskustelut ovat luottamuksellisia, eikä ole muita kohtaan reilua levitellä asioita eteenpäin ryhmän ulkopuolella. Kaikki ryhmässä sitoutuivat sääntöihin hyvin.

Ensimmäisellä kerralla tehtävänä oli työskennellä aikakauslehtien parissa lehtileiketyön merkeissä. Tämä työskentelytapa on kevyt aloitus ja johdattelee koko opinnäytetyömme teemaa ja tarkoitusta kohti. Ohjeistuksena oli leikata lehdistä erilaisia kuvia ja tekstejä omaan tulevaisuuteen liittyen. Tarkoituksena oli työstää omia unelmia, toiveita ja haaveita. Jokainen sai tehdä työstä omannäköisensä. Tämä tehtävä tunnetaan myös nimellä aarrekartta ja sen tarkoitus on valmiina työnä toimia arjen keskellä muistutuksena omista unelmista, joita haluaa tavoitella. Sen tiedetään tuovan myös mielihyvää, sillä unelmat, toiveet ja haaveet piristävät arkea. Työstäminen auttaa etsimään aitoja unelmia, joita elämässään haluaa tavoitella. Prosessina tämä on hyvin yksilöllinen työskentelytapa, sillä jokainen tekee työn omalla tavallaan omien unelmiensa kautta omannäköiseen. (Harju 1999, 67–71, 82–83.)

Ensimmäinen tapaamiskerta jännitti aluksi kaikkia, sillä emme tunteneet toisiamme. Oli kuitenkin positiivinen yllätys nähdä, miten nuoret rentoutuivat jo ensimmäisen tapaamiskerran aikana. Paria nuorta lukuun ottamatta he olivat kuitenkin vielä todella hiljaisia ja ujoja. Nämä niin sanotut poikkeukselliset pari nuorta uskaltoutuivat kertomaan omasta valmiista työstään hieman muita enemmän ja ottivat ensimmäisellä kerralla muutenkin näkyvämmän roolin ryhmässä.

Toinen tapaaminen

Toinen tapaamiskerta oli viikon päästä ensimmäisestä tapaamisesta. Paikalle saapui tuolloin kuusi nuorta. Nuorista kaksi oli uusia, jotka olivat ensimmäisen tapaamisen olleen sairaina. Yksi kuudesta ensimmäisellä kerralla olleesta nuoresta ilmoitti, että ei pystykään osallistumaan pienryhmätoimintaan mukaan ja toinen ei ilmestynyt paikalle. Välitimme muulle ryhmälle tiedon, että yksi jää pois. On tärkeää ryhmän ilmapiirin ja luottamuksen kannalta kertoa avoimesti ryhmässä tapahtuvista muutoksista. Tietoisuus sitoo nuoria paremmin ryhmään (Niemistö 2012, 62).

Toisella kerralla tehtävänä oli rakentaa omaa elämänjanaan. Olimme ohjeistaneet nuoria ottamaan mahdollisuuksien mukaan omia itselle merkityksellisiä kuvia mukaan tälle kerralle. Kun nuori saa itse valita kuvia elämänsä varrelta, hän saa nostaa itselleen merkittävät ja arvokkaat hetket esiin itselleen ja muille nähtäväksi. Nuori saa rakentaa itse tarinaa elämästään. (Savolainen 2009, 213.) Tarjosimme paljon materiaalia (muun muassa papereita, pahvia, paperirullia, lankaa, kuviosaksia, tarroja, valokuvataskuja, liimaa, sinitarraa ja aikakauslehtiä), joiden avulla nuorilla oli vapaat kädet rakentaa oman näköinen elämänjana menneestä tähän päivään. Elämänjanatyöskentelyn tarkoituksena on luoda menneisyyden tapahtumia visuaalisiksi eli näyttää kokemuksia elämän varrelta (Barkman 2008, 6).

Teemana toisella kerralla olivat menneisyys ja nykyhetki. Pyysimme nuoria pohtimaan mitä tulisi tapahtua, jotta omat unelmat voisivat toteutua, ja onko nykyisistä unelmista ollut merkkejä jo menneessä. Lisäksi nuorten tuli miettiä työskennellessään millaisia he ovat nyt. Nuoret joutuivat pohtimaan elämäänsä nykyhetkestä mennyttä tarkastellen. Tämä oli osaltaan hyvin haastavaa, mutta kuitenkin antoisaa.

Nuoret lähtivät tähän kertaan mukaan innolla. Ensimmäisellä tapaamiskerralla mukana olleet olivat rentoutuneempia, eivätkä jännittäneet tilannetta enää näkyvästi yhtä paljon kuin ensimmäisellä kerralla. Toisella tapaamiskerralla ryhmään liittyi vielä kaksi uutta nuorta. Myös uudet nuoret osallistuivat mukaan kertoen itsestään, toinen hieman avoimemmin. Oli myös mahtavaa nähdä, miten keskittyen nuoret alkoivat työstää omaa elämänjanaan ja miten erilaisia variaatioita niistä oli saatu aikaan. Jokaisen laittama panos tuli nähdyksi.

Kolmas tapaaminen

Kolmannella kerralla päästiin valokuvaamiseen. Vuorossa oli parikuvaus. Viisi paikallaolijaa jakaantui yhdeksi pariksi ja yhdeksi kolmikoksi. Lähetimme heidät kaupungille kuvaamaan toisiaan. Painotimme ohjeistuksessa sitä, että kuvattava on pääosassa ja määrittää sen miten ja missä haluaa tulla kuvatuksi. Tässä harjoituksessa valokuvauksen perinteiset valtasuhteet kääntyivät päinvastaisiksi. Nyt kuvaaja toimikin vain ja ainoastaan kuvattavan ohjeiden perusteella. Tärkeää oli kuvattavan ja kuvaajan keskinäinen vuorovaikutus. Parhaimmillaan roolit voivat unohtua kuvauksen aikana ja toiminnasta tulla yhteinen luova prosessi. (Savolainen 2009, 218–220.)

Tämän kerran teemana oli minäkuvan vahvistaminen ja vuorovaikutus kameran kautta. Kokemuksemme mukaan parikuvausprosessin jokainen osa oli tärkeä, jotta prosessista tulisi voimaannuttava ja opettava. Tämän prosessin jaoimme kuvattavana olemiseen, kuvaajana toimimiseen, hyvän ja luotettavan vuorovaikutuksen synnyttämiseen sekä kuvien yhdessä katselemiseen ja niiden kommentoimiseen. Kuvauksen jälkeen jokainen nuori sai siirtää kuvansa tietokoneelle, josta katsoimme ne yhdessä läpi. Nuoret määrittelivät itse, mitkä kuvat haluavat näyttää muille. Osa kertoi kuvia katsellessa, että kameran edessä oleminen oli tuntunut vaikealta. Tätä ei kuitenkaan huomannut kuvista, sillä niistä näkyi nuorten leikkisyys ja iloisuus. Osa kuvista oli otettu myös hieman totisemmin.

Tämän tapaamisen yhteydessä soitimme myös yhdelle nuorelle, joka oli ollut mukana ensimmäisellä tapaamisella, mutta ei ollut sen jälkeen ilmoittanut itsestään. Hänen kanssaan sovimme, että hän voi tulla vielä mukaan pienryhmätoimintaan, mutta mikäli tapaamisia jää vielä väliin, ei ryhmästä ole hänelle juuri hyötyä. Hän päätti, ettei enää osallistu pienryhmätoimintaan.

Neljäs tapaaminen

Neljännellä ryhmätapaamisella olikin sitten vuorossa studiokuvaus. Tarkoituksena oli, että jokainen nuori tulee kuvatuksi juuri sellaisena kuin haluaa. Ajatuksena oli ottaa nuoren ehdoilla tulevaisuuteen suuntaavia kuvia. Jälleen tärkeässä asemassa olivat nuorten omat ajatukset, ideat, unelmat, toiveet ja haaveet. Kameran edessä oli lupa olla ihan mitä vain. Nuoret olivat saaneet ideoida omaa tulevaa kuvaustaan jo etukäteen kotona, mutta myös ex-tempore ideoita oli täysin mahdollista toteuttaa sitä mukaan kuin ideoita syntyi. Olimme tuoneet kuvauspaikalle paljon erilaista rekvisiittaa ja niiden avulla nuo-

ret saivat kokeilla ja ideoida vapaasti. Osa nuorista oli jo etukäteen kysynyt, onko meillä ohjaajilla mahdollista tuoda joitain tavaroita kuvauspaikalle rekvisiitaksi. Tämä kertoi, että nuorilla oli jo etukäteen ideoita, millaisena haluavat tulla kuvatuksi. Myös nuoret itse toivat rekvisiittia, joiden kanssa halusivat tulla kuvatuksi.

Halusimme mahdollistaa kaikille ryhmän nuorille studiokuvauksen ja tästä syystä järjestimme sen vielä toisen kerran alkuperäisestä suunnitelmasta poiketen. Kerta toimi ylimääräisenä kertana kaikille niille, jotka eivät ensimmäiselle studiokuvauskerralle päässeet. Ensimmäiseltä kerralta joutui olemaan poissa kaksi nuorta, jotka jännittivät omaa hetkeään kameran edessä. Myös jo mukana olleet nuoret innostuivat tulemaan kuvattavaksi uudestaan, joten toinen studiokuvauskerta tuli tarpeeseen.

Studiokuvauksen tarkoituksena oli, että nuoret näkisivät itsessään hyvän ja kauniin puolen ja ennen kaikkea uskaltautuisivat heittäytyä kameran eteen unelmiensa, haaveidensa ja toiveidensa kautta. Miina Savolainen (2009, 220–222) puhuu omakuvien tärkeydestä itsen hyväksymisen kannalta. Omakuvat näyttävät, miten kuvassa oleva kokee itsensä. Valokuvasta peilautuvat omat tunteet ja niiden kohtaaminen voi aluksi tuntua pahalta, mutta kokemus opettaa, että jokaisella on oikeus nähdä itsensä hyvänä. (Savolainen 2009, 220–222.) Tärkeää tässä tapaamisessa oli tieto nuorille, että he tulevat saamaan studiokuvansa vielä paperiversioina, jolloin oman kuvan saaminen konkreettisesti käsiin tuo enemmän arvoa kuvalle (Harju 2009, 236).

Studiokuvaus oli selkeästi yksi suorituimmista harjoituksista. Muutamat epäröivät siihen osallistumista ja olivatkin jo edellisellä kerralla ilmoittaneet, etteivät halua tätä harjoitusta tehdä. Positiivisena yllätyksenä kuitenkin oli, että jokainen ryhmän nuori lähti loppujenlopuksi studiokuvaukseen mukaan. Nuorten kannustaminen ja motivoiminen oli meidän ohjaajien tärkeä tehtävä. Me autoimme nuoria ideoimaan ja kannustimme toteuttamaan omia ideoitaan. Myös meidät ohjaajat kuvattiin, mikä oli varmasti myös tärkeä esimerkki ja innostaja nuorille osallistumiseen. Osalla nuorista oli selkeitä ajatuksia ja suunnitelmia siitä, miten he haluavat tulla kuvatuksi. Alkujännityksestä päästyään nuoret innostuivat kokeilemaan mitä erikoisimpia ja hauskeimpia asuyhdistelmiä ja tunnelma rentoutui. Tällä kerralla myös meidän ohjaajien oli helppo havainnoida nuoria ja heidän toimintaansa. Yhteisen työskentelyn lomassa myös juttelu sujui rennommin ja koimme ohjaajina pääsevämme lähemmäs nuoria ja heidän ajatuksiaan.

Viides tapaaminen

Viidennen tapaamisen harjoitus syntyi omien ideoidemme pohjalta. Nuoret olivat alkukyselyssä toivoneet mahdollisuutta kuvata itse asioita, joten päätimme ottaa tämän toiveen huomioon. Loimme harjoituksen, jossa nuoret saivat lähteä itse kaupungille kuvaamaan. Ohjeistimme, että heidän tulee kuvata asioita, värejä, esineitä, rakennuksia tai mitä vain mieleen juolahtaa, mutta kuvauskohteilla pitää olla merkitys. Niiden tulee olla osa heidän tulevaisuuttaan. Tarkoitus oli siis kuvata kaikkea, mitä toivoisi omasta tulevaisuudestaan löytyvän. Kuvat saivat toimia symboleina tai niiden merkitys sai näkyä suoraan. Nuorilla oli vapaat kädet kuvauksen ja kuvauskohteiden valinnan suhteen.

Viidennelle tapaamiskerralle saapuikin paikalle vain kaksi nuorta. Kaksi oli ilmoittanut etukäteen, ettei pääse paikalle ja heille oli ohjeistettu tehtävä itsenäisesti suoritettavaksi. Kaksi muuta eivät ilmoittaneet itsestään mitään. Kaksi paikalle tullutta nuorta saivat kuitenkin täyden huomion ja pystyivät kertomaan vapaammin kuviensa merkityksestä, kun katsoimme niitä läpi tapaamisen loppupuolella. Heille kerta oli mieluisa.

Kuudes tapaaminen

Kuudes kerta suuntautui loppuhuipennuksen eli juhlan suunnitteluun ja valmisteluun. Kaikki kuusi nuorta olivat saapuneet paikalle katselemaan studiokuvia. Nuoret pääsivät katselemaan ja kommentoimaan omia sekä toistensa kuvia positiivisessa hengessä. Kuvien katseleminen yhdessä valkokankaalta on tärkeää oman hyvän löytämisen kannalta. Henkilökohtaisten kokemustemme kannalta voimme sanoa, että muilta saatu positiivinen palaute helpottaa näkemään itsessään hyviä asioita ja saattaa jopa kääntää omaa negatiivista ajattelua itsestä positiivisemmaksi.

Nuoret valmistelivat parikuvauksen kuvista juhlaan esitettäväksi diashown sekä järjestelivät juhlatilaa ja laittoivat kuvien ripustuspaikat valmiiksi. Katsoimme muutenkin kaiken juhlaa varten valmiiksi. Muutama nuori lupautui itse leipomaan tulevaan juhlaan tarjottavia.

Tällä kerralla ilmassa oli jo ryhmän lopun tuntua. Juhlan valmistelu sujui hyvin ja juhlaa odotettiin jo. Nuorista oli havaittavissa, että heille on jollain tapaa merkityksellistä se, että he pääsevät näyttämään tuotoksiaan valitsemilleen tärkeille läheisilleen. Jokainen nuori sai valita, mitkä kuvat tulevat esille.

Seitsemäs tapaaminen

Ryhmätoiminnan loppuhuipennuksena järjestimme yhdessä nuorten kanssa heille ja heidän läheisilleen juhlan. Jokainen nuori sai kutsua juhlaan itselleen läheisiä ihmisiä. Emme määritteet, ketä nuorten tulisi kutsua. Ohjeistimme vaan pyytämään mukaan juhlaan heille itselleen jollain tapaa tärkeitä ja läheisiä ihmisiä, joille he haluaisivat tuotoksiaan esitellä. Nuoret pääsivät jakamaan kutsuja hyvissä ajoin pari viikkoa ennen itse juhlaa. Paikalle saapuikin suuri joukko nuorten läheisiä. Mukana juhlassa oli muun muassa nuorten vanhempia, ystäviä ja tukihenkilöitä. Yhteensä juhlakansaa oli paikanpäällä 19 henkilöä.

Juhlassa oli esillä jokaisesta nuoresta heidän itse valitsemiaan studiokuvauksen kuvia ja elämänjanatyöskentelyn sekä lehtikuvatyöskentelyn tuotoksia. Lisäksi valkokankaalla pyöri nuorten juhlaa varten valmistelema diashow. Lyhyen tervetulo puheen jälkeen nostimme maljat ryhmätoiminnallemme, nuorille ja juhlalle. Ohjelmassa oli vapaata olemista ja kuvien katselua sekä kommentointia. Siinä lomassa saimme nauttia herkullisista tarjottavista, joita ryhmän jäsenet olivat tarjottavaksi tuoneet. Lisäksi saimme lahjoituksena suolaista ja makeaa tarjottavaa Vaasan Oy Tampereen leipomolta.

Juhla oli tunnelmaltaan rento ja hyväntuulinen. Kaikilla vaikutti olevan mukavaa ja oli hienoa huomata, kuinka nuoret ylpeinä esittelivät omia kuviaan. Heille oli tärkeää saada tehdä itsensä näkyviksi omille läheisilleen. Vierailta he saivat valtavasti hyvää ja kannustavaa palautetta. Lisäksi me saimme järjestämästämme toiminnasta hyvää palautetta ja vastaavanlaisen toiminnan tarve nousi esiin myös monen nuoren läheisiltä.

4.3 Menetelmätriangulaatio tutkimusmenetelmänä

Opinnäytetyössämme hyödynsimme niin laadullista kuin määrällistäkin tutkimusotetta. Keräsimme aineistomme tutkimuksen alussa kyselylomakkeella, loppupuolella teema-haastattelulla ja koko tutkimuksen ajan havainnoimme ryhmätoimintaa sekä ryhmän nuoria. Pidimme tärkeänä ja oleellisena tutkimuksen luotettavuuden kannalta sitä, että keräämme riittävästi ja monipuolisesti tietoa ilmiöstä erilaisin keinoin, ja niin, että nämä keinot tukevat toinen toisiaan.

Tällaista aineistonkeruutapaa, jossa hyödynnetään useaa tutkimusmenetelmää, kutsutaan menetelmätriangulaatioksi. Tarkoituksena on tarkastella tutkittavaa ilmiötä useasta eri näkökulmasta, jotta ilmiöstä saataisiin mahdollisimman luotettava ja kokonaisvaltainen kuva. Menetelmätriangulaatiossa on yleistä, että ilmiöstä pyritään saamaan vastauksia muun muassa kyselyllä, haastattelulla ja havainnoinnilla. (Eskola & Suoranta 2005, 68–70; Viinamäki 2007, 175–185; Tuomi & Sarajärvi 2003, 142.) Näin myös me toimimme opinnäytetyössämme hyödyntäen kyselyä, haastattelua ja havainnointia vastaamaan kysymyksiimme. Tämä antoi meille enemmän tietoa ilmiöstä ja toi monipuolisia vastauksia tutkimuskysymyksiimme.

4.3.1 Kyselylomakkeen toteutus

Kyselylomakkeen kysymysten laadinta on tärkeä vaihe. Kysymyksillä olisi hyvä olla sama merkitys kaikille vastaajille, mutta niiden tulisi myös mitata juuri sitä, mitä niiden on tarkoitus mitata. Kysymykset suunnitellaan tuottamaan vastauksia tutkimuskysymyksille ja ne jäsenellään sen mukaan, minkälaista tietoa niillä haetaan. Kyselylomakkeen haasteena onkin, että sen tulisi keskittyä tutkimuksen aiheeseen ja tuottaa siitä mahdollisimman paljon oleellista tietoa, mutta sen tulisi myös olla niin lyhyt kuin mahdollista. Tärkeää on, että kysymykset etenevät loogisesti. Onkin olennaista ottaa huomioon myös kysymysjärjestyksen mahdollinen vaikutus tuloksiin. (Ahola 2007, 56–57, 60–61.)

Kyselytutkimustapa on hyödyllinen keino saada laaja tutkimusaineisto, sillä sen avulla voidaan saada tutkittuun ilmiöön suuri otos sekä voidaan kysyä useita asioita. Tapaa pidetään nopeana, mutta se sisältää myös omat haittansa. Koskaan ei voi olla varma, kuinka rehellisesti kyselyyn on vastattu tai ovatko kysymykset ja asiat olleet riittävän selkeitä, jotta ne on ymmärretty oikein. Tämän vuoksi kyselylomaketta luodessa on olettava tarkkana ja pohdittava useita asioita. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 188–192.)

Kyselytutkimuksen vastauksiin, luotettavuuteen ja pysyvyyteen vaikuttaa myös tapa, jolla kysely toteutetaan. Kysely voidaan toteuttaa esimerkiksi puhelinhaastattelulla, verkkokyselynä tai kontrolloituna kyselynä. Opinnäytetyössämme päätimme toteuttaa kyselylomakkeemme (ks. Liite 1) kontrolloidun kyselyn informoidulla muodolla, joka

tarkoittaa, että kyselylomakkeet jaetaan itse tietyille ryhmälle ja jakotilanteessa kerrotaan kyselyn tarkoituksesta. (Hirsjärvi ym. 2007, 191–192.) Jaoimme kyselylomakkeet kahdeksalle mukana olleelle nuorelle ensimmäisellä ja toisella pienryhmätapaamiskerralla, jolloin myös selitimme tutkimuksemme tarkoituksen ja kyselylomakkeen merkityksen. Jokainen sai vastata kyselylomakkeeseen rauhassa pienryhmätoiminnan tiloja hyödyntäen. Lisäksi vastaustilanteeseen annettiin riittävästi vastausaikaa.

Kyselylomakkeen kysymykset voidaan rakentaa monella tapaa. On oleellista kuitenkin miettiä, minkälaiselle ryhmälle kyselyä on luomassa. Kysymysten muotoilu, asettelu sekä sanavalinnat vaikuttavat vastauksiin paljon. Tavoitteena on, että kysymykset ymmärretään samoin, jotta vastaus mittaisi tarkoitustaan. Kyselylomakkeen haaste tulee tässä esiin, sillä vastaaja ei voi kysyä tarkennusta eikä tutkija voi korjata väärinymmärrystä. Lisäksi tutkijan on pohdittava, haluaako hän rakentaa avoimia vai suljettuja kysymyksiä. Näiden vaihtoehtojen erona on se, että suljetut kysymykset vaativat tutkijalta hyvät taustatiedot ja tarkat vastausvaihtoehdot, kun taas avoimet kysymykset antavat vastaajalle suuremmat vastausvaihtoehdot. (Ahola 2007, 50–58.) Kyselylomakkeesamme hyödynsimme sekä suljettuja että avoimia kysymyksiä. Suljetut kysymykset olivat meillä väittämiä, joiden tarkoituksena oli kerätä tietoa vastaajien minäkuvasta sekä tulevaisuudesta heidän omien mielipiteidensä perusteella. Avoimet kysymykset puolestaan antoivat mahdollisuuden kertoa omista henkilökohtaisista suunnitelmistaan tulevaisuudessa sekä avata heidän kuvaansa itsestään.

Kyselymme tarkoituksena oli kerätä suuntaa-antavia vastauksia tutkimuskysymyksiimme, mutta isomman roolin se otti vertailupohjana haastattelulle. Halusimme saada tietää vastaajiemme kokemuksia ennen pienryhmätoimintaamme sekä sen jälkeen. Pienryhmätoiminnan haastattelu toisi uuden näkökulman ilmiöön ja kertoisi meille, minkälaista muutosta toimintamme on saanut nuorissa aikaan. Alkukysely toteutettiin ensimmäisellä ja toisella pienryhmän tapaamiskerralla kesäkuussa 2014.

4.3.2 Haastattelun toteutus

Haastattelutapoja on monenlaisia, mutta tavoite on niillä kaikilla sama: selvittää keskustellen, mitä joku ajattelee (Eskola & Suoranta 2005, 85). Haastattelu on aina ennalta suunniteltu, mutta muovaantuu haastattelutilanteen mukaan, sillä jokainen haastateltava

on yksilöllinen vastaustapojensa kanssa. Haastattelutilanteessa haastattelijan tulisi ohjata keskustelua, mutta aina tämä ei onnistu, sillä haastateltava voi vastauksiensa puolesta kääntää keskustelua toiseen suuntaan. Haastattelijan on kuitenkin tärkeää pitää kiinni ajatuksistaan haastattelutilanteessa, jotta hän voi saada tuloksia aikaan. On myös tilanteita, jolloin haastattelijan tulee motivoida haastateltavaa ja kannustaa tätä tuottamaan vastauksia. Tärkeintä haastattelutilanteessa on kuitenkin haastattelijan ja haastateltavan välinen luottamus. Haastateltavan on luotettava siihen, että hänen vastauksensa ovat luottamuksellisia, eikä niitä käytetä väärin. (Hirsjärvi & Hurme 2010, 42–43.) Mielestämme on tärkeää saada haastateltava tuntemaan olonsa vastaustensa kanssa hyväksytyksi ja arvostetuksi. Haastattelijana on erittäin tärkeää muistaa, että ei liikaa johdattele haastateltavaa, vaan tärkeää on antaa tilaa kaikelle sille mitä haastateltavalla on sanottavana.

Aineiston keräämistarkoituksessa haastattelutapoja on useita, joista me valitsimme käytettäväksi opinnäytetyössämme klassisen jaottelun mukaista puolistrukturoitua haastattelua eli teemahaastattelua. Tässä mallissa haastattelu muodostuu ennalta valituista teemoista, mutta kysymysten muotoa ei ole tarkasti muotoiltu, vaan haastattelutilanteessa edetään keskustellen teemojen kautta esittäen tarkentavia kysymyksiä. Etenemisjärjestyksellä ei ole niin suurta merkitystä. (Metsämuuronen 2008, 40–41; Tuomi & Sarajärvi 2003, 77.)

Valitessamme haastattelutavaksi teemahaastattelun, jouduimme miettimään tarkoin teemat. Jari Eskola (2007, 38–39) nostaa esiin, että haastatteluteemoja miettiessä on hyvä tarkastella tutkimusongelmaa sekä teoriaa ja pyrkiä linkittämään nämä yhteen, jolloin teemoihin saadut vastaukset on helpompi liittää omaan tutkimukseen (Eskola 2007, 38–39). Meillä oli tiedossa tutkimuskysymykset, joihin halusimme vastauksia, sekä koko työtä tukeva teoria. Pyrimme Eskolan ohjeen mukaisesti liittämään teemat teoriaamme ja vastaamaan tutkimuskysymyksiimme. Meillä oli myös alussa tekemämme kyselylomake, jota pystyimme hyödyntämään haastattelussa. Näiden perusteella loimme teemahaastattelurungon (ks. Liite 2), jossa teemoiksi nousivat teoriastamme tulevaisuusorientaatio ja minäkuva sekä tutkimuskysymyksiin nojaten vielä pienryhmätoiminnan ja valokuvatyöskentelyn vaikutus ja haastateltavien kokemus.

Haastattelimme jokaisen pienryhmätoiminnassamme mukana olleen nuoren heidän valitsemallaan omalla ajalla yksilöllisesti. Ryhmämme alussa nuoria oli mukana kahdek-

san, mutta kaksi nuorta jäi pois heti alussa, jolloin saimme kerättyä haastattelut kuudelta nuorelta. Äänitimme kaikki haastattelut, ja tästä kerroimme jo ensimmäisellä tapaamisella hieman ja ennen haastattelutilannetta tarkemmin. Jokaiselle nuorelle luvattiin, että äänite tulee vain meidän käyttöömme ja tuhoamme sen, kun olemme nostaneet sieltä työllemme oleelliset asiat esiin. Ennen jokaista haastattelua teimme äänitetestin, jolloin nuori sai sanoa muutaman sanan ja me tallensimme sen. Kuuntelimme äänitetestin heti, jonka jälkeen aloitimme itse haastattelun ja sen äänittämisen. Haastattelutilanteiden jälkeen litteroimme haastattelut ja teimme niistä sisällönanalyysin (ks. Liite 7).

4.3.3 Havainnointi

Havainnointi on hyvä menetelmä kerätä tietoa ilmiöstä tarkkailemalla. Havaintoja itsessään ei pidetä tuloksina, vaan niitä pidetään johtolankoina. Näitä johtolankoja tulkitsemalla pyritään näkemään asioita havaintojen takaa. (Alasuutari 2011, 78.) On olemassa erilaisia havainnointilajeja, muun muassa systemaattinen tai osallistuva havainnointi. Me hyödynsimme opinnäytetyössämme osallistuvaa havainnointia, josta siitäkin on vielä eri alalajeja osallistumisasteen mukaan. Osallistuvassa havainnoinnissa tarkkailija on mukana toiminnassa ja pyrkii olemaan havainnoitavan ryhmän jäsenenä edes jossain muodossa. Tämä voi tarkoittaa, että ryhmälle tehdään selväksi, että tarkkailija toimii havainnoitsijana, joka kerää tietoa ryhmästä tai tarkkailija toimii täysin ryhmän jäsenenä, jolloin tilanne voi aiheuttaa ristiriitaa tutkimusasetelmaan. (Hirsjärvi ym. 2007, 209–212.) Pienryhmätoiminnassamme havainnoimme osallistuen mukaan toimintaan, mutta roolinamme oli ohjaaja. Emme pyrkineet liian lähelle nuoria, mutta tarkkailimme ryhmän toimintaa hieman ylempää ja kokonaisvaltaisesti. Meille oleellisimpana havainnoinnin kohteina olivat nuorten tuottamat harjoitusten tulokset ja niistä kertominen. Näissä tilanteissa nuoret toivat esiin omia mielipiteitään ja ajatuksiaan harjoitusten teemoista. Myös nuorten käytöksen muuttuminen pienryhmätoiminnan aikana herätti mielenkiintoamme ja sai meidän pohtimaan omaa tutkimustamme.

Kiinnitimme havainnoidessamme huomiota tilanteisiin melko kokonaisvaltaisesti. Tarkkailimme nuorten käytöstä, heidän ilmeitään ja olemustaan eri tilanteissa. Heidän toimintansa antoi meille hyvin paljon tietoa pienryhmätoiminnasta ja valokuvatyöskentelystä, mutta myös nuorten muuttuvasta minäkuvasta ja muuttuvista ajatuksista tulevaisuudesta. Tutkimuskysymystemme kannalta tärkeintä oli havainnoida nuoria heidän

työskentelynsä kautta. Aina harjoituksiin lähtiessä kiinnitimme huomiota nuorten asenteeseen lähteä harjoituksen pariin sekä työn päätteeksi mahdollisesti muuttuneeseen asennoitumiseen ja olemukseen. Havainnoimme heidän käytöstään myös tehtävää suorittaessa. Emme olleet mukana, kun nuoret valokuvasivat ulkona, mutta tuolloin kiinnitimme erityisen suurta huomiota nuorten tuotoksiin ja sanalliseen palautteeseen. Heidän kertomansa oman kokemuksen pohjalta oli meille tärkeää tietoa.

Havainnoinnin avulla oli huomattavissa jokaisen nuoren kohdalla muutoksia ensimmäisestä tapaamisesta viimeisen kertaan saakka. Nuoret kehittivät pienryhmätoiminnan aikana ja uskaltuivat kertomaan joka kerta hieman enemmän. He uskalsivat sanoa asiansa ääneen, joka helpotti meitä tekemästä vääriä tulkintoja heidän olemuksestaan. Kun nuoret kertoivat harjoitusten tuotoksista, keskityimme nuoren visuaaliseen tuotokseen, mutta kuuntelimme heidän pohdintojaan asiasta. Osa nuorista puhui suuremmin ja avoimesti, kun osa taas oli hieman pidättäytyneempiä. Erityisen hienoa oli huomata, kuinka tietynlainen luottamus rakentui ja lisääntyi meitä ohjaavia aikuisia kohtaan pienryhmätyöskentelyn kuluessa. Havainnointi osoittautui myös erittäin tärkeäksi työkaluksi itse ryhmää ohjattaessa. Ryhmän ohjaajan on aina havainnoitava ja aistittava ryhmäläisten tunteita ja olotiloja ja tehtävä viimekäden päätös kerran toiminnasta vasta ryhmäläiset kyseisenä päivän nähtyään.

Aineiston keruun kannalta oli erittäin tärkeää, että meitä ohjaajia oli ryhmässä mukana kaksi. Se, että meitä oli kaksi, helpotti, sillä pystyimme jakamaan vastuuta ja saamaan lisää näkökulmia molempien tehdessä niin samoja kuin hieman erilaisiakin havaintoja ryhmän toiminnasta ja nuorista. Havaintojemme sanoittaminen ääneen toiselle toi usein ahaa-elämyksiä ja ymmärrystä. Nuorten toimintaa ja olemista havainnoimalla aistimme ja huomasimme paljon myös sellaista, mikä ei näkynyt kyselylomakkeissa tai haastatteluissa. Havainnointi toi tutkimukseemme käytännön näyttöä tukemalla kyselyämme sekä haastatteluamme ja niistä saamiamme vastauksia ja tuloksia.

4.4 Aineiston analyysi

Opinnäytetyössämme keräsimme aineistoa kolmella tavalla: kyselylomakkeella, teema-haastattelulla ja havainnoimalla. Olemme tehneet analyysit alkukyselyistä ja teemahaastatteluista. Kyselyistä kokosimme vastaukset tilastolliseksi analyysiksi ja haastatteluista

teimme sisällönanalyysin. Havainnoinnit puolestaan keskustelimme jokaisen pienryhmätapaamisen jälkeen auki toisillemme, jolloin saimme jakaa huomionsamme saman tien toisillemme muistiin. Havainnoineistamme kirjoitimme itsellemme joitakin tutkimuksemme kannalta oleellisia asioita ylös, joita pystyimme ottamaan huomioon tutkimustuloksissamme.

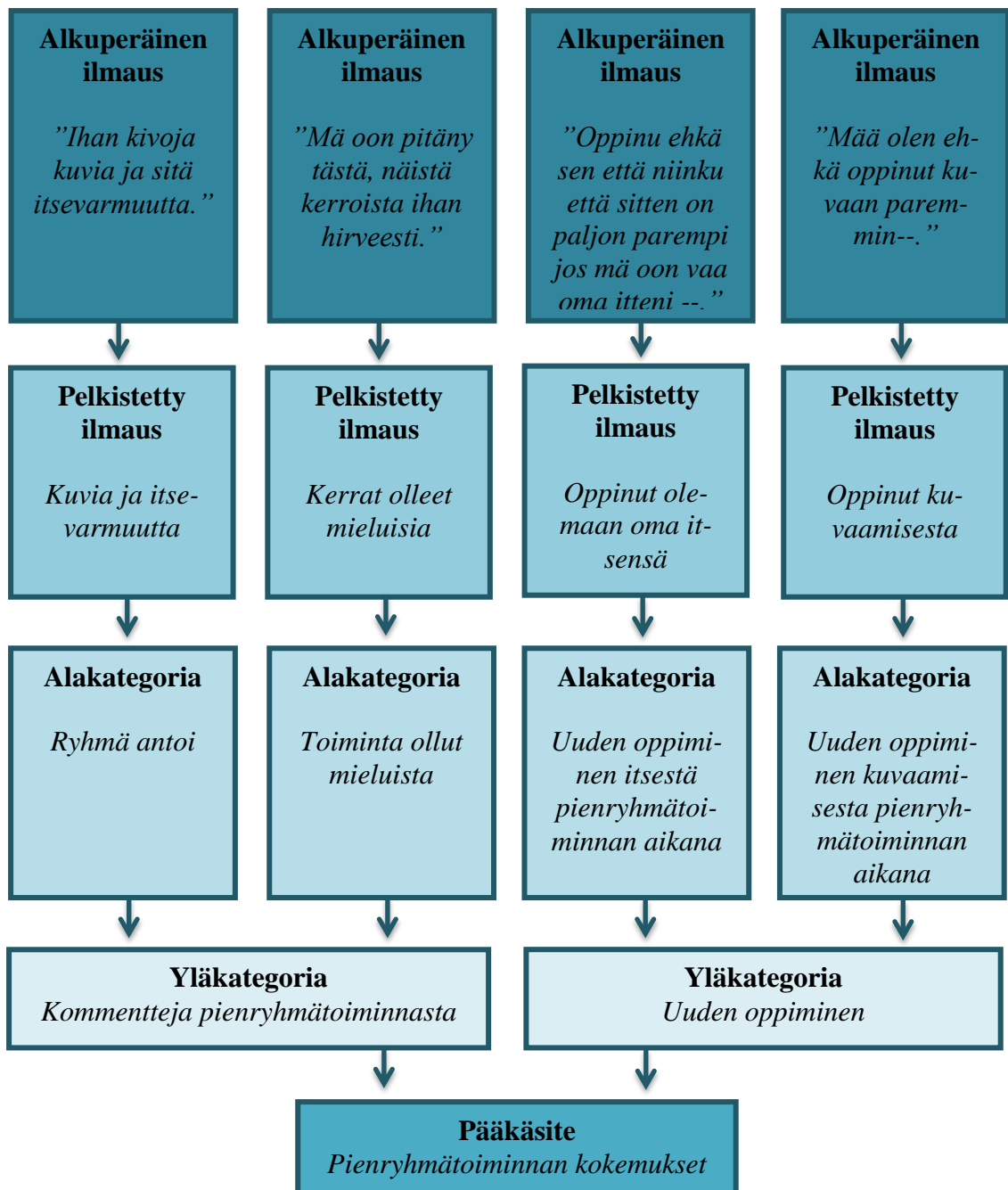
Aloitimme aineistonanalyysin alkukyselyidemme vastausten pohjalta. Alkukyselyymme osallistui yhteensä kahdeksan 14–17-vuotiasta nuorta lastensuojelun ohjaustyön kentältä. Vaikka pienryhmätoiminnassamme oli loppuun asti mukana vain kuusi nuorta, emme voineet karsia alkukyselyistä kahta vastauslomaketta pois, sillä vastaukset olivat nimettömiä. Mikäli olisimme ottaneet vain satunnaisesti kaksi alkukyselyä joukosta pois, olisimme vaikuttaneet tuloksiin haluamattamme. Tästä syystä käsitelimme kaikki alkukyselyt ja otimme ne mukaan analyysivaiheeseen. Tämä tukee myös tutkimuksemme eettisyyttä ja luotettavuutta.

Kokosimme alkukyselyiden vastaukset yhteen, jotta pystyimme vertailemaan niitä ja luomaan itsellemme jonkinlaisen mielikuvan tuloksista. Kyselyn päätarkoituksena oli luoda vertailupohja haastattelussa ilmeneville tuloksille, joten loimme vastauksista kuvioita havainnollistamaan tuloksia. Osa näistä kuvioista on nostettu mukaan tähän raporttiin tuloksista kerrottaessa. Kysymykset, jotka sisälsivät vastausvaihtoehtoja, avasimme kuvioissa numeroin ja avoimien kysymyksien vastaukset luokittelimme niistä nousseiden teemojen mukaan. Tulosten avaaminen numeroin prosenttien sijaan palvelee työtämme paremmin otoksen ollessa pieni. Koska otoksemme ei ollut suuri, voidaan alkukyselyn tuloksia käyttää vain suuntaviivoina.

Aineiston analyysi tulisi toteuttaa tiettyjen vaiheiden kautta. Alussa aineistosta ilmiöön oleellisesti liittyvät asiat tulee rajata, jotta niiden käsittely analysoinnin edetessä helpottuu. (Tuomi & Sarajärvi 2003, 93–95.) Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että alkukyselymme vastaukset liittyivät kaikki ilmiöömme, sillä kysymykset oli aseteltu niin, että ne ottavat kantaa tutkittavaan ilmiöön. Haastatteluissa puolestaan tilanne oli keskustelevalta, jolloin kaikkia osia keskustelustamme ei ollut oleellista ottaa huomioon. Rajaus oleellisista osioista tapahtuu tarkasti vasta sisällönanalyysissä, jota ennen on kuitenkin litteroitava eli kirjoitettava haastattelut auki. Toteutimme tämän jokaisen kuuden haastattelun kohdalla. Haastattelutilanteiden jälkeen siirsimme äänitteet tietokoneelle. Kuuntelimme äänitteet ensin läpi ja sitten kirjoitimme ne osissa auki omiin tallennettuihin

tiedostoihin. Litterointi on tärkeä vaihe analyysissä, sillä se avaa haastattelut muistiinpanoiksi ja auttaa jäsentämään tutkimuksen kannalta oleellisia asioita (Tuomi & Sara-järvi 2003, 95).

Kun haastattelut on litteroitu, voidaan aloittaa teemoittelu eli sisällönanalyysin kirjoittaminen (ks. Liite 8). Sisällönanalyysissä on oleellista, että tuodaan selkeästi näkyviin analysointi prosessin vaiheet (kuvio 2). On eettisyyden ja luotettavuuden kannalta tärkeää, että osoitamme selvästi, minkä aineistossa mainittujen asioiden pohjalta tuloksia löydetään. Lukijan on konkreettisesti nähtävä, mistä olemme tulkintamme ja johtopäätöksemme tehneet. (Hirsjärvi ym. 2007, 226–227.) Nostimme ensin litteroiduista tiedostoista tutkittaviin ilmiöihimme liittyviä oleellisia asioita esille alkuperäisiksi ilmauksiksi. Kävimme jokaisen haastattelun yksitellen läpi. Tämän jälkeen lähdimme kokoamaan haastatteluiden suoria lainauksia pelkistetyiksi ilmauksiksi. Aloimme yhdistellä keskenään samankaltaisia lainauksia samoihin alakategorioihin. Alakategoriat ja lainausten sijoittelu tarkentui matkalla useaan otteeseen, sillä tarkasteltuamme temahaastattelurungossa käyttämiämme teemoja, halusimme sijoittaa lainaukset ja niiden alakategoriat teemojen alle. Teemat tulivat suoraan temahaastattelurungosta ja ne käsittelivät tulevaisuutta, minäkuva sekä nuorten kokemuksia pienryhmätoiminnasta ja valokuvatyökentelystä. Nämä teemat ovat myös tutkimuskysymyksissämme esillä. Tämän jälkeen alakategorioista muodostettiin yläkategoriat ja lopulta pääkäsitteet, poikkeuksena minäkuva, jossa alakategorioista muodostui suoraan pääkäsite. Lisäksi nuorten kokemuksia käsittelevässä osiossa kaksi viimeisintä alakategoriaa yhdistyivät suoraan pääkäsitteeksi.

KUVIO 2. Esimerkki sisällönanalyysin vaiheista.

5 TUTKIMUSTULOKSET JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Opinnäytetyössämme pyrimme löytämään tuloksia tutkimuskysymyksiimme: Millaisia ajatuksia nuorille heräsi tulevaisuudesta valokuvatyöskentelyn myötä? Mitä minäkuvassa tapahtui valokuvatyöskentelyn aikana? Miten nuoret kokivat valokuvatyöskentelyn ja pienryhmätoiminnan? Avaamme ja tulkitsemme luvuissa 5.1, 5.2, 5.3 ja 5.4 tutkimustemme tuloksia.

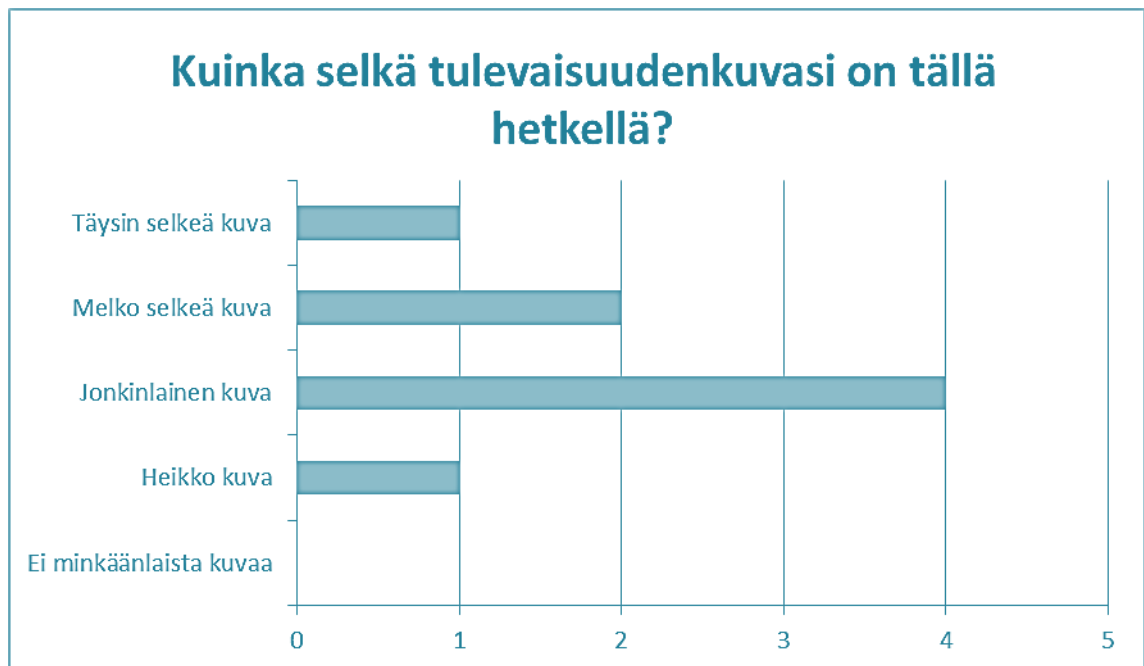
Olemme eritelleet alkukyselyssä ja haastattelussa nousseet tulokset omiksi luvuiksi, jotta tulosten tarkastelu on selkeämpää. Tulokset ovat muodostuneet alkukyselyn antaman vertailupohjan, havainnoinnin ja sisällönanalyysin avulla nuorten esiin nostamien ajatusten kautta. Tulemme pohtimaan alkukyselyn ja haastatteluiden välillä mahdollisesti tapahtuneita muutoksia sekä vedämme tutkimuksen tuloksia yhteen osiossa 5.5.

Alkukyselyn tuloksia tarkastelemme alkukyselyn aineistosta tekemämme tilastollisen analyysin avulla. Haastatteluaineistosta saadut tulokset tuomme esille teemoittain kolmessa alaluvussa. Nämä alaluvut on nimetty jokaisesta teemasta nousseen pääkäsitteen mukaan.

5.1 Nuorten ajatuksia tulevaisuudesta ja minäkuvastaan pienryhmätoiminnan alussa

Alkukyselymme toteutettiin pienryhmätoiminnan ensimmäisellä tapaamiskerralla kesäkuussa 2014. Seuraavassa avaamme alkukyselystä nousseita asioita ja tuloksia. Havainnollistamme muutamaa kysymystä myös kuvion avulla, sillä haluamme näyttää tuloksia myös visuaalisesti. Valitsemistamme kuvioista näkyy selkeimmin tutkimuksemme kannalta oleellisia asioita. Kyselyyn osallistui kahdeksan 14–17-vuotiasta nuorta, joista tyttöjä oli seitsemän ja poikia yksi. Ikäjakauma meni melko tasaisesti: 14-vuotiaita oli mukana kaksi, 15-vuotiaita kolme, 16-vuotiaita yksi ja 17-vuotiaita kaksi. Emme tule vertailemaan ikäjakaumaa emmekä sukupuolten välisiä eroja tuloksissa, sillä otoksemme on pieni. Tämä vertailu ei myöskään ole oleellista tutkimuksemme kannalta.

Kuviossa 3 tarkastelemme nuorten tulevaisuudenkuvaa pienryhmätoiminnan alussa. Nuoristamme puolella oli jo pienryhmätoiminnan alussa jonkinlainen kuva tulevaisuudesta. Vain yksi ilmaisi ajatustensa tulevaisuudesta olevan vielä heikkoja ja yksi suunnitelmiansa olevan täysin selkeitä. Tavoitteenamme oli, että pienryhmätoiminnan lopulla tulos olisi vielä parempi ja muutosta olisi tapahtunut. Tämä tulos selviäisi vasta haastattelujen jälkeen.

KUVIO 3. Nuorten tulevaisuudenkuvan selkeys pienryhmätoiminnan alussa.

Nuoremme vastasivat monipuolisesti avoimiin kysymyksiin alkukyselyssämme. Kun tiedustelimme heidän ajatuksiaan tulevaisuudesta sekä jo mahdollisia suunnitelmia, jokainen nosti esiin toiveita *opinnoista, työelämästä ja perheestä*. Jokainen nuori ei maininnut näitä kaikkia, mutta ainakin jokin vaihtoehdoista nousi jokaisella vahvasti esiin. Näitä esiin nousseita toiveita esiintyy myös nuorten kehitystehtävissä, joista puhuimme jo teoriaosuudessa (Nurmi ym. 2014, 152–153). Täten nuorten vastaukset tukevatkin jo käsittelemäämme teoriaa. Lisäksi toive *onnellisuudesta* tulevaisuudessa nousi monissa vastauksissa esiin. Tulkitsemme onnellisuutta ja toiveita siitä tarkemmin käsitellessämme alkukyselyn väittämiä.

”Haluan oman talon, lapsia ja vanhainkotiin töihin ja koiran! Haluan olla onnellinen” (Nuori 1)

”Tahdon olla onnellinen!” (Nuori 2)

Nuoret toivoivat, että viiden vuoden kuluttua heistä 1/4 olisi joko töissä tai opiskele-
massa, 1/4 opiskelemassa ja puolet työelämässä. Osa nuorista osasi nostaa esiin alan,
jota haluaisi opiskella tai jonka töitä haluaisi tehdä. Tämän perusteella voidaan sanoa,
että osan nuorista tulevaisuudensuunnitelmat ovat opintojen tai työn osalta selkeät.
Heistä myös kaksi toivoi, että viiden vuoden kuluttua he olisivat parisuhteessa, ja tämän
lisäksi yksi nosti esiin toiveen omista lapsista. Parisuhteen ja perheen nostaminen esiin
kuuluu nuoren itsensä tarkasteluun ja seksuaalisuuteen, kuten teoriastamme käy ilmi.

”Töissä tai opiskelemassa.” (Nuori 7)

”Ehkä töissä, parisuhteessa onnellisena.” (Nuori 6)

Halusimme saada nuorilta myös tietoa siitä, millaisena he näkevät itsensä pienryhmä-
toiminnan alussa. Pyysimme heitä kuvailemaan itseään kolmella adjektiivilla. Nuoret
kuvailivat itseään hyvin eri tavoin, eri adjektiiveilla. Nuorten kirjoittamat adjektiivit
heistä itsestään olivat *tulkittavissa positiivisina*. Kukaan ei kuvaillut itseään ilkeästi tai
haukkuen. Tämä kertoo, että pienryhmämme nuoret pitävät pääosin itsestään. Vain yksi
vastaaja ei osannut kertoa, millaisena hän itsensä näkee. Tämä kohta kyselyssämme
osoittautui monille nuorista haastavaksi, sillä he pyysivät apua ja tarkennusta tähän koh-
taan. Itsensä kuvailu on kaikenikäisille haastavaa. Erityisesti myönteinen kuvailu itsestä
voi tuntua vaikealta, mikä voi juontaa juurensa suomalaisten perusvaatimattomasta
luonteesta.

”Kaunis, rento, onnellinen.” (Nuori 1)

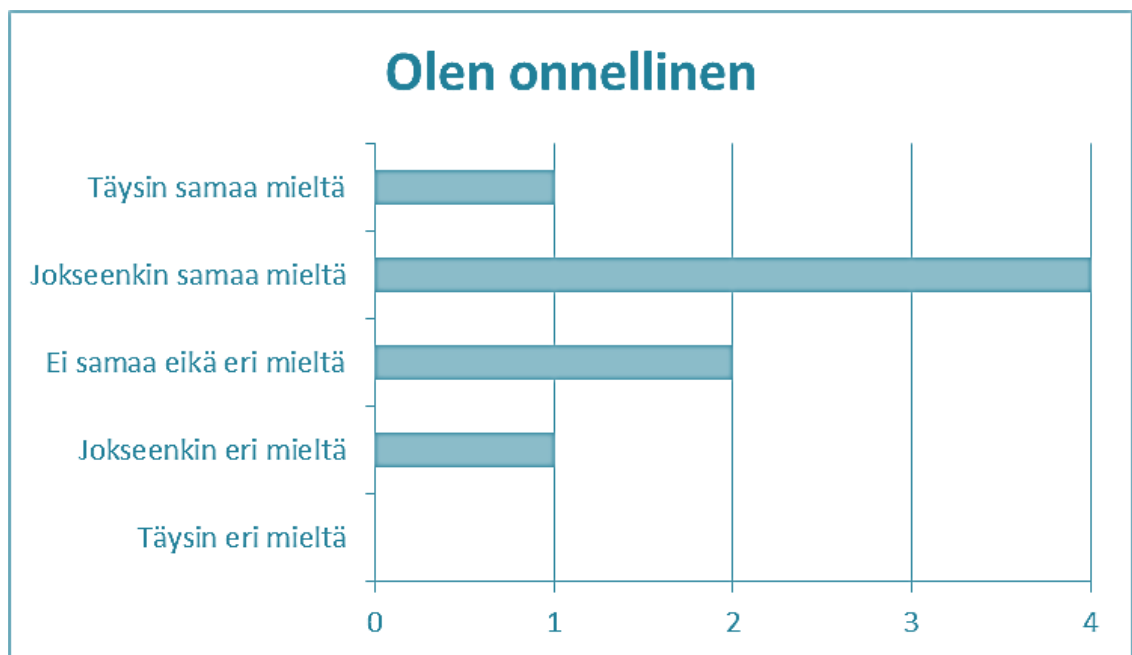
”itsenäinen, nörtti/fanityttö, rento” (Nuori 4)

”Anteeksiantavainen, luova, erilainen” (Nuori 6)

Tiedustelimme nuorilta myös väittämien avulla heidän käsityksiä itsestään sekä näke-
myksiään tulevasta. Väittämät olivat: ”Olen onnellinen”, ”Epäonnistun usein”, ”Tiedän
mitä haluan elämältäni”, ”Kaipaen muutosta elämään”, ”Olen hyvä useammassa kuin
kahdessa asiassa”, ”Uskaltaudun uusiin tilanteisiin”, ”Rohkenen tarttua uusiin haastei-
siin” ja ”Tulevaisuus pelottaa minua”. Väittämien tarkoituksena oli, että nuoret saavat
vastausvaihtoehtojen ”täysin eri mieltä”, ”jokseenkin eri mieltä”, ”ei samaa eikä eri
mieltä”, ”jokseenkin samaa mieltä” ja ”täysin samaa mieltä” mukaan vastata, mitä miel-
tää he ovat väittämästä ja miten kokevat sen omalla kohdallaan. Mieliapiteet jakautuivat
melko paljon väittämien välillä, mutta vastauksista oli löydettävissä myös väittämiä,

joiden kohdalla nuoret olivat hyvin yksimielisiä. Avaamme väittämiä seuraavaksi. Olemme ottaneet tähän raporttiin myös mukaan osan väittämistä tekemämme kuviot havainnollistamaan tulosta paremmin.

”Olen onnellinen” väittämän (kuvio 4) vastaajista kolme oli jokseenkin samaa mieltä ja yksi oli täysin samaa mieltä. Tämä tarkoittaa, että puolet nuorista kokee olevansa onnellinen. Kukaan ei ollut asiasta täysin eri mieltä, mutta yksi vastaajista koki olevansa onnellisuusväittämästä jokseenkin eri mieltä. Tämä sama nuori nosti avoimessa kysymyksessä toiveen, että haluaa olla tulevaisuudessaan onnellinen. Myös toinen nuori, joka ei osannut ottaa väittämään kantaa, haluaa tulevaisuudessaan olla onnellinen. Tästä voidaan tulkita, etteivät nämä kaksi nuorta olleet kyselyä tehtäessä onnellisia, mutta toivoivat olevansa onnellisia tulevaisuudessa. Vaikka puolet nuorista kokikin väittämän mukaan olevansa onnellisia, täytyy kuitenkin muistaa, että jokainen kokee onnellisuuden tunteen henkilökohtaisesti, mikä vaikeuttaa tämän kohdan tulkintaa.

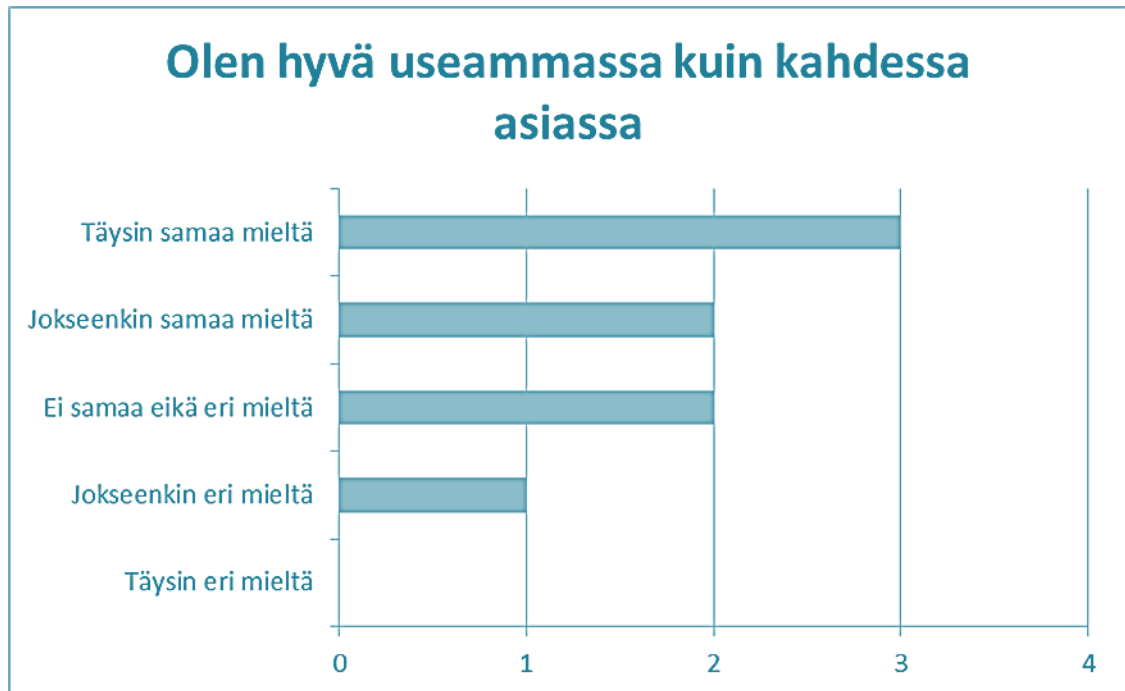

KUVIO 4. Nuorten kokemus omasta onnellisuudesta.

Tiedustelimme minäkuvaan liittyviä asioita väittämien ”Epäonnistun usein”, ”Olen hyvä useammassa kuin kahdessa asiassa”, ”Uskaltaudun uusiin tilanteisiin” ja ”Rohkenen tarttua uusiin haasteisiin” avulla. Väittämän ”Epäonnistun usein” kannalta oleellisesti esiin nousi se, että nuorista kaksi kokee epäonnistumista usein, mutta kolme kokee onnistumisia kuitenkin useammin kuin epäonnistumisia. Tämän voidaan tulkita kertovan siitä, että suoritusminäkuva on kolmella nuorista positiivinen ja kahdella enemmän ne-

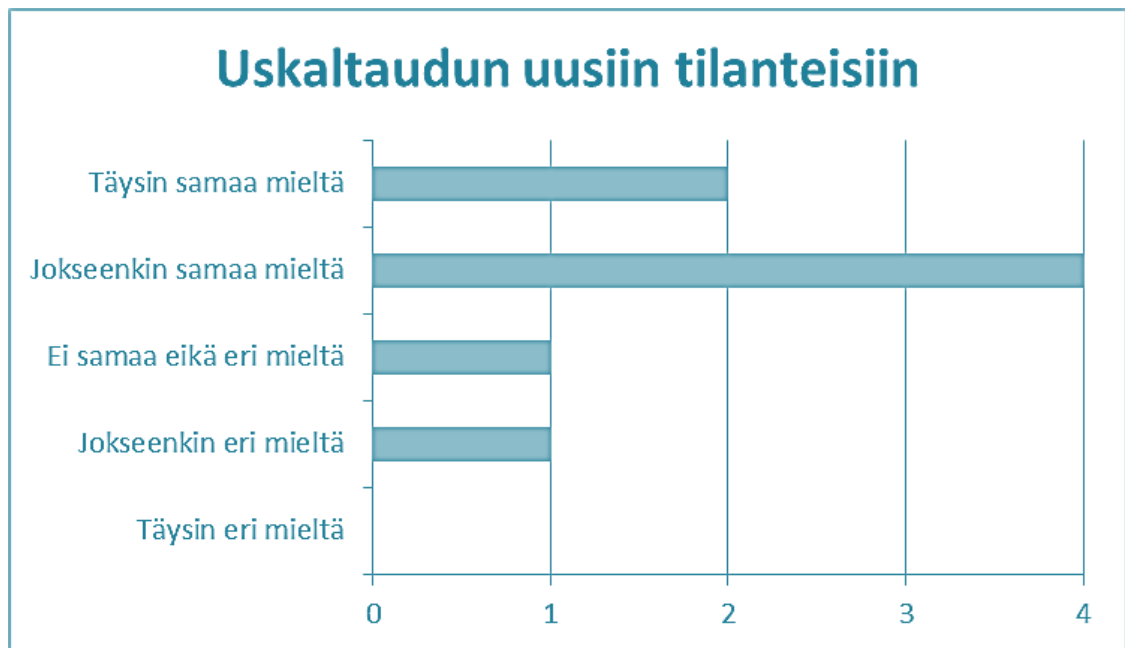
gatiivissävytteinen. Suoritusminäkuvalla tarkoitetaan sitä, mitä ihminen kokee osaavansa ja millaisena hän pitää itseään erilaisissa tiedostettavissa suoritusilanteissa (Aho & Laine 2004, 19).

Nuorista viisi koki olevansa hyvä useammassa kuin kahdessa asiassa (kuvio 5). Vain yksi nuorista oli väittämän kanssa jokseenkin eri mieltä. Tämä kertoo siitä, että suurin osa nuorista kokee olevansa osaavia ja hyviä useammassa asiassa.

KUVIO 5. Suurin osa nuorista koki olevansa hyvä useammassa kuin kahdessa asiassa.

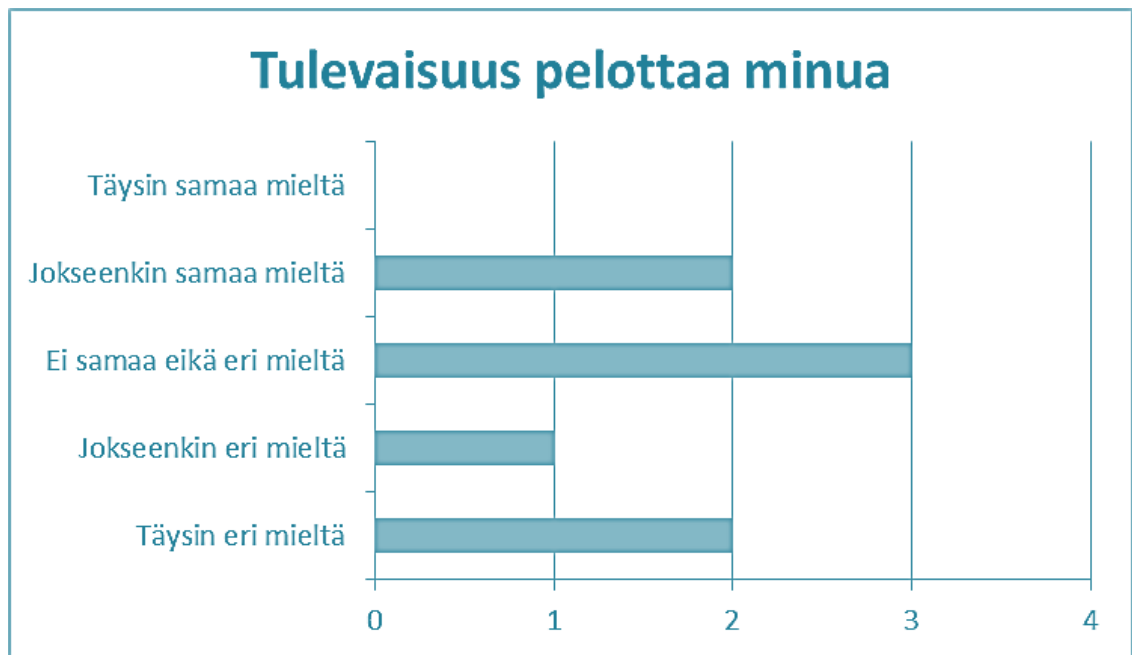
Kuvion 6 mukaan kuusi nuorista tunsivat uskaltavansa mennä uusiin tilanteisiin, mikä kertoo, että nuorten itseluottamus on myönteinen. Sosiaalinen minäkuva kertoo ihmisen sosiaalisuudesta ja vuorovaikutussuhteista (Aho & Laine 2004, 19) ja voidaankin siis sanoa, että suurimmalla osalla nuorista sosiaalinen minäkuva on positiivinen. Osittain tämä sama voidaan todeta väittämän ”Rohkenen tarttua uusiin haasteisiin” mukaan, sillä kolme nuorista oli jokseenkin samaa mieltä väittämän kanssa. Puolet eivät kuitenkaan osanneet ottaa väittämään kantaa, minkä voidaan päätellä kertovan siitä, etteivät nuoret koe olevansa rohkeita tai eivät osaa määritellä omaa rohkeuttaan.

KUVIO 6. Nuorten sosiaalinen minäkuva on pääosin positiivinen.

Väittämien ”Tiedän mitä haluan elämältäni”, ”Kaipaen muutosta elämäni” ja ”Tulevaisuus pelottaa minua” avulla halusimme saada tietää nuorten ajatuksia tulevasta. Voidaan todeta, että kolme nuorista tiesi, mitä haluaa tulevalta ja viisi nuorista on tulevaisuudestaan hieman epävarmoja. Vaikka nuoret osasivat nostaa toiveita tulevaan avoimien kysymysten yhteydessä, kaikki eivät silti osaa varmasti konkreettisesti kuvata, mitä tulevaisuudeltaan haluavat. Väittämä ”Kaipaen muutosta elämäni” tukee edellistä tulkin-
taa, sillä neljä kaipasi muutosta ja vain yksi koki, ettei tarvitse muutosta elämäänsä.

Kuviossa 7 tarkastelemme väitettä ”Tulevaisuus pelottaa minua”. Siitä käy ilmi, että kahta nuorista tulevaisuus pelotti ja kolme ei osannut sanoa. Loput kolme nuorista eivät kokeneet pelkäävänsä tulevaa. Tulevaisuus on kuitenkin aina käsitteenä arvoituksellinen ja pistää miettimään asioita, sillä tulevaisuudesta ei voi olla täysin varma.

KUVIO 7. Nuorten kokemukset tulevaisuuden pelottavuudesta.

5.2 Tulevaisuuden visiot

Haastattelun ensimmäisen teeman kautta keskusteltiin tulevaisuudesta. Tuloksissa haluttiin saada tietää, ovatko tulevaisuudenkuvat selkeytyneet ja millaisia ajatuksia tulevasta on herännyt. Lisäksi haluttiin saada tietää, miten pienryhmätoiminta ja valokuvatyökentely ovat auttaneet. Tuloksissa esiin nousivat kaksi oleellista teemaa: toiveita tulevaisuudesta ja tämänhetkinen tulevaisuudenkuva.

Nuorten toiveet tulevasta nousivat esille useassa alakategoriassa. He unelmoivat opinnoista, työelämästä, sosiaalisista suhteista, asunnosta ja omaan vapaa-aikaansa liittyvistä asioista (kuvio 8). Osalla nuorista oli jo selkeä haaveammatti, jota halusi päästä opiskelemaan. Osa puolestaan toivoi, että töitä olisi tulevaisuudessa tarjolla, ja että työ olisi mieluisaa, mutta eivät osanneet nimetä suoraan tiettyä ammattia. Nuorilta nousi myös esiin toive, että tulevaisuudessa heillä olisi oma koti ja perhe. Yhdellä nuorista toiveena oli myös, että oma vanhempi olisi tekemissä nuoren kanssa myös tulevaisuudessa, ja että suhde häneen olisi läheisempi. Vapaa-ajastaan monet nuoret nostivat esiin toiveen, että heillä olisi enemmän tekemistä.

Unelmia, toiveita, haaveita omasta tulevaisuudesta	
”sosiaali- ja terveystaloutta ruveta opiskelemaan”	Opinnot
”mä oisin jossain sellasessa työssä mitä mä haluun tehdä”	Mieluinen työ
”toivottavasti saisin siihen ammattiin töitä”	Oman alan työ
”asuisin omassa kodissa”	Oma koti
”ehkä suhteessa tämän erään henkilön kanssa”	Parisuhde
”Mää varmaa yritän kattoo -- jotai valokuvakursseja.”	Vapaa-ajan vietto

KUVIO 8. Nuorten unelmia, toiveita ja haaveita tulevaisuudesta.

Nuorten mielipiteet jakautuivat tulevaisuudenkuvan kohdalla ajatukseen selkeästä tulevaisuudesta ja hieman epävarmasta tulevaisuudesta. Suurella osalla oli selkeät suunnitelmat ja ajatukset, millainen heidän tulevaisuutensa on, kun taas pieni osa ei osannut ajatella tulevaisuuttaan kovin pitkälle ja mietti, että tulevaisuus on vielä epäselvä. Selkeäksi ajatukset tulevasta tekivät suunnitelmat opinnoista, työelämästä ja vapaa-ajasta. Unelmat, toiveet ja haaveet vahvistivat tulevaisuudenkuvan selkeyttä.

Tutkimuksen kannalta tärkeää oli huomata, että monilla nuorilla heidän tulevaisuudenkuvansa oli selkeytynyt tai vahvistunut valokuvatyöskentelyn avulla pienryhmätoimintamme aikana. Voimme perustella tätä väittämäämme, sillä alkukyselyssä nuoret antoivat meille pohjan, jota verrata haastatteluun. Alkukyselyn ja haastattelun tuloksia verrattaessa on nähtävissä, että muutosta näiden välillä on tapahtunut. Lisäksi haastattelutilanteessa usea nuori nosti suoraan esiin, että heidän tulevaisuudenkuvansa on selkeytynyt tai vahvistunut. Tämä kertoo vahvasti siitä, että pienryhmätoiminnastamme valokuvatyöskentelyä käyttäen oli hyötyä nuorille. He joutuivat työstämään todella paljon omia unelmiaan, toiveitaan ja haaveitaan, joka takasi sen, että he joutuivat miettimään omaa tulevaisuuttaan. Se, että nuoret saivat ajatella itselleen mieluisia asioita osaksi tulevaisuuttaan, auttoi ja kannusti nuoria lähtemään tavoittelemaan niitä osaksi tulevaisuutta. Itselle mieluisien asioiden kuvittelu osaksi omaa tulevaisuutta tuo vahvasti positiivisen kuvan omasta tulevaisuudesta. Positiivisuus luo tulevaisuudesta paljon mie-

luisampaa kuvaa ja tuo näin voimaantuneisuutta. Voimmekin todeta, että opinnäyte-työmme tavoite ja tarkoitus, eli herätellä nuorten ajatuksia tulevaisuudesta turvallisessa ympäristössä, ja luovasti ilman rajoja työstää unelmia, toiveita ja haaveita, toteutui. Tulevaisuudensuunnitelmia syntyi ja aiemmat suunnitelmat saivat vahvistusta.

5.3 Minäkuvan muutokset

Minäkuvan muutoksia tiedusteltiin haastattelun toisessa teemaosiossa. Tarkoituksena oli saada tietää, mitä minäkuvassa tapahtui valokuvatyöskentelyn ja pienryhmätoiminnan aikana. Lisäksi haluttiin tietää, ovatko nuoret oppineet itsestään jotain uutta. Saimme todeta, että nuorten minäkuvassa tapahtui pienryhmätoiminnan aikana muutoksia (kuvio 9). Lähes jokainen nuori nosti esiin itsevarmuuden ja uskalluksen lisääntymisen. He kertoivat myös oppineensa hyväksymään itsensä omin ja muiden silmin. Heidän minäkuvansa parantui ja itsetunto lisääntyi. Kaikilla ei kuitenkaan tapahtunut minäkuvassa suuria muutoksia, vaan muutokset olivat pienempiä, mutta kuitenkin positiivisia.

Minäkuvan muutoksia	
”Mä oon varmempi tekeen asioita.”	Itsevarmuus lisääntynyt
”Joo siis se minäkuva on parantunu paljon ja sitte no itsetuntoo on tullu lisää”	Minäkuva parantunut
”-- mä en ois ennen uskaltanu mitää mielipiteitä sanoo ja tälle.”	Itsetunto lisääntynyt
”Eihän kuvia oteta pelkästään vaan itseä varten vaan et kaikki näkee et kuinka hieno sä oot ja silleen.”	Uskallus lisääntynyt Uskallus näyttää oma hyvyys

KUVIO 9. Nuorten kokemia muutoksia minäkuvassa.

Suurin osa nuorista nosti esiin, että he ovat saaneet lisää itsevarmuutta. He kokevat olevansa nyt varmempia tekemään asioita ja uskaltavat toteuttaa unelmiaan. Yksi sanoi minäkuvansa selkeästi parantuneen. Nuoret oppivat katsomaan itseään positiivisemmin aiemman negatiivisen ajattelun sijaan. He sanoivat suoraan oppineensa tykkäämään itsestään ja löytämään itsestään hyviä puolia. Nuoret kokivat myös rohkaistuneensa, sillä itsetunto oli kohentunut ja lisääntynyt. Kuvattavana oleminen lisäsi myös monien varmuutta itsestä. Osa nuorista halusi kuviensa kautta näyttää oman hyvän puolensa

myös muille ja herättää näin heissä ideoita. Nuoret nostivat esiin myös sen, että he uskaltavat ottaa itsestään enemmän kuvia ja saivat varmuutta myös kuvaajana lisää. Eri-tyisesti uskallus ottaa itsestä kuvia kertoo siitä, että nuorten käsitys itsestä on muuttunut myönteisemmäksi ja he ovat oppineet arvostamaan itseään enemmän. He kertoivat myös iloisuuden ja ulospäin suuntautuneisuuden lisääntyneen toiminnan aikana.

Haastatteluissa nousi paljon asioita ilmi, jotka osoittavat nuorten minäkuvissa tapahtuneet muutokset verrattuna alkukyselyn kuvaamaan lähtötilanteeseen. Voidaan todeta, että jokaisen nuoren minäkuvassa tapahtui joitain positiivisia muutoksia. Emme voi kuitenkaan olla varmoja, että muutokset tulevat olemaan pysyviä, sillä nuorten minäkuva muuttuu herkästi nuoruusiässä (Keltikangas–Järvinen 2003, 116). Siitä voimme kuitenkin olla varmoja, että saimme käännettyä nuorten minäkuvaa myönteisemmäksi valokuvatyöskentelyn ja pienryhmätoiminnan avulla. Näistä oli nuorille hyötyä oman itsen tarkastelussa.

Me saimme myös ohjaajina huomata pienryhmätoiminnan aikana nuorten minäkuvan muutoksia – samoja muutoksia, joita he nostivat esiin haastatteluissa. Osa muutoksista oli hyvinkin näkyviä. Nuoret esimerkiksi uskaltoutuivat rohkeammin mukaan yhteisiin keskusteluihin ja he antoivat itsestään enemmän. Nuorista paistoi hyväntuulisuus ja he olivat avoimempia ja enemmän ulospäin suuntautuneita. Eri-tyisesti uskallus ja itsevarmuus näkyivät nuorista jo ennen kuin he sanoivat sen ääneen haastattelussa. On kuitenkin hienoa, että nuoret tiedostivat itse muutoksiaan ja osasivat pukea ne sanoiksi.

5.4 Pienryhmätoiminnan ja valokuvatyöskentelyn kokemukset

Haastattelun kolmantena teemana käsiteltiin nuorten kokemuksia pienryhmätoiminnasta ja valokuvatyöskentelystä menetelmänä (kuvio 10). Halusimme tietää nuorten positiivisia ja negatiivisia kokemuksia pienryhmätoiminnasta ja valokuvatyöskentelystä ja siitä, mitä ryhmä heille antoi. Lisäksi kysyimme, oliko pienryhmätoiminnalla tai valokuvatyöskentelyllä nuorille jokin merkitys vai nousiko se esiin huomaamatta. Haastatteluiden tuloksissa esiin nousivat neljä oleellista teemaa: kommentteja valokuvatyöskentelystä, kommentteja pienryhmätoiminnasta, uuden oppiminen ja tarve toiminnallisille ryhmille.

Nuoret pitivät valokuvatyöskentelyä hyvänä ja erilaisena toimintana vapaa-ajalleen (kuvio 10). Kaikkien nuorten mielestä oli kiva päästä itse kuvaamaan, ja osa toivoi sitä myös enemmän. Moni koki kameran eteen menemisen vaikeana, mutta heidän mielestään se kannatti, koska omien kuvien katselu yhdessä oli voimaannuttava ja antoisa kokemus. Osa koki myös kuvattava olemisen helpottuneen valokuvatyöskentelyn aikana. Nuoret pitivät siitä, että moni harjoituksista oli myös itsenäisesti suoritettavia.

Kaikki nuoret pitivät pienryhmätoimintaa mieluisana ja olivat tyytyväisiä, että tällaista toimintaa järjestetään. Toiminnasta teki mieluisaa ryhmäkoon pienuus (kuvio 10) ja se, että toiminta oli ilmaista. Osa nuorista nosti esiin myös sen, että jos pienryhmätoimintamme olisi jatkunut pitempään, he olisivat siihen innoissaan osallistuneet. Nuorilta nousi esiin toive samankaltaisista ryhmätoiminnoista, joissa ryhmäkoko ei ole liian suuri ja ryhmä on omalle ikäluokalle sopiva. Tämä kertoo siitä, että nuorilla on halukkuutta päästä mukaan erilaisiin vapaa-ajan toimintoihin ja harrastusmahdollisuuksiin. Se, että hyödynsimme pienryhmätoiminnassamme valokuvatyöskentelyä, nosti varmasti monen nuoren halukkuutta käydä ryhmässä, sillä nuorilla oli yhteisenä mielenkiinnon kohteena valokuvaus ja kamera. He halusivat päästä kameran kautta toteuttamaan harjoituksia.

Pienryhmätoiminnan aikana nuoret oppivat paljon itsestään ja omista mahdollisuuksistaan (kuvio 10). Osa kertoi kuvaamistaitojensa kehittyneen, sillä he olivat oppineet käyttämään kameraa paremmin ja oppineet, miten muita henkilöitä voi kuvata. Yksi nuori osasi kertoa myös, että hän on oppinut olemaan oma itsensä. Omana itsenä olo oli auttanut häntä muun muassa tutustumaan muihin ryhmäläisiin paremmin. Kaikki nuorista eivät kuitenkaan oppineet pienryhmätoiminnan aikana uutta. Kaksi nuorista sanoi, ettei juuri oppinut uutta. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, eikä heidänkin kohdallaan olisi tapahtunut muutosta minäkuvassa ja omissa ajatuksissa tulevaisuudesta.

Tuloksista käy selvästi ilmi suuri tarve vastaavalle toiminnalle (kuvio 10). Nuorille ei ole kovinkaan paljon tarjolla vapaa-ajalle ilmaista harrastustoimintaa, jolle heillä selvästi on halukkuutta ja tarvetta. Myös ryhmän juhlassa, ryhmän viimeisellä tapaamiskerralla, vastaavan toiminnan tarve nousi esiin nuorten läheisiltä. Yksi läheisistä mietti, olisiko toimintaa mahdollista tarjota yläkouluun valinnaiseksi oppiaineeksi. Nuorten taholta toiveena nousi se, että vastaavanlaisia ryhmiä järjestettäisiin vain kohderyhmää varten, esimerkiksi ilman tarvetta tuottaa ohessa opinnäytetyötä.

Pienryhmätoiminnan ja valokuvatyöskentelyn kokemukset	
”-- täällä ollu niin paljon kaikkee erilaista ni on ollu ihan kivaa.”	
”Mä oon pitäny tästä, näistä kerroista ihan hirveesti.”	Erilainen mukava toiminta
”-- täällön kiva ku tääl ei oo niinku kauheen paljon porukkaa.”	Pieni ryhmäkoko on hyvä
”Ehkä että mullon enemmän mahdollisuuksia --.”	Uuden oppiminen
”-- mä oon oppinu niinku periaatteessa tykkään ittestäni --.”	Tarve
”Kyl vois olla sellasii ehkä vähän pidempiin jaksoi.”	
”-- jos pystyis vaan enemmän järjestää tämmösiä.”	

KUVIO 10. Palautetta pienryhmätoiminnasta ja valokuvatyöskentelystä.

Tutkimuskysymyksenämme oli, miten nuoret kokivat valokuvatyöskentelyn ja pienryhmätoiminnan. Tähän saimme kattavat vastaukset ja positiivista palautetta. Nuoret nostivat esiin, että pienryhmätoimintamme ja valokuvatyöskentelymme antoi heille ideoita, positiivisuutta, kuvia, itsevarmuutta ja uusia kavereita. Ainoana negatiivisena asiana muutama nuori nosti esiin sen, että kesäaika ei heidän mielestään ollut paras ryhmän toteutusaika. Tämä siitä syystä, että he eivät kesälomamatkojensa takia päässeet osallistumaan jokaiselle kerralle. Se, että osa oli muutaman kerran tapaamiskerroilta poissa, harmitti näkyvästi paikalla olevia ryhmäläisiä. Ryhmäläisten poissaolo vaikuttaa aina ryhmän kiinteyteen, luottamukseen ja ryhmän voimavaroihin (Niemistö 2012, 54–55).

Pääasiassa nuorilta saatu palaute heidän kokemuksiensa pohjalta oli todella hyvää. Nuoret kokivat saaneensa valokuvatyöskentelyn ja pienryhmätoiminnan avulla ajatuksiaan tulevaisuudesta selkeämmiksi ja varmemmiksi sekä myönteisiä muutoksia heidän minäkuvaansa. Erilainen mukava toiminta toi vaihtelua arkeen. Valokuvatyöskentelyn kautta työstetyt harjoitukset omasta tulevaisuudesta ja minäkuvasta olivat nuorille uusia. He kertoivat, etteivät olisi varmaan muuten kohdanneet tällaista toimintaa, elleivät olisi osallistuneet pienryhmätoimintaamme. Kokemus oli nuorille selvästi mieluinen ja kannattava. Toiseksi viimeisellä ryhmätapaamiskerralla nuorista näkyi, että ryhmän loppu-

minen pian harmitti. Suurin osa nuorista nosti esiin, että olisivat jatkaneet käyntejä pienryhmässä, jos toiminta olisi kestänyt pidempään. Nuorilta saatu palaute heidän kokemuksiansa pohjalta todistaa, että toiminnallisille ryhmille on tarvetta.

5.5 Yhteenveto

Tutkimustuloksistamme voidaan todeta, että pienryhmätoiminnastamme oli hyötyä nuorille. Jokainen sai toiminnastamme enemmän tai vähemmän jotakin ja valokuvatyöskentely koettiin mielekkäänä. Tutkimusaineistostamme on nähtävissä, että saimme vastauksia kaikkiin kolmeen tutkimuskysymykseemme. Ensimmäinen tutkimuskysymyksemme tarkoitus oli tutkia nuorten tulevaisuudenkuvaa ja ajatuksia omasta tulevasta. Haastattelut avasivat paljon sitä, millaisia ajatuksia nuorille heräsi heidän tulevaisuudestaan valokuvatyöskentelyn ja pienryhmätoiminnan avulla. Nuorille heräsi unelmia, toiveita ja haaveita opiskelusta, työelämästä, perheestä, omasta kodista ja omasta vapaa-ajanvietosta. Osa näistä unelmista oli mukana jo pienryhmätoiminnan alussa, mutta nuoret kertoivat näiden unelmien vahvistuneen. He olivat varmempia, mitä haluavat tulevaisuudestaan. Tässä tosin tulevaisuus määriteltiin eri tavoin, sillä yksi nuorista kertoi, että ajattelee tulevaisuuttaan vain muutaman kuukauden eteenpäin, kun taas toinen visioi viiden vuoden päähän, jopa pidemmälle.

Toinen tutkimuskysymyksemme tarkasteli minäkuvassa tapahtuvia muutoksia. Vastauksista nähdään hyvin se, mitä minäkuvassa tapahtui valokuvatyöskentelyn ja pienryhmätoiminnan aikana: nuorten minäkuva vahvistui myönteisemmäksi, he saivat itseluottamusta, he kertoivat oppineensa pitämään itsestään ja he halusivat näyttää oman hyvyytensä myös muille. Nuorten kokemus itsestä muuttui paremmaksi. Emme kuitenkaan voi olla varmoja, kuinka pitkään myönteinen käsitys itsestä pysyy. Pienryhmätoimintamme ja valokuvatyöskentely kuitenkin saivat muutosta aikaan ainakin hetkellisesti.

Opinnäytetyömme kolmannen tutkimuskysymyksen kautta halusimme tietää, miten nuoret kokivat valokuvatyöskentelyn ja pienryhmätoiminnan. Vastaukset kysymyksiin nousivat hyvin positiivisina ja pienryhmätoiminta sekä valokuvatyöskentely koettiin mieluisina. Nuorilla ei ollut alussa suuria odotuksia pienryhmätoiminnasta, muuta kuin päästä itse kuvaamaan ja saada uusia ystäviä. Lopulta kokemukset valokuvatyöskentelystä ja pienryhmätoiminnasta osoittautui kuitenkin hyvin positiiviseksi. Myös nuorten

odotukset pienryhmätoiminnasta toteutuivat, sillä he pääsivät itse kuvaamaan itsenäisesti ja saivat myös tutustua uusiin ihmisiin luoden mahdollisia ystävyysuhteita. Isona asiana nousi esiin tarve vastaavanlaiselle toiminnalle.

Alkukyselyssä nousi samanlaisia unelmia, toiveita ja haaveita kuin haastattelussa, mutta haastatteluvaiheessa nuoret kokivat näiden selkeytyneen. Ajatukset tulevasta vahvistuivat verrattaessa haastattelutuloksia alkukyselyn tuloksiin. Myös pienryhmätoiminnan aikana tapahtunut havainnointimme tukee näitä muutoksia. Kiinnitimme havainnointivaiheessa huomiota nuorten tapaan työstää tulevaisuuteen liittyviä harjoituksia ja heidän ajatuksiaan tulevaisuudensuunnitelmista. Lisäksi havainnoimme nuorten olemusta ja toimintaa ryhmässä. Pystyimme havainnoidessa huomaamaan, miten nuorten ajatukset toiminnan aikana kehittivät selkeämpään, tarkempaan ja osin myös parempaan suuntaan.

Muutoksia minäkuvassa oli myös havaittavissa verrattaessa haastattelun tuloksia alkukyselyn tuloksiin. Nuoret olivat pienryhmätoiminnan alussa pääsääntöisesti hyvin epävarmoja itsestään. Osan oli vaikea sanoa mielipiteitään ja ajatuksiaan ääneen. Nuorista pystyi toiminnan alussa huomaamaan tietynlaisen sisäänpäin vetäytyvyyden, joka toiminnan edetessä muuttui enemmän ulospäin suuntautuneisuudeksi. Lähes jokainen nuorista kertoi itsevarmuuden lisääntyneen ja itseluottamuksen kasvaneen. Tämä oli havaittavissa heistä selkeästi myös pienryhmätoiminnassa, sillä nuorista kuoriutui pienryhmätoiminnan aikana näkyvästi avoimempia ja iloisempia. He uskalsivat osallistua harjoituksiin aina vain hieman rohkeammin ja varmemmin. Nuorista näki, että he oppivat luottamaan omaan toimintaansa, mutta he oppivat myös luottamaan pienryhmään ja sen jäseniin.

Se, että ryhmämme jäsenet eivät entuudestaan tunteneet toisiaan, lisäsi alussa haastetta uudessa ryhmässä toimimiselle. Nuorten oli alussa vaikea tuoda esille omia ajatuksiaan ja ensimmäiset kerrat menivätkin tutustuessa ja luottamuksen muodostamisessa muihin ryhmän jäseniin. Tämä on täysi normaalia ryhmän muodostusvaiheessa, jolloin haetaan omaa paikkaa ryhmässä hakien muiden hyväksyntää ja tutkien ryhmän rajoja. Tämän vaiheen jälkeen ryhmästä voi huomata roolien muodostumista ja uskalluksen lisääntymistä. (Niemistö 2012, 160–162.) Pienryhmätoiminnassa tämä tuli esiin, sillä nuoret uskaltautuivat sanomaan omia mielipiteitään ääneen tapaamiskertojen hivetessa. Myös selkeä ryhmän muodostuminen ja yhteisöllisyys kasvoi tapaamiskertojen edetessä. Nuo-

rista muodostui kiinteämpi, luottavaisempi ja avoimempi ryhmä. He olivat yksi selkeä yhtenäinen ryhmä, josta lähteminen tuntui haikealta. Myös Niemistö (2012,160–162) kuvaa ryhmän muodostumista ja vaiheita kiintymyksen ja yhteisöllisyyden muodostumisen kautta, jolloin ryhmän muodostuminen kiinteäksi selkeäksi ryhmäksi vaikeuttaa siitä lähtemistä (Niemistö 2012, 160–162).

Koska käsitelimme pienryhmätoiminnan aikana hyvin suuria ja henkilökohtaisia asioita, oli tietyn tasoisen luottamuksen rakentuminen kaikkien ryhmän jäsenten välille tärkeää. Luottamuksen syntyminen ryhmän jäsenten keskuuteen on tärkeää ryhmän toimivuuden kannalta (Niemistö 2012, 57–60). Saimme huomata, että luottamus kasvoi toiminnan aikana, mikä varmasti lisäsi nuorten halukkuutta jatkaa ryhmässä pidempään. Nuorten tiivistyminen yhdeksi ryhmäksi, jolla on yhteinen tavoite tulevaisuuden tarkastelussa ja minäkuvan vahvistamisessa, loi ryhmään luottamuksen vahvan tunteen. Ryhmästä muodostui pienryhmätoiminnan aikana melko kiinteä, joka takasi sen, että kommunikointi oli ryhmässä avoimempaa ja laajempaa. Kiinteys ei kuitenkaan tarkoita, että nuoret olisivat olleet toisistaan riippuvaisia tai kovin kiinnittyneitä toisiinsa, mutta heistä näki, että he tiedostivat ryhmän yhteisyyden. Ryhmän yhteisyys vaikutti myös harjoitusten suorittamiseen tehokkaasti, vapautuneemmin ja innokkaasti. (Niemistö 2012, 170.) Nuoret halusivat saada muutosta aikaan itsessään. Ryhmä toi tähän yhteisyyden ja kiinnittymisen kautta voimia (Niemistö 2012, 54–55). Nuorten oli helpompi työstää eri harjoituksia, koska he saivat tukea ohjaajien lisäksi ryhmäläisiltä.

Kuten jo aiemmin olemme opinnäytetyössämme kertoneet, nuoruusikä on aikaa, jolloin nuori pohtii omaa itseään ja omaa tulevaisuuttaan (Nurmi ym. 2014, 152; Keltikangas–Järvinen 2010, 137). Nuoruudessa muiden mielipide itsestä on tärkeää. Tämän saimme huomata myös pienryhmätoiminnassamme, sillä nuoret kokivat muilta saadun positiivisen palautteen hyvänä ja itselleen merkittävänä. Heidän oli ensin vaikeaa tuoda omia kuviaan esille, mutta niistä saatu myönteinen palaute lisäsi itsevarmuutta ja käsitystä itsestä sekä uskallusta näyttää omia kuvia muille. Haastattelutilanteessa nuorilta nousi esiin, että kuvien tarkoitushan on myös näyttää muille oma hyvyys. Kuvien kautta oman itsen näyttäminen ja itsestä kertominen voi olla helpompaa. Myös se, että nuoret saivat kuvien kautta leikitellä erilaisilla ajatuksilla omasta tulevaisuudestaan, koettiin hauskana. Voimme sanoa, että kameraa käyttäen nuoret saivat itselleen niin sanotun kaukoputken, jolla saivat tarkastella erilaisia visioita omasta tulevaisuudestaan. Työskentelymme aikana nuoret pääsivät erilaisten harjoitusten ja roolien avulla kokeilemaan, miltä erilai-

set visiot tulevasta tuntuivat. Valokuvatyöskentely pienryhmätoiminnassa antoi luvan leikitellä ajatuksilla tulevaisuudesta ja tarkastella omaa käsitystään itsestä. Se, että nuoret saivat kuvien kautta luoda rooleja sekä tulevastaan että itsestään auttoi mielikuvien ja ajatusten selkeytymisessä.

Tulevaisuuden pohtiminen ja oman itsen pohtiminen kulkevat osittain käsi kädessä. Saimme tuloksissamme huomata, että kun nuorten ajatukset omasta tulevaisuudesta selkeytyivät tai vahvistuivat, tuli muutosta myös omaan minäkuvaan. Minäkuva kääntyi myönteisemmäksi ja itsen hyvyys nähtiin paremmin. Se miten itsensä näkee nyt, vaikuttaa myös omaan tulevaisuuteen. Myönteinen käsitys lisää positiivisia suunnitelmia ja uskallusta tavoitella omia unelmia. (Nurmi ym. 2014, 154–158). Tämä ajatus kävi toteen opinnäytetyömme kohdalla.

Oletuksemme täyttyivät, sillä saimme hyvin vastauksia kaikkiin tutkimuskysymyksiimme. Lisäksi tulokset olivat valtaosin myönteisiä. Oletimme opinnäytetyön alussa, että yläkouluikäinen nuori miettii tulevaisuuttaan ja on epävarma itsestään. Oletimme myös, että lastensuojelutausta lisää epävarmuutta tulevaisuudesta. Tähän emme saaneet varmuutta, sillä kaikilla ryhmämme nuorilla on lastensuojelutaustaa, joten emme voineet verrata tätä nuoriin, joilla ei ole lastensuojelullista taustaa. Muihin olettamuksiimme saimme varmuutta jo heti alkukyselyssä, ja nämä olettamukset vahvistuivat edelleen havainnoinnin ja haastatteluiden perusteella. Onneksemme saimme myös todeta, että epävarmuus vähitellen väheni ja valokuvatyöskentelyllä oli osuutta siihen. Oli hienoa huomata, että valitsemamme teemat (tulevaisuus ja minäkuva) olivat ajankohtaisia ryhmämme nuorille ja täten olimme osanneet suunnata toimintamme oikealle kohderyhmälle.

6 POHDINTA

6.1 Eettisyys ja luotettavuus

Tutkimusta tehdessä on erittäin tärkeää tarkastella sen luotettavuutta ja eettisyyttä. Tämä tarkoittaa, että koko tutkimusprosessia on tarkasteltava monipuolisesti, jotta sen voidaan sanoa olevan sekä luotettava että eettisesti oikein muotoutunut. Muun muassa tutkijoiden tulkinnat ja sanavalinnat vaikuttavat oikeiden tuloksien muodostumiseen. Se, miten vaikkapa haastattelutilanteessa toimii, voi vaikuttaa haastateltavan vastauksiin. (Hirsjärvi ym. 2007, 224–225.) Tutkija ei saa johdatella tai ohjata vastauksia haluamaansa suuntaan vaan hänen on oltava koko tutkimuksen ajan jäävi. Kvalitatiivisessa eli laadullisessa tutkimuksessa tutkija on itse työnsä luotettavuuden ja eettisyyden kriteeri (Eskola & Suoranta 2005, 210). Hän ohjaa työtään ja tekee tulkintoja tilanteista. Hän on se, joka tarkastelee tutkimustilanteitaan, jotta toimii eettisesti oikein sekä tuottavan luotettavan tutkimuksen ja sen tulokset.

Tutkimuksen luotettavuutta tarkasteltaessa on hyvä ottaa huomioon seuraavat neljä osa-aluetta: uskottavuus, siirrettävyys, varmuus ja vahvistuvuus. Uskottavuuteen vaikuttaa se, miten uskottavasti tutkimus on toteutettu, analysoitu ja tulkittu, eli vastaavatko tulkinnat tutkittavien käsityksiä. Siirrettävyydellä halutaan osoittaa sitä, kuinka tulosten siirtäminen toiseen samanlaiseen kontekstiin tapahtuu uskottavasti. Siirrettävyyteen viitattaessa voidaan puhua myös siitä, kuinka yleistettävissä tutkimuksen tulokset ovat. Varmuudella on myös tärkeä merkitys, sillä se huomioi myös tutkijan ennako-odotukset tutkimuksessa. Vahvistuvuudella puolestaan tarkoitetaan sitä, että uudet tutkimustulokset ja tulkinnat tukevat aiemmin tehtyjä tutkimuksia ilmiöstä. (Eskola & Suoranta 2005, 211–212.) Opinnäytetyössämme erityisesti kyselylomakkeen kysymysten asettelu, haastattelutilanne ja analysointi olivat vaiheita, joissa jouduimme miettimään kaikkia näitä osa-alueita. Jokaisella vaiheella on vaikutusta tutkimuksen luotettavuutta mittaaviin osa-alueisiin. Tutkimuksen ja tutkimustulosten tulee olla toistettavissa ja niin, että siitä voidaan saada samanlaisia tuloksia. Tutkijan on pystyttävä perustelemaan hyvin omaa tutkimustaan. (Hirsjärvi ym. 2007, 226–228.)

Tutkimuksen eettisyyteen ja luotettavuuteen on hyvä kiinnittää huomiota kaikkien tutkimustyön osa-alueiden osalta. Kaikki tutkimukset sisältävät väistämättä monia eri pää-

töksiä. Tästä johtuen tutkijan etiikkaa koetellaan useita kertoja koko tutkimusprosessin ajan. (Eskola & Suoranta 2005, 52.) On otettava huomioon toimintatapojen rehellisyys, yleinen huolellisuus sekä tarkkuus. Tieto tulisi hankkia eettisesti kestäväällä tavalla. Sekä tutkimus- että arviointimenetelmiin on hyvä kiinnittää huomiota eettisyyden ja luotettavuuden näkökulmasta. Eettisyys ja luotettavuus on myös tärkeää ottaa huomioon käyttämiensä lähteiden osalta. Työssämme pyrimme löytämään aina ensisijaisen lähteen, mutta mikäli se ei ollut mahdollista käytimme toissijaisia lähteitä. Mitä luotettavampaa ja eettisesti oikeanlaista tietoa pystymme tuottamaan, sitä parempi tutkimus on kokonaisuudessaan ja lopputulokseltaan.

Eettisyyteen ja luotettavuuteen tulee kiinnittää huomiota siis jo koko opinnäytetyöprosessin alusta lähtien. Tutkimukseen on tärkeä saada lupa sekä viranomaisilta että itse tutkimukseen osallistuvilta. Me haimme luvan Tampereen kaupungilta, mutta pyysimme myös erikseen luvat nuorilta ja heidän huoltajiltaan, sillä tutkittavana kohderyhmänämme olivat alaikäiset nuoret. Nuorilta pyydettiin lupa saada käyttää heidän ajatuksiaan ja tuotoksiaan osana opinnäytetyötä ja huoltajilta pyydettiin lupa nuorten osallistumiseen pienryhmätoimintaan, jota käytetään opinnäytetyössä.

Tutkimusongelmaa asettaessamme jouduimme miettimään ongelman asettelun sellaiseksi, että saamme siihen tuloksia yläkouluikäisiltä nuorilta. Kun saimme tietää, minkä ikäisiä ryhmäämme osallistuvat nuoret tulisivat olemaan, tarkistimme tutkimusongelman sopivaksi myös muutaman vuoden yläkouluikäisiä vanhemmille nuorille. Tutkimusongelmamme tuli olla ajankohtainen ja mielenkiintoinen, jotta nuoret antaisivat meille erilaisia vastauksia siihen. Jouduimme muotoilemaan ajatuksemme ongelmasta useaan otteeseen, jotta se asettui selkeäksi. Lopulta tutkimuskysymyksiksemme muodostuivat: Millaisia ajatuksia nuorille heräsi tulevaisuudesta valokuvatyöskentelyn ja pienryhmätoiminnan myötä? Mitä minäkuvassa tapahtui valokuvatyöskentelyn ja pienryhmätoiminnan aikana? Miten nuoret kokivat valokuvatyöskentelyn ja pienryhmätoiminnan?

Aineiston keräämisvaiheessa eettisyydessä ja luotettavuudessa oli tärkeää ottaa huomioon se, että sekä kyselyt että haastattelut tallentuivat nimettömästi. Lisäksi sekä kyselyyn että haastatteluun osallistuminen oli kaikille vapaaehtoista. Kyselylomake täytettiin ja haastattelut litteroitiin nimettömästi. Haastattelujen äänittämiseen kysyttiin erikseen jokaiselta nuorelta lupa. Tässä vaiheessa tarkensimme vielä jokaiselle, että haastattelu-

äänitteet tulevat vain meidän käyttöömmeh opinnäytetyötä varten ja ne poistetaan heti käytön jälkeen. Oli tärkeää, että jokainen nuori ymmärtää mihin ja miten heidän vastauksiaan käytetään. Opinnäytetyössämme ei missään vaiheessa käy ilmi kenenkään tutkimukseemme osallistuneen nuoren nimi tai sukupuoli tai mikään muukaan tekijä, mistä yksittäinen nuori olisi tunnistettavissa. Tämän kerroimme myös jokaiselle nuorelle.

Alkukyselyä tehdessämme jouduimme miettimään siitä saatavien tulosten luotettavuutta paljonkin. Meidän tuli asettaa kyselylomake sellaiseen muotoon, johon kohdetyhmämme nuoret jaksavat avoimesti ja rehellisesti vastata. (Hirsjärvi ym. 2007, 190.) Me emme voi olla varmoja, että nuoret ovat vastanneet kysymyksiin tosissaan, mutta luotamme heidän antamiinsa vastauksiin, sillä ne tukevat omia havaintojamme sekä haastattelutilanteessa esiin tulleita tuloksia. Nuoret ovat kuitenkin voineet sekä alkukyselyssä että haastattelussa pyrkiä vastaamaan sosiaalisesti miellyttävästi eli antaen vastauksia niin sanottuna hyvänä kansalaisena tai ”kaikkietävänä” (Hirsjärvi ym. 2007, 201).

Erityisesti aineistonkeruuvaiheessa eettistä pohdintaa aiheutti päätös siitä, teemmekö haastattelut yksilöllisesti vai ryhmässä. Päädyimme haastattelemaan nuoret yksilöllisesti säilyttääksemme paremmin tutkimukseemme eettisyyden ja luotettavuuden. On tutkittu, että pari- tai ryhmähaastattelussa haastateltavat ovat luontevampia ja vapautuneempia, koska paikalla on enemmän väkeä (Hirsjärvi ym. 2007, 205). Me kuitenkin uskoimme, että saamme paremmin vastauksia, kun jokainen haastateltava kohdataan yksilöllisesti, sillä haastattelukysymysten joukossa oli myös useampi henkilökohtainen kysymys. Luotimme myös havaintoihimme siitä, että olimme saaneet luotua tietynlaisen luottamussuhteen jokaiseen nuoreen toimintamme aikana. Uskoimme siis nuorten vastaavan kattavammin, mikäli he saisivat olla haastattelutilanteessa ilman muita nuoria. Tämä palveli myös parhaiten vastauksien saamista tutkimuskysymyksiimme.

Saimme huomata haastattelutilanteissa, että meidän kannaltamme olisi ollut hyödyllistä, jos olisimme tehneet muutaman koehaastattelun etukäteen. Opimme jotakin uutta kysymysten muotoilusta ja haastattelun etenemisestä jokaisessa haastattelussa. (Hirsjärvi ym. 2007, 207). Huomasimme tämän usein jo haastattelutilanteessa, mutta myös myöhemmin haastatteluiden litterointivaiheessa. Oma kehittymättömyytemme ja keskenräisyytemme haastattelijoina näkyivät joistain haastatteluista. Emme olleet aina osanneet tarttua esittämään jatkokysymyksiä nuorten tuottamaan vastukseen, jotta olisimme

saaneet siitä tarkemman. Luotettavuutta ja eettisyyttä tutkimuksessamme kuitenkin lisäsi se, että me tarkensimme nuorten vastauksia haastattelutilanteessa ja pyrimme kokoomaan heidän ajatuksiaan. Tähän pyysimme nuorilta aina korjauksen, että olimmeko ymmärtäneet heidän ajatuksensa oikein.

Eettisyyden ja luotettavuuden kannalta merkityksellistä on, että analysoinnissa ja tulosten esittämisessä tuodaan esille vain tutkimusaineistossa esille tulleita asioita. Analysointivaiheessa emme ole sekoittaneet tuloksiin omia päätelmiämme. Tutkimuksessamme luotettavuutta lisää menetelmätriangulaation käyttäminen eli se, että tarkastelemme tutkittavia ilmiöitä usean menetelmän avulla: haastatellen, kysellen ja havainnoiden (Tuomi & Sarajärvi 2003, 144–145). Näiden menetelmien kautta saimme tukea tuloksiimme, mutta myös omiin olettamuksiimme. Emme kuitenkaan prosessivaiheessa miettineet oletuksiamme, sillä halusimme saada tarkkoja vastauksia nuorilta. Nyt kun tulokset ovat selvillä, niitä on hieno verrata luomaamme hypoteesiin.

Tuloksiimme on eettisesti vaikuttanut se, että sekä kyselylomakkeen täyttämässä että haastattelutilanteessa, mutta myös pienryhmätapaamisilla, nuoren ei ole tarvinnut kirjoittaa tai puhua sellaisista asioista, joista ei ole halunnut. Olimme korostaneet etukäteen, että nuoret saavat kertoa vain sen minkä haluavat. Ryhmän alkutapaamisilla nuoret, eivät halunneet kertoa toistiaan vielä paljoa, mutta luottamuksen kasvaessa ryhmän sisällä puhuminen helpottui. Näissäkin tilanteissa nuorta pyydettiin tarvittaessa tarkentamaan sanomansa merkitystä, mikäli se jäi epäselväksi.

Uskottavuus ja varmuus toteutuivat työssämme hyvin. Saimme toteutettua tutkimuksemme uskottavasti ja analyysimme vastaa tutkimaamme ilmiötä ja hankkimaamme aineistoa sekä omia ennako-odotuksiamme. Tutkimamme ilmiö myös esiintyi aineistossamme useasti. Myös siirrettävyys toteutui, mutta vain osiltaan. Tämä siitä syystä, että koska tutkimuksessamme käsiteltiin nuorten henkilökohtaisia kokemuksia, on tutkimuksen tuloksia vaikea yleistää. Osviittaa tuloksistamme saamme siitä, että nuoret pohtivat tulevaisuuttaan ja minäkuvaansa nuoruudessaan, ja tämä on tilanne varmasti suurimman osan nuorista kohdalla. Näitä tuloksiamme tukee myös käyttämämme teoria. Kuitenkaan näin pienellä otoksella emme voi lähteä yleistämään saamiamme tutkimustuloksia kaikkiin nuoriin.

6.2 Opinnäytetyöprosessi

Opinnäytetyöprosessimme kesti kokonaisuudessaan vuoden verran. Prosessin alussa tutustuimme erilaisiin aihevaihtoehtoihin ja pyrimme rajaamaan omia ajatuksiamme, jotta saimme luotua ilmiön, jota haluamme tarkastella. Rajausta muokkaantui koko syksyn 2013 ajan aina hieman enemmän ja enemmän. Siinä auttoivat tapaamiset yhteistyötahon ja ohjaavien opettajien kanssa. Lisäksi omien ideoidemme ja ajatustemme pohtiminen auttoi rajaamaan työtä, vaikka se tuntuikin haastavalta. Ollisimme työn alkuvaiheessa halunneet saada tutkittaviksi kohteiksi useita asioita, mutta meidän oli maltettava innokkuutemme. Heti opinnäytetyöprosessin alusta lähtien meille oli selvää, että ensisijaisesti tulisimme olemaan toiminnallisessa ryhmässämme kohderyhmäämme varten ja tässä ohessa tuottaisimme myös opinnäytetyöämme.

Tutkimuskysymysten ja -ongelman asettelu oli osittain haastavaa, sillä koko työemme perustuisi niihin. Meillä oli selkeät mielenkiinnon kohteet, joita halusimme päästä tutkimaan toiminnallisuuden avulla. Se, että päätimme tehdä opinnäytetyöstämme toiminnallisen, auttoi meitä kehittämään itseämme. Opimme dialogisuudesta nuorten kanssa lisää. Kaikenlaisessa sosionomin asiakastyössä dialogi ja aito läsnäolo ovat avainasemassa. Oli hienoa huomata, mitä jo osasimme ja toisaalta miten kehityimme. Koskaan ei ole täydellinen, vaan itseään voi aina kehittää.

Sosionomin koulutus antaa erinomaisen pohjan toiminnallisen ryhmän ohjaamiseen sekä toiminnallisen opinnäytetyön toteuttamiseen. Koulutuksen monipuolisuus valmistaa opiskelijoita jo opiskeluvaiheessa erilaisten projektien ja harjoitusten avulla. Sosiaalialalla on sosiaalialan sosionomi (AMK) koulutukselle määritellyt kompetenssit, joissa asiakastyön osaaminen, yhteiskuntaosaaminen sekä tutkimuksellinen kehittämisosaaminen ja johtamisosaaminen korostuvat (Sosiaaliportti 2012). Itseään voi kehittää näillä osa-alueilla parhaiten toimimalla käytännössä itse.

Ohjaamamme pienryhmätoiminta oli todella antoisaa ja mielekästä. Meistä oli ihanaa ja palkitsevaa saada nähdä, miten nuorten luottamus meitä ja ryhmän jäseniä kohtaan kasvoi pienryhmätapaamisten edetessä. Nuoret uskaltautuivat puhumaan asioistaan avoimemmin, joka kerta hieman enemmän. Tämän lisäksi yllätyimme, miten hyvin nuoret lähtivät mukaan valokuvatyöskentelyn ja muiden taidelähtöisten harjoitusten maailmaan. Emme joutuneet kannustamaan ja motivoimaan nuoria juurikaan, sillä he lähtivät

työstämään harjoituksia itsenäisesti. Alussa nuoret kysyivät lisäohjeita enemmän, sillä he olivat epävarmempia omasta kädenjäljestään. Vaikka pääpaino harjoituksissamme oli valokuvatyöskentelyssä, olivat aloitukset ja lopetukset välillä mukava lopettaa draaman avulla. Draama toi mukavaa vaihtelua kertoihin.

Työmenetelmämme, valokuvatyöskentely, toimi odotustemme mukaisesti hyvin. Kuten jo teoriaosuudestamme käy ilmi, oli se erittäin tärkeää, että olimme myös itse kokeneet jokaisen nuorilla teettämämme harjoituksen. Osasimme siis varautua siihen, että harjoitukset saattavat synnyttää paljon erilaisia tunteita ja avata kipeitäkin haavoja. Emme päässeet pienryhmätoimintamme aikana näkemään suuria tunteenpurkauksia, mutta saimme nähdä, että valokuvatyöskentelyllä oli vaikutusta nuoriin. Harjoitukset ovat vaikuttaneet myös meihin aikanaan, kun olemme ne itse kokeneet. Tämä loi tietynlaisia ennakko-odotuksia, että menetelmä ja harjoitukset tuottavat muutosta ja että niillä on vaikutusta. Pyrimme kuitenkin luomaan harjoitukset niin, että omat henkilökohtaiset tunteemme eivät olisi näkyneet liian voimakkaina, jotta nuoret saivat luoda omat kokemuksensa niistä.

Hyvä asiakastyö sosiaalialalla on molemminpuoliseen luottamukseen perustuvaa. Luottamuksen syntymistä lisää asiakastyön ammatillisuus. Sosiaalialalla työskentelevät pyrkivät edistämään asiakkaidensa hyvinvointia. Tämä tarkoittaa sitä, että on pyrittävä toimimaan arvoriistiriidoista ja erilaisista näkemyksistä huolimatta asiakkaan etua ajaen. Tärkeää on, että jokainen ihminen kohdataan yksilöllisesti ja inhimillisesti niin, että nähdään ihminen ongelmien takaa. (Sosiaaliportti 2012.) Käyttämämme menetelmä toimi pienryhmässä erityisen hyvin, sillä meillä oli aikaa kohdata jokainen nuori ja jokaisen nuoren asiat ohjaajina ja koko ryhmänä paremmin. Yhdellä ryhmäkerralla nuoria oli paikalla vain kaksi, mikä mahdollisti heille erityisesti täyden huomion meiltä ohjaajilta. Nämä kaksi nuorta kokivat kerran mieluisana ja uskomme, että yhtenä syynä tähän oli juuri se, että heidän ajatuksilleen ja asioilleen oli nyt entistä enemmän tilaa.

Ryhmätoimintaa suunniteltaessa ja toteutettaessa on tärkeää ottaa huomioon ryhmän koko ja ryhmätoiminnan kesto. Koimme, että käsittelemiämme teemoja palvelisi parhaiten pienryhmätoiminta, sillä olimme melko isojen henkilökohtaisten aiheiden äärellä. Toimintamme kesti melko intensiivisesti seitsemän viikkoa. Oli hienoa, että näin lyhyessä ajassa pääsimme osallistuneiden nuorten kanssa yllättävänkin syvälle ajatuksiin tulevas- ta ja minäkuvasta sekä saimme muutoksia aikaan toiminnallamme molemmissa. Se,

kuinka syvälle teemojemme ääreen pääsimme näin lyhyen jakson aikana, jättää vain arvailujen varaan, kuinka syvälle olisi mahdollista päästä pidempijaksoisen toiminnan avulla. Uskomme, että vastaavan, mutta pidempijaksoisen toiminnan avulla voitaisiin päästä vielä syvemmälle ja pysyvämpiin muutoksiin valituissa teemoissa.

Lisäksi on hyvä ottaa huomioon myös toiminnan ajankohta. Me toteutimme pienryhmätoiminnan kesällä, mikä sopi hyvin useimmille ryhmäämme osallistuneille nuorille. Koska kesä on loma-aikaa, osui muutamalle nuorelle joillakin kerroilla kesälomamatkoja päällekkäin ja tästä syystä he eivät päässeet kaikille kerroille osallistumaan. Koemme kuitenkin, että pääsääntöisesti kesä toimi meille hyvänä toiminnan toteutuksen ajankohdaksi. Oman haasteensa toiminnan toteuttamiselle tuo siis ajankohta. Omat hyvät ja huonot puolet löytyy niin loma- kuin arkiajakohdistakin. Arkena mukaan astuu mahdollisesti koulu tai työt, joten ryhmätoiminnan aikataulun sovittaminen kaikille ryhmän jäsenille on myös tässä kohtaa haastavaa, kun kaikilla saattaa olla aivan erilainen lukujärjestys tai työajat. Ryhmätoiminnan ajankohtaa valittaessa tulee ottaa huomioon kohde-ryhmä ja heidän tarpeensa. Aina on kuitenkin varauduttava siihen, että jokainen ei pääse osallistumaan jokaiselle kerralle, ja tämä on ihan hyväksyttävää ja ymmärrettävää.

Nuoret olivat kiitollisia ryhmätoiminnasta, mutta niin olimme myös me. Saimme todistaa, että lastensuojelussa olisi hyvä hyödyntää erilaisia toiminnallisia menetelmiä, sillä niille on käyttöä eri-ikäisten parissa. Vaikka me hyödynsimme valokuvatyöskentelyä ja pienryhmätoimintaa nuorten kanssa, olemme vahvasti sitä mieltä, että näitä menetelmiä ja tapoja voi käyttää myös nuorempien tai vanhempien kanssa. Toiminnalliset menetelmät tarjoavat helpotusta vuorovaikutukselle, sillä aina ei ole helppo luoda ajatuksistaan sanoja.

Yhteistyömme Tampereen kaupungin lapsiperheiden sosiaaliasemien ohjaustyön kanssa oli meille opettavainen kokemus. Erityisesti yhteistyö sosiaali-ohjaaja Mauri Pennasen kanssa auttoi meitä kasvamaan sosiaalialan ammattilaisiksi enemmän. Pennasen kanssa käytyt niin kutsutut työnhajukset aina pienryhmätapaamisten jälkeen tai muut palaverit, toivat meille aina jotain uutta. Pennanen toi meille ideoita ja kannusti toimimaan suunnitelmiemme mukaan. Hänen jakamansa kokemus valokuvatyöskentelystä opetti meille myös paljon uutta. Yhteistyö opetti meille myös enemmän lastensuojelusta, erityisesti ohjaustyöstä.

Saimme kokea haastavana osuutena aineiston analyysin. Erityisesti sisällönanalyysi vaati meiltä todella paljon aikaa. Koimme, että olimme jo haastattelutilanteissa saaneet tuloksia tutkimuskysymyksiimme, mutta sisällönanalyysin tekeminen on osa opinnäytetyön prosessia ja haastattelutilanteiden tutkimustulosten näkyväksi tuomista. Selvisimme kuitenkin teemoittelusta mielestämme hyvin. Sen tekeminen opetti meille asioiden tarkastelua useasta näkökulmasta. Saimme huomata, että toinen voi ajatella pelkistetyn ilmauksen aivan toiseen kategoriaan. Tämän lisäksi koimme useassa muussakin tilanteessa, että kaksin tekemällä pystyy huomamaan asioita eri tavoin ja toinen voi kiinnittää täysin erilaisiin asioihin huomiota. Osallistuvassa havainnoinnissa siitä, että meitä oli kaksi, oli todella paljon hyötyä. Havainnoimme samoja asioita, mutta näimme ne hieman eri tavalla. Tämä toi työllemme arvokkaita näkökulmia. Kaiken kaikkiaan koemme, että oli kannattavaa toteuttaa tämä toiminnallinen opinnäytetyömme kaksin. Työskentely parin kanssa mahdollisti monipuolisemman suunnittelun, toteutuksen ja arvioinnin sekä asioiden tarkastelun monelta kantilta.

Opinnäytetyön kirjoitusvaiheeseen kului odottamaamme enemmän aikaa. Tiesimme, että kirjoitus pienryhmätoiminnasta sujuisi nopeasti ja helposti, mutta emme osanneet odottaa aineiston analyysiin, tulosten auki kirjoittamiseen ja pohdintaan kuluvan niin paljon aikaa kuin siihen lopulta kului. Kirjoitusprosessia hidastivat myös yllättävät muutokset sisällysluettelomme ja täten koko työmme rakenteessa. Lisäksi pienryhmätoiminnan ja teorian yhdistäminen selkeäksi kokonaisuudeksi osoittautui ajoittain haastavaksi. Ajoittain tuskalliseltakin tuntunut kirjoitusprosessi oli kuitenkin antoisa ja opettava. Etenkin haastatteluiden litterointivaihe nosti monesti liikatuksen kyyneleet silmiin kirjoittaessamme auki nuorten vastauksia siitä, mitä he kokivat saaneensa toiminnastamme ja millaisia muutoksia minäkuvassa oli tapahtunut. Oli hienoa huomata, kuinka olimme päässeet vaikuttamaan nuorten elämään positiivisesti.

Opinnäytetyötämme voisi jatkaa useiden mielenkiintoisten jatkotutkimusten kautta. Se, että nuorilta nousi selkeä tarve ilmaiselle ja mielekkäälle toiminnalle ilman, että toiminnassa on mukana opinnäytetyön toteuttaminen, kertoo, että pienryhmätoiminnalle on tarvetta. Tätä voisi tutkia enemmänkin. Nuoria sekä sosiaalityöntekijöitä ja -ohjaajia voi haastatella, millaista toiminnallisuutta he toivoisivat lastensuojelun tukitoimiksi. Erilaisia projektien avulla voidaan testata, millaisia tuloksia toiminnalliset menetelmät tuottavat. Tämän lisäksi mielestämme olisi mielenkiintoista tutkia tulevaisuuden suunnitelmia myös koulun näkökulmasta. Kouluilla on tarjolla opinto-ohjausta, mutta onko se nuoril-

le riittävä tuki jatkosuunnitelmien pohdinnassa. Miten koulumaailmassa voitaisiin kääntää katseet tulevaan? Mietimme myös, että jokainen ihminen pohtii omia unelmiaan ja tulevaisuuttaan iästä riippumatta. Olisi mielenkiintoista ja varmasti antoisaa saada tietää, miten unelmat eroavat eri ikävaiheissa tai pidemmällä aikavälillä, miten unelmat samalla henkilöllä muuttuvat.

Tutkimuksessamme minäkuva kulki myös oleellisesti läpi koko prosessin. Se vahvistui huomaamatta valokuvatyöskentelyn avulla. Minäkuvaa on myös hyvä tutkia eri iässä. Koimme, että nuoret tarvitsevat vahvistusta kokemukseen omasta itsestään. Heillä kuva itsestä voi usein olla vääristynyt tai negatiivinen. Näin on kuitenkin myös muilla. Minäkuvaa olisi mielenkiintoista tarkastella tarkemmin pojilla tai vanhoilla ihmisillä. Poikien minäkuvasta on tehty melko vähän tutkimuksia. Vanhoilla ihmisillä puolestaan on jo elämästä paljon kokemusta, mutta moni saattaa jo miettiä tai ajatella kuolemaa. Olisi kuitenkin mielekkäämpää, jos he oppisivat arvostamaan itseään vielä ja näkisivät elämässä olevan vielä hyvää. Heille valokuvatyöskentely voisi olla arvokas kokemus sekä minäkuvan että omien unelmien tarkastelussa.

Koko opinnäytetyöprosessimme sujui mielestämme erittäin hyvin. Tämä siitä syystä, että koemme kaiken sujuneen lähes täysin suunnitelmien mukaan. Uskomme tuloksimme perusteella myös, että nuoret saivat toiminnastamme itselleen paljon. On hienoa, että näinkin intensiivisen ja lyhytkestoisen pientyhmätoiminnan avulla pääsimme ja pystyimme vaikuttamaan nuorten elämiin positiivisesti ja enemmän tai vähemmän merkityksellisesti. Lisäksi on tietenkin tärkeää, että saimme vastauksia tutkimuskysymyksiimme. Oli hienoa huomata se, kuinka ryhmämme nuoret olivat kiinnostuneita aiheesta ja kokonaisuudessaan itse toiminnasta. Saimme opinnäytetyömme kautta kokea kasvaneemme ja kehittyneemme ammatillisella matkallamme. Se avasi meille näkökulmia erityisesti nuorten maailmaan ja ajatuksiin ja opetti meille todella paljon. Opinäytetyöprosessi oli täydentävä oppi opintojen ja työelämäharjoitteluiden rinnalle. Se antoi meille mahdollisuuden hyödyntää jo oppimiamme asioita, mutta samalla se kehitti ja kasvatti meitä. Tulemme varmasti jatkossa kiinnittämään enemmän huomiota nuorten asemaan yhteiskunnassa ja toiminnallisiin menetelmiin työvälineinä. Kokemuksemme vahvisti käsitystä siitä, että valokuvatyöskentelyllä on oma voimansa työvälineenä. Tästä syystä toivomme, että pääsemme myös työelämässä käyttämään valokuvatyöskentelyä työmenetelmänä.

Vaikka opinnäytetyömme sujuikin kokonaisuudessaan erittäin hyvin, löysimme myös muutamia kehitettäviä asioita. Ohjaajan roolin ottaminen ei vielä tule täysin luonnostaan, mutta varmempi ote ohjaajana syntyy vain kokemuksen kautta. Toisen ohjaajan huomioiminen ohjaamistilanteessa tuotti välillä ongelmaa, sillä toinen saattoi helposti niin sanotusti ottaa liikaa valtaa tilanteessa. Tästä kuitenkin keskustelimme usein ja opimme tarjoamaan tilaa toisillemme paremmin. Opimme kuuntelemaan ja lukemaan toisiamme helpommin ja paremmin. Lisäksi huomasimme haastattelujen yhteydessä kehitystarpeemme haastattelijoina. Vähäinen kokemuksemme haastatteluista näkyi etenkin kysymysten asettelun kohdalla. Johdattelevien kysymysten karsimiseen kiinnitimme paljon huomiota saadaksemme mahdollisimman luotettavaa ja eettisesti kestävää tietoa. Tämä ei kuitenkaan aina tullut täysin luonnostaan, vaan vaati meiltä paljon keskittymistä. Huomasimme, että muodostimme helposti suljettuja kysymyksiä, jotka tuottivat nuorilta vain ”joo” tai ”ei” vastauksia. Opimme kuitenkin haastattelutilanteesta todella paljon ja uskomme, että jo seuraavissa haastattelutilanteissa osaamme toimia paremmin.

Erityisen hienoa oli tuloksia ja koko prosessia tarkastellessa huomata, kuinka olimme päässeet toiminnallamme vaikuttamaan tämän intensiivisen jakson ajan nuorten elämään positiivisesti. Toivomme, että nämä positiiviset asiat joita pienryhmätoiminnan aikana syntyi, kantaisivat nuoria eteenpäin pysyvin muutoksin. Toivomme, että positiiviset muistot toiminnastamme ja harjoitusten tuomasta itsevarmuudesta säilyisivät voimavarana nuorten tulevaisuudessa. Voimme ylpeinä muistaa koko opinnäytetyöprosessiamme ja olla kiitollisia sen onnistumisesta, tavoitteiden täyttymisestä ja saamistamme kokemuksista sekä palautteesta.

LÄHTEET

Aalberg, V. & Siimes, M A. 2007. Lapsesta aikuiseksi nuoren kypsyminen naiseksi tai mieheksi. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Nemo.

Aho, S. & Laine, K. 2004. Minä ja muut: kasvaminen sosiaaliseen vuorovaikutukseen. 1.–3.painos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Otava.

Ahola, A. 2007. Lomaketutkimusprosessi. Teoksessa Viinamäki, L & Saari, E. (toim.) Polkuja soveltavaan yhteiskuntatieteelliseen tutkimukseen. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi, 47–72.

Ahonen, H. 1994. Löytöretki itseen: musiikki, kuva ja liike itseilmaisun välineenä ja itsetuntemuksen lisääjänä. Helsinki: Kirjayhtymä.

Alasuutari, P. 2011. Laadullinen tutkimus 2.0. 4. painos. Tampere: Osuuskunta Vastapaino.

Barkman, J. 2009. Valo ja varjo – valokuvatyöskentely nuoren kanssa. Pesäpuun lehti 03/2009, 4–6.

Bui, X., Quirk, C., Almazan, S. & Valenti, M. 2010. Inclusive education research and practice. Maryland Coalition for Inclusive Education. Tulostettu 22.02.2014.

Dunderfelt, T. 2011. Elämänkaaripsykologia. 14.painos. Helsinki: WSOYpro Oy.

Eskola, J. 2007. 6–8? (Teema)haastattelututkimuksen toteuttamisesta. Teoksessa Viinamäki, L. & Saari, E. (toim.) Polkuja soveltavaan yhteiskuntatieteelliseen tutkimukseen. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi, 32–46.

Eskola, J. & Suoranta, J. 2005. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 7.painos. Tampere: Osuuskunta Vastapaino.

Hakkola, K. & Virsu, M. 2000. Entäs jos – Laulava puu ja muita tarinoita teematyöskentelystä. 1.painos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Halkola, U. 2009. Mitä valokuvaterapia on? Teoksessa Halkola, U., Mannermaa, L., Koffert, T. & Koulu, L. (toim.) Valokuvan terapeuttinen voima. Helsinki: Duodecim, 13–22.

Harju, K. 1999. Valmiina muutokseen: Aarrekartan avulla kohti uutta. Juva: WSOY Kirjapainoyksikkö.

Harju, V. 2009. Lapsi linssin takana – valokuvaus lastensuojelun työvälineenä. Teoksessa Halkola, U., Mannermaa, L., Koffert, T. & Koulu, L. (toim.) Valokuvan terapeuttinen voima. Helsinki: Duodecim, 229–238.

Hentinen, H. 2009. Valokuva terapeuttin työvälineenä. Teoksessa Halkola, U., Mannermaa, L., Koffert, T. & Koulu, L. (toim.) Valokuvan terapeuttinen voima. Helsinki: Duodecim, 35–46.

- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2010. Tutkimushaastattelu – Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2007. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Hirvihuhta, H. & Litovaara, A. 2003. Ratkaisun taito. 1.–2.painos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Holland, P. 1997. ”Sweet is to Scan...” Personal Photographs and Popular Photography. Teoksessa Wells, L. (ed.) *Photography – A Critical Introduction*. London: Routledge, 103–150.
- Kaukkila, V. & Lehtonen, E. 2008. Ryhmästä enemmän: käsikirja ryhmänohjaajan taitoja tarvitsevalle. 2.painos. Helsinki: SMS-Tuotanto Oy.
- Keltikangas–Järvinen, L. 2003. Hyvä itsetunto. 14.painos. Helsinki: WSOY.
- Keltikangas–Järvinen, L. 2010. Sosiaalisuus ja sosiaaliset taidot. 2.painos. Helsinki: WSOY.
- Kopakkala, A. 2011. Porukka, jengi, tiimi: ryhmädynamiikka ja siihen vaikuttaminen. 3.painos. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Korhonen, P. n.d. Menetelmät. Mitä taidelähtöisillä menetelmillä tarkoitetaan? Luettu 10.08.2014. <http://www.taikahanke.fi/menetelmat/>
- Känkänen, P. 2013. Taidelähtöiset menetelmät lastensuojelussa – kohti tilaa ja kokemuksia. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Tutkimus 109. Tampere: Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy. Luettu 10.08.2014. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/104494/URN_ISBN_978-952-245-911-4.pdf?sequence=1
- Lastensuojelulaki 13.4.2007/417.
- Lehtonen, A-M. & Piesanen, T. 2009. Abi terveystieto. 1–2.painos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Otava.
- Malaska, P. 2003. Tulevaisuustietoisuus ja tulevaisuuteen tunkeutuminen. Teoksessa Vapaavuori, M. & von Bruun, S. (toim.) *Miten tutkimme tulevaisuutta*. Helsinki: Tulevaisuuden tutkimuksen seura ry, 9–16.
- Malaska, P. 2013. Tulevaisuustietoisuudesta ja tulevaisuudesta tietämisestä – Tulevaisuus mielenkiinnon kohteena. Teoksessa Kuusi, O., Bergman, T. & Salminen, H. (toim.) *Miten tutkimme tulevaisuuksia*. Helsinki: Tulevaisuuden tutkimuksen seura ry, 14–22.
- Masisi, E. 2009. Luis De Molina as a Precursor of the Basis Philosophical and Ethical Thinking in Future studies. *Futura* 1/2009. 6–14.
- Metsämuuronen, J. 2008. Laadullisen tutkimuksen perusteet. 3.painos. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.

Männikkö, M. 2013. Tulevaisuudentutkimus ja historiankirjoitus. Teoksessa Kuusi, O., Bergman, T. & Salminen, H. (toim.) Miten tutkimme tulevaisuuksia. Helsinki: Tulevaisuuden tutkimuksen seura ry, 31–42.

Niemistö, R. 2013. Ryhmän luovuus ja kehitysehdot. 7.painos. Helsinki: Gaudeamus Oy.

Niiniluoto, I. 2013. Tulevaisuudentutkimus – tiedettä vai taidetta? Teoksessa Kuusi, O., Bergman, T. & Salminen, H. (toim.) Miten tutkimme tulevaisuuksia. Helsinki: Tulevaisuuden tutkimuksen seura ry, 23–30.

Nurmi, J-E., Ahonen, T., Lyytinen, H. Lyytinen, P., Pulkkinen, L. & Ruoppila, I. 2014. Ihmisen psykologinen kehitys. 5.painos. Jyväskylä: PS-kustannus.

Oettingen, G. 1999. Free fantasies about the future and emergence of developmental goals. Teoksessa Brandstädter, J. & Lerner R.M. (ed.) Action & Self-development. Lontoo: Sage Publications, 315–342. Luettu 20.04.2014.
<http://www.psych.nyu.edu/oettingen/OETTINGEN1999FANTASIES.pdf>.

Oettingen, G. & Mayer, D. 2002. The motivating function of thinking about the future. Journal of Personality and Social Psychology 83 (5), 1198–1212. Luettu 20.04.2014.
http://www.euophd.eu/html/_onda02/07/PDF/9th%20Lab%20Meeting%20Scientific%20Material/Oettingen/Oe.%20%26%20May.,%202002,%20JPSP.pdf.

Rugg, L. 1997. Picturing ourselves. Photography and Autobiography. Chicago: The University of Chicago Press.

Salo, M. 2009. Peilin, muistin ja toiston taide – valokuvataiteen ja –terapian yhteyksiä. Teoksessa Halkola, U., Mannermaa, L., Koffert, T. & Koulu, L. (toim.) Valokuvan terapeuttilinen voima. Helsinki: Duodecim, 23–34.

Savolainen, M. 2008. Maailman ihanin tyttö. Helsinki: Blink Entertainment Oy.

Savolainen, M. 2009. Voimauttava valokuva. Teoksessa Halkola, U., Mannermaa, L., Koffert, T. & Koulu, L. (toim.) Valokuvan terapeuttilinen voima. Helsinki: Duodecim, 211–227.

Semi, T. 2009. Hyvyys ennen kauneutta – valokuvallinen työskentely vanhustyössä. Teoksessa Halkola, U., Mannermaa, L., Koffert, T. & Koulu, L. (toim.) Valokuvan terapeuttilinen voima. Helsinki: Duodecim, 245–248.

Sosiaaliportti. 2012. ECTS –kompetenssit. Päivitetty 28.8.2012. Luettu 7.9.2014.
http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/sosiaalialanamkverkosto/sosiaaliala_ammattikorkeakouluissa/sosionomi_amk_tutkin to/ects_kompetenssit/

Sosiaaliportti. 2013. Lastensuojelun avohuollon tukitoimet. Päivitetty 24.10.2013. Luettu 19.08.2014.
<http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/avohuolto/muuttukitoimet/>

Sosiaaliportti. 2014. Taidelähtöiset menetelmät. Päivitetty 27.03.2014. Luettu 19.08.2014.
<http://www.sosiaaliportti.fi/Page/dcb4b11b-7d65-4464-bc48-b8ab7dc594aa.aspx>

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2009. Avohuollon tukitoimet lastensuojelussa. Julkaistu 30.06.2009. Luettu 19.08.2014.
http://www.stm.fi/sosiaali_ja_terveyspalvelut/sosiaalipalvelut/lastensuojelu/avohuollon_tukitoimet

Summers, M. 2009. The great waves of change: Navigating the difficult times ahead. Colorado: New Knowledge Library.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2014. Taidelähtöiset menetelmät. Luettu 19.08.2014.
http://www.thl.fi/fi_FI/web/kasvunkumppanit-fi/tyon/menetelmat/taidelahtoiset_menetelmat

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2003. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 1.–2.painos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Viinamäki, L. 2007. Triangulatiivisen tutkimusasetelman soveltamismahdollisuudet. Teoksessa Viinamäki, L. & Saari, E. (toim.) Polkuja soveltavaan yhteiskuntatieteelliseen tutkimukseen. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy, 173–197

Vilka, H. & Airaksinen, T. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Tammi.

2 (2)

6. Miten koet seuraavat väittämät elämässäsi nyt?

(1=täysin eri mieltä, 2= jokseenkin eri mieltä, 3=ei samaa eikä eri mieltä, 4= jokseenkin samaa mieltä, 5=täysin samaa mieltä)

1. Olen onnellinen	1	2	3	4	5
2. Epäonnistun usein	1	2	3	4	5
3. Tiedän mitä haluan elämältäni	1	2	3	4	5
4. Kaipaan muutosta elämääni	1	2	3	4	5
5. Olen hyvä useammassa kuin kahdessa asiassa	1	2	3	4	5
6. Uskaltaudun uusiin tilanteisiin	1	2	3	4	5
7. Rohkenen tarttua uusiin haasteisiin	1	2	3	4	5
8. Tulevaisuus pelottaa minua	1	2	3	4	5

Mikäli haluat kommentoida tai tarkentaa jotakin yllä olevista väittämistä, ole hyvä.

7. Millaisena näet itsesi tällä hetkellä? / Kuvaile itseäsi kolmella adjektiivilla.

8. Mitä odotat tulevalta ryhmätoiminnalta?

KIITOS VASTAUKSESTANNE!

Liite 2. Teemahaastattelun runko

1. Millaisena näet tulevaisuutesi nyt?
 - Onko tulevaisuudenkuvasi/-suunnitelmasi selkeytynyt?
 - Auttoiko työskentely? Miten? Ei auttanut?
 - Millaisia ajatuksia tulevaisuudestasi heräsi? Mitä mietit siitä nyt?
 - Verrataan kyselylomakkeen kohtaan kaksi: Kuinka selkeä tulevaisuudenkuvasi on nyt?
 - Verrataan kyselylomakkeen kohtaan viisi: Missä näet itsesi viiden vuoden kuluttua? Tapahtuiko muutosta?

2. Millaisena näet itsesi nyt?
 - Muutosta siihen millaisena näit itsesi ennen työskentelyä?
 - Opitko itsestäsi jotain?

3. Omat kokemukset
 - Positiivista?
 - Negatiivista?
 - Merkitys?
 - Mitä olet saanut tästä toiminnasta?

Liite 3. Mainos

Etsitkö edelleen suuntaa tulevaisuudellesi?

Viihdytkö mieluummin kameran takana vai edessä?

Mikä sinusta tulee isona?

Kiinnostaako valokuvat ja valokuvaus?

Lähde mukaan matkalle valokuvatyöskentelyyn maailmaan ja oppimaan itsestäsi!

Lisätietoja:

ohj. Mauri Pennanen

ryhmän ohjaajat Heidi ja Maritza, voimauttava@gmail.com

Liite 4. Saatekirje

SAATEKIRJE

Tampereen ammattikorkeakoulu

Sosiaalialan koulutusohjelma

Sosionomin AMK tutkinto

7.1.2014

Arvoisat huoltajat ja nuori,

Olemme kaksi Tampereen ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelijaa. Olemme perustamassa toiminnallista noin 5–10 yläasteikäisen nuoren pienryhmää. Pienryhmätoiminnan tarkoituksena on tarjota elämyksiä valokuvatyöskentelyn avulla. Ajatuksenamme on järjestää kahdeksan tapaamiskertaa kesä-heinäkuussa 2014.

Tapaamiskerrat koostuvat erilaisista valokuvatyöskentelyyn liittyvistä teemoista ja harjoitteista. Tarkoituksena on yhdessä nuorten kanssa suunnata katseita tulevaisuuteen miettien ja tutkien muun muassa nuorten unelmia ja haaveita. Tuomme pienryhmätoimintaan erilaisia toimintoja, joita olemme itse tehneet koulutuksemme. Hyödynnämme pienryhmätoimintaamme myös tulevassa opinnäytetyössämme.

Ryhmän ensimmäinen tapaamiskerta tulee olemaan kesäkuussa viikolla 24. Ryhmän tapaamisajat ja -paikat tarkennamme vielä yhdessä ryhmäläisten ja huoltajien kanssa.

**Lämpimästi tervetuloa matkalle
valokuvatyöskentelyn maailmaan!**

Yhteistyöterveisin,

Heidi Kiviranta ja Maritza Rautanen

voimauttava@gmail.com

Liite 5. Lupakaavake nuorten huoltajille

Arvoisat huoltajat,

Kesä-heinäkuussa kokoontuva pienryhmätoiminta on osa opintojamme ja ryhmätoimintaa on tarkoitus hyödyntää opinnäytetyössämme. Teemme opinnäytetyötämme nuoriin liittyen. Tutkimuksessamme selvitämme, miten valokuvatyöskentely tukee minäkuvaa ja tulevaisuuteen orientoitumista. Tarkastelemme aihetta nimenomaan nuorten näkökulmasta, heidän kokemuksiansa ja mielipiteidensä kautta.

Ryhmätoiminnan päätyttyä heinäkuussa 2014 teemme toiminnan pohjalta opinnäytetyömme kirjallisen osuuden. Siinä pohdimme nuorten keskuudessa heränneitä kysymyksiä itsestä ja tulevaisuudesta. Materiaalia kirjoitustyötä varten tulemme keräämään myös kyselyn ja mahdollisesti haastattelujen avulla. Opinnäytetyötämme kirjoittaessamme otamme huomioon sen, ettei kukaan ryhmään osallistuvista nuorista ole tunnistettavissa työssämme.

Mikäli nuorene saa osallistua ryhmän toimintaan ja opinnäytetyömme toteuttamiseen, pyytäisimme vielä vahvistuksen asiasta allekirjoituksellanne. Vastamme mielellämme kysymyksiinne.

Opinnäytetyömme ohjaavana opettajana toimii Tampereen ammattikorkeakoulusta Anssi-Pekka Udd, anssi-pekka.udd@tamk.fi.

Ystävällisin terveisin,
 sosionomiopiskelijat Heidi Kiviranta ja Maritza Rautanen
 voimauttava@gmail.com

Palauta alla oleva osa Mauri Pennaselle.

 Annan nuorelleni _____ luvan osallistua ryhmään ja opiskelijoiden opinnäytetyöhön.

Tampereella ____ . ____ . 2014

Huoltajan allekirjoitus ja nimenselvennys

Liite 6. Ryhmäkerrat

1 (6)

Pienryhmätoimintaa olemme suunnitelleet toteutettavaksi kesällä 2014 seuraavasti:

1. Ryhmän ensimmäinen tapaaminen (vk 24) 11.6. klo 15–17

a. Alkupiiri (45min):

Maritza ja Heidi esittelevät itsensä ja laittavat kuvakortit kaikkien nähtävälle lattialle. Jokainen nuori valitsee fiilistään ja odotuksiaan kuvaavan kortin. Jokainen kertoo vuorollaan fiiliksensä kuvakortin avulla ja samalla tutustutaan toisiin.

Tehdään nimilaput pahville ja kiinnitetään ne hakaneuloilla vaatteeseen.

Tehdään ryhmän säännöt. Jokainen saa nostaa esiin tärkeäksi kokemiaan asioita ryhmän toiminnassa.

Kyselylomakkeeseen vastaaminen

- i. tarvikkeet: fiiliskierrokselle kuvakortit nimilappuihin hakaneuloja, pahvia ja tusseja ryhmäsääntöjä varten fläppipaperia ja tusseja

b. Lehtikuvatyöskentely (45min):

Kuvakollaasi lehdistä leikattujen kuvien avulla tulevaisuusteemalla. Miten näen itseni nyt ja tulevaisuudessa? Haaveet, unelmat, toiveet. Paperin jako nyt ja tulevaisuus osioihin.

- i. tarvikkeet: lehdet, sakset, paperi/pahvi, liima, kyniä, teippiä, roskapusseja

c. Loppupiiri (30min):

Purku keskustellen: Miltä tämä tehtävä tuntui? Millainen fiilis on nyt? Millä adjektiiveilla kuvaisit ajatuksiasi ja fiiliksiäsi nyt? Muutamalla sanalla omasta työstä kertominen

Kerätään jokaisen yhteystiedot paperille.

Jaetaan aikataulu. Kerrotaan pienryhmätoiminnan tarkoituksesta.

Elämänjanatehtävän ohjeistus: Tehtävään aikaa tunti. Jokainen nuori ottaa mukaan kuvia elämänsä varrelta, jotka haluaa nostaa esiin elämänjanatyöskentelyssä. Huomauta kuvien tulostus- ja kopiointimahdollisuudesta.

(jatkuu)

Loppujuhlasta lyhyesti kertominen / pohjustus. Tiedustella alustavasti henkilömäärää ja ohjastaa kirjaamaan kotona ylös muille tiedoksi. Kutsut tulevat myöhemmin.

- i. tarvikkeet: yhteystietojen keräämistä varten paperia ja kynä

2. Ryhmän toinen tapaaminen (vk 25) 18.6. klo 15–17

a. Alkupiiri (30min):

Oman merkittävän kuvan ”esittely” (siitä kertominen) tai vaihtoehtoisesti valitseminen valmiista kuvista. Fiiliskierros.

Mikäli uusia nuoria mukana, kerrotaan viime kerralla käytyjä asioita, puhutaan opinnäytetyöstä ja annetaan kyselylomakkeet kotiin täytettäväksi. Joka tapauksessa puhutaan hieman lisää ryhmän järjestämisen tarkoituksesta.

- i. tarvikkeet: alkupiiriin Maukan kuvakortteja ja nuorten omat kuvat

b. Elämänjanatyöskentely / Omat tärkeät ja merkitykselliset kuvat (40min):

Jokainen nuori saa luoda omannäköisensä elämänjanan hyödyntäen erilaisia materiaaleja ja omia kuviaan. Elämänjana saa olla vain tietyltä ajalta tehty tai koko elämä tähän asti. Viime kerralla tehtyä kuvakollaasia saa hyödyntää janaa tehdessä. Teemana oma menneisyys ja nykyhetki. Pohdintaa, mitä tulisi tapahtua, jotta omat unelmat voisivat toteutua. Onko unelmista merkkejä menneessä? Millainen nuori on nyt, onko merkkejä muutoksesta?

- i. tarvikkeet: elämänjanan luomiseen pahvia/paperia, kyniä, saksia, liimaa, narua/lankaa, teippiä, vessapaperirullia, lehtiä, sinitarraa

c. Parikerronta tehtävästä (30min):

Sanoitetaan omaa tarinaa kertomalla siitä toiselle. Miten elämä on vaikuttanut itseen? Haluaisiko muuttaa jotakin? Omantunnon mukaan päättään, mitä halutaan itsestä kertoa toiselle.

d. Loppupiiri (20min):

Onko oma merkittävä kuva / avainkuva vaihtunut tehtävää tehtäessä? Fiiliskierros ja omasta työstä kertominen vapaasti. Jos tunteiden ilmaiseminen vaikeaa, voidaan kuvata fiilistä kolmella sanalla.

Kerrotaan kolmannesta tapaamisesta. Pyydetään jokaista ottamaan kamera, kenellä sellainen on. Tarjotaan myös mahdollisuus saada lainakamera.

- i. tarvikkeet: fiiliskierrokselle omat merkittävät kuvat / Maukan kuvakortit

3. Ryhmän kolmas tapaaminen (vk 26) 18.6. klo 15–18

a. Alkupiiri(15min):

Valitaan Mun stoori –korteista omaa tunnetilaa kuvaava adjektiivi. Kerrotaan vapaassa järjestyksessä, miksi valitsi juuri kyseisen kortin.

Päivän teemana minäkuvan vahvistaminen ja vuorovaikutus kameran kautta. Ohjeistetaan vielä, miten parikuvaus tapahtuu ja mitä se tarkoittaa. Jaetaan parit joko ”hatusta vetämällä” tai jokainen saa valita parin.

- i. tarvikkeet: alkupiiriin Mun stoori –kortit parikuvauksen ohjeistuksessa jaetaan kuvaajan ja mallin rooli-ohjeistus sekä vinkit

b. Parikuvaus (2h):

Jokainen pari saa lähteä kaupungille liikkumaan ja kuvaamaan toisiaan.

- i. tarvikkeet: jokaiselle parille kamera

c. Parikuvien siirtäminen koneelle (30min):

Jokainen pari siirtää kuvansa kamerasta suoraan muistitikulle tietokoneen kautta. Painotetaan, että kenenkään kuvia ei levitellä netissä ilman suostumusta ja vain omat kuvat otetaan saadulle tikulle, ellei parin kanssa sovita muuta. Katsotaan samalla kuvia läpi ja kommentoidaan pareittain.

- i. tarvikkeet: tietokone ja muistitikkuja

d. Loppupiiri(15min):

Puretaan tehtävä kyselemällä fiiliksiä. Katsotaan valokuvia tietokoneen näytön kautta diashowna.

Mauri Pennanen tulee selittämään seuraavan kerran yksilökuvauksen idean ja käy läpi yksilökuvauksen ohjeistuksen, aikataulun, paikan yms. Huomioidaan nuoren toiveet. Nuorten kanssa, jotka eivät pääse paikalle, sovitaan toinen aika studiokuvaukselle.

Jaetaan ohjaajien tekemät kutsukortit loppujuhlaan. Jokaiselle nuorelle annetaan kolme korttia, joiden avulla he saavat kutsua kolme läheistään mukaan juhlaan.

4. Neljäs tapaaminen (yksilöllisesti) (vk 27) 2.7. klo 15–19

a. Alkupiiri (20min):

Jokainen tekee oloaan kuvaavan patsaan eli jähmettyy johonkin asentoon, joka kuvaa omaa tunnetilaa. Tämän jälkeen puretaan tunnetila sanoiksi.

Käydään yhdessä läpi rekvisiittoja ja ohjeistetaan vielä tehtävää olemalla luova.

b. Yksilökuvaus/Studiokuvaus:

Kuvausaika 1h/nuori. Koko aikaa ei tarvitse käyttää. Alussa orientoituminen kuvaamiseen yksilöllisesti. Nuoren ehdoilla tulevaisuuteen suuntaavia kuvia. Unelmien ja haaveiden ”toteuttamista”. (Nuori voi esimerkiksi kuvata itsensä poliisina, sillä haaveilee siitä ammatista, mutta ei usko siihen haaveeseen, joten voi kuvata itsensä myös toiseen ammattiin). Koko prosessin ajan ideoidaan yhdessä nuorten kanssa ja keskustellaan heidän unelmistaan ja ideoistaan.

- i. tarvikkeet: rekvisiittana erilaisia hattuja, peruukkeja, naamioita, asusteita, vaatteita, meikkejä, kenkiä yms. ja Maukan tuomana studion pystytykseen tarvittavat tavarat.

c. Loppupiiri(10min):

Roolien ravistelu pois ja lyhyt venyttely.

Seuraavaan tapaamiseen ohjeistetaan ottamaan omat kamerat mukaan. Muistutetaan, että lainakameramahdollisuus on myös. Ne ketkä eivät ole paikalla, ohjeistetaan suorittamaan tehtävä itsenäisesti.

5. Viides tapaaminen (vk 28) 9.7. klo 15–17

a. Alkupiiri (20min):

Käytetään erilaisia postikortteja. Jokainen saa valita kortin, joka tuo mieleen jonkin asian tai tunteen, mitä toivoo tulevaisuudeltaan. Kierros puretaan läpi vapaassa järjestyksessä ja samalla kerrotaan omat fiilikset lähtee kuvaamaan ympäristöön.

- i. tarvikkeet: postikortteja

b. ”Tulevaisuuteni kuvina” (1h 20min):

Nuori lähtee kuvaamaan ulos asioita, esineitä, ihmisiä, värejä ja muotoja, jotka kuvastavat hänen tulevaisuuttaan. Tarkoituksena on kuvata kaikkea, jota toivoo löytävänsä omasta tulevaisuudestaan. Kuvien sisältö voi olla myös symbolinen, sen ei tarvitse olla täysin konkreettinen asia tai esine. Esimerkiksi vihreä lehti voi kuvata vihreydellään jotakin itselle

5 (6)

tärkeää asiaa tulevaisuudesta. Ohjeistetaan myös kuvamaan kuvia vinotain tai epätarkasti sen mukaan miten ne haluaa nähdä tulevaisuudessaan.

i. tarvikkeet: kamerat jokaiselle

c. Loppupiiri(20min):

Jokainen saa valita jonkin ottamistaan kuvista ja näyttää sen kamerastaan muille. Kuvasta saa kertoa sen, mitä haluaa. Muut saavat kysyä, jos mieleen tulee jotain. Kommentointi on sallittua. Kerrotaan lyhyesti, miltä kuvaaminen tuntui ja oliko se helppoa tai vaikeaa.

Kerrotaan viimeisestä yhteisestä tapaamisesta ennen loppujuhlaa. Ohjeistetaan ottamaan omia kotiin vietyjä töitä mukaan sekä lähettämään valokuvia, jos haluaa joitain muita kuvia esille.

6. Kuudes tapaaminen ja lopetus (vk 29) 16.7. klo 15–17

a. Alkupiiri (20min):

Jokainen valitsee postikorteista kortin, joka kuvastaa omia ajatuksia. Pu-
retaan kierros vapaassa järjestyksessä.

i. tarvikkeet: postikortteja

b. Omien töiden katselu valkokankaalta (50min):

Katsellaan studiokuvauksen tuotokset yhdessä valkokankaalta. Kuvia saa kommentoida vapaasti. Kenenkään kuvia ei kuitenkaan saa haukkua, vaan tarkoitus on nostaa positiivisia asioita kuvista esiin. Jokainen saa omien kuviensa kohdalla kertoa kuvien ideoinnista.

i. tarvikkeet: tykki, valkokangas

c. Diashow'n luominen ja töiden esillepano (30min):

Nuoret saavat itse yhdessä koota kuviaan yhteen ja luoda niistä diashow'n, joka näytetään juhlassa. Kenenkään kuvia ei laiteta mukaan ilman omaa suostumusta. Jokainen saa valita omat kuvansa.

Samaan aikaan osa porukasta suunnittelee ja laittaa esille omia tuotoksiaan. Jokainen saa valita miten kuvansa ja tekemänsä tehtävät laittaa esille.

i. tarvikkeet: diashow'n tekemiseen tietokone ja muistitikut omien tuotoksien esillepanoon sinitarraa, nastoja, klemmareita, narua, pyykkipoikia, teippiä

d. Loppupiiri (20min):

Keräännytään isoon rinkiin. Kaikille annetaan yhteinen minuutti aikaa miettiä jotain palautetta koko ryhmälle. Jokainen saa vuorollaan vapaassa järjestyksessä antaa palautteen.

Kerrotaan vielä lyhyesti juhlasta ja muistutetaan, milloin tilaisuus alkaa.

7. Prosessin loppuhuipennus (vk 30) 23.7. klo 18–20

a. Juhla nuorille ja heidän läheisilleen (2h):

Jokainen nuori on saanut kutsua itselleen kolme läheistä mukaan viettämään yhteistä hetkeä juhlien. Tarjolla on Vaasan Oy:n Tampereen leipomon lahjoittamia makeita ja suolaisia herkkuja sekä Maritzan ja Heidin leipomuksia. Nuorille on tarjottu mahdollisuutta leipoa myös itse jotain.

Maritza ja Heidi pitävät alussa maljapuheen ja kiittävät nuoria sekä heidän läheisiään tästä mahdollisuudesta.

Juhla on vapaata kiertelyä ja juttelua.

Liite 7. Sisällön analyysi

SISÄLLÖNANALYYSI

1. MILLAISENA NÄET TULEVAISUUTESI NYT?		
ALKUPERÄISET ILMAUKSET	PELKISTETYT ILMAUKSET	ALAKATEGORIAT
<p>”No, et saan opinnot loppuun ja et mä saan varmaan työpai-kan ja ni.”</p> <p>”Opiskelemassa.”</p> <p>”Koska nytte menee kolme vuotta ja sitte jos mä jaksan viä toiset kolme vuotta opis-kella.”</p> <p>”Mää en vielä tiedä et mihin ammattiin mä koulutan --.”</p> <p>”Mää vaan laitoin jotkut am-matit mihkä mä ees voin ha-kee. ”</p> <p>”Sosiaali- ja terveysalaa ruve-ta opiskeleen.”</p> <p>”Opiskelemassa varmaan toi-mittajaks.”</p> <p>”No ainakin se vahvistu, et mä haluun toimittajaks.”</p> <p>”-- ei mulla oikee oo mitään odotuksia tai suunnitelmia paitsi se toimittajajuttu.”</p> <p>”No, mä ehkä haluisin luki-oon ja vaihto-oppilasvuodelle.”</p> <p>”-- kyl mä nyt olen aika varma niistäsuunnitelmista no esim se kirjailija hommeli --.”</p> <p>”Mä tykkään piirtää ja om-mella eli jotain niihin liittyvää vois olla.”</p> <p>”Mä tykkään ommella ni pu-vustaja vois olla ihan kiva.”</p> <p>”No, ainahan sitä voi tehdä keikkoja.”</p>	<p>Saada opinnot suoritettua ja päästä työelämään</p> <p>Opiskelu</p> <p>Halu opiskella lisää</p> <p>Epävarmuus ammatin suhteen</p> <p>Pakotettu ammatinvalinta</p> <p>Kiinnostus sosiaali- ja terveys-alaan</p> <p>Toimittajan opinnot</p> <p>Lukiosta vaihtoon</p> <p>Kirjailijan ura</p> <p>Ammatti, joka liittyy piirtämi-seen tai ompelemiseen</p> <p>Puvustajan työ</p> <p>Keikkatyöt</p>	<p>Ajatuksia opinnoista ja työelämästä</p>

<p>”-- tukihenkilö ja perhe.”</p> <p>”-- ehkä suhteessa tämän erään henkilön kanssa.”</p> <p>”-- mä haluisin et niinku ois äitin kaa tosi paljon paremmat välit et äiti kävis siin useemmin tai ois ehkä vähän enemmän osallisena mun elämässä ja sillee.”</p>	<p>Tukihenkilö ja perhe</p> <p>Parisuhde</p> <p>Läheisempi suhde äitiin</p>	<p>Unelmat, toiveet ja haaveet sosiaalisista suhteista</p>
<p>”No toivon mukaan ton mun siskon ja yhden mun kaverin kanssa sillee ois joku kimppäkämpä.”</p> <p>”-- asuisin omassa kodissa --.”</p>	<p>Yhteinen asunto</p> <p>Oma koti</p>	<p>Unelmat, toiveet ja haaveet asunnosta</p>
<p>”-- ja sit mä oisin jossain sellasessa työssä mitä mä haluun tehdä.”</p> <p>”-- toivottavasti saisin siihen ammattiin töitä.”</p> <p>”Joo mä haluisin vanhainkotiin tai sit johonkin päiväkotiin ois kans kiva.”</p> <p>”Mä haluisin vanhainkotiin tai johonkin ja...”</p> <p>”Joo mä toivon et kasiluokka menee paremmin et saisin enkun. Et mä saisin sen enkun arvosanan kymppiin.”</p>	<p>Mielekäs työ</p> <p>Töitä tarjolla</p> <p>Työ vanhainkodissa tai päiväkodissa</p> <p>Työ vanhainkodissa</p> <p>Englannin arvosanan korottaminen</p>	<p>Unelmat, toiveet ja haaveet opinnoista ja työelämästä</p>
<p>”Mää varmaa yritän kattoo -- jotai valokuvakursseja.”</p> <p>”Täytyy nyt vaan vapaa-aika saada toimiin.”</p> <p>”No toivon vaan, että ne tulevaisuudensuunnitelmat onnistuu.”</p>	<p>Vapaa-ajalle valokuvakursseja</p> <p>Vapaa-ajalle tekemistä</p> <p>Tulevaisuudensuunnitelmien onnistuminen</p>	<p>Unelmat, toiveet ja haaveet vapaa-ajasta</p>
<p>”Noo niitä suunn..ne suunnitelmat on kyl vähä selvempiä nytten.”</p> <p>”No se oli eka vähä vaikeeta, ku sillee mä en oikein tienny, että mitä mää tavallaan haluun tai sille, mut kyl mä sitte varsinkin tos studiokuvaus koh-</p>	<p>Ajatukset tulevasta selkeytyneet</p> <p>Tulevaisuudenkuva selkeytynyt</p>	<p>Selkeä tulevaisuus</p>

<p>dassa niin sillee sen viikon aikana mietin ihan kauheesti et mitä mä nyt haluun ja sillee, että kyl tää on niinku avannu ainakin niitä näkymiä sinne tulevaisuuteen.”</p> <p>”Ehkä ny vähän sillee selkeempänä, että mitä toivois tulevaisuudelta.”</p> <p>”Vahvistu.”</p>	<p>Tulevaisuuden näkymät auenneet</p> <p>Tulevaisuudenkuva vahvistunut</p>	
<p>”No se on tavallaan niinku sama että jonkilainen ja melko selkeä. Että nyt on nää suunnitelmat syyslomaa asti ja sillee.”</p> <p>”Elämä on aina mysteeri.”</p>	<p>Tulevaisuuden suunnitelmat lähelle</p> <p>Epävarma tulevaisuus</p>	<p>Tulevaisuus hieman epävarma</p>

ALAKATEGORIAT	YLÄKATEGORIAT	PÄÄKÄSITE
Ajatuksia opinnoista ja työelämästä	Toiveita tulevaisuudesta	Tulevaisuuden visiot
Unelmat, toiveet ja haaveet sosiaalisista suhteista		
Unelmat, toiveet ja haaveet asunnosta		
Unelmat, toiveet ja haaveet työelämästä ja opinnoista		
Unelmat, toiveet ja haaveet vapaa-ajasta		
Selkeä tulevaisuus		
Tulevaisuus on hieman epävarma		

<p>”-- tää on auttanut jotenki mietti sit sillee positiivisemmin kumulloli sellai aikasemmin sillee et mä olin kauheen epävarma ittestäni koko ajan --.”</p> <p>”Mä uskallan enemmän ottaa kuvia ittestänikin.”</p> <p>”Ehkä se et mää oon uskaltanu ruveta ottaa kuvia ittestäni enemmän.”</p> <p>”-- ja sitten oikeesti niinku uskaltaa tavallaan toteuttaa niitä unelmia.”</p>		
<p>”Joo siis se minäkuva on parantunu paljon ja sitte no itsetuntoo on tullu lisää”</p> <p>”vähän sitä itseluottamusta tullu hiljalleen lisää.”</p> <p>”No kai se ulospäin suuntautuva puoli on vahvistunu vähäsen”</p> <p>”Emmä osaa sanoa mitään muutakun että ehkä että ilosempi ja sellanen.”</p> <p>”-- se itsetunto on just kohonnu.”</p> <p>”-- ei ollu hyvä itsetunto ja sillee täällön jotenkin saanu sillee tai sitä korjattua jotenkin --.”</p> <p>”-- minäkuva on parantunu paljon --.”</p> <p>”-- itsetuntoo on tullu lisää--.”</p> <p>”-- mä oon oppinu niinku periaatteessa tykkään ittestäni --.”</p> <p>”-- että oppisin ehkä pitää ittestäni jotenkin enemmän ni kai se on jotenkin tullu nytte pikkuhiljaa.”</p> <p>”-- mulla oli sillee mä en oikein sietäny kattoo itteeni sillee tai mä joudun vieläkin...emmä tiedä mikä musson mä en oikein tykänny ittestäni mä koko ajan kaikkee negatiivista sanoin ittestäni mutta niinku täällön ehkä tullu sitte...tullu jotenki sillee et mä oon oppinu</p>	<p>Minäkuvan parantuminen ja itsetunnon lisääntyminen</p> <p>Itseluottamuksen lisääntyminen</p> <p>Ulospäin suuntautuneisuus vahvistunut</p> <p>Iloisuus lisääntynyt</p> <p>Itsetunnon kohoaminen ja lisääntyminen</p> <p>Itsestä pitäminen</p>	<p>Minäkäsityksen lisääntyminen</p>

<p>niinku periaatteessa tykkään ittestäni.”</p> <p>”-- ku mä näytän tossakin ihan hirveeltä mut tossoli oikeesti sellasia kyl mä mietin niitä mut sitte periaattees niinku huomas ehkä enemmän niitä hyviä puolia.”</p> <p>”En ehkä oo ihan niin ujo enää kun oon saattanu olla tai olen ollut tossa aikaisempina vuosina.”</p>	Rohkaistuminen	
<p>”Se herättää ihmisissä paljon ideoita ku ne näkee niitä mun hienoja kuvia.”</p> <p>”Eihän kuvia oteta pelkästään vaan itseä varten vaan et kaikki näkee et kuinka hieno sä oot ja silleen.”</p>	<p>Ideoiden herättäminen muissa omien kuvien avulla</p> <p>Oman hyvyyden näyttäminen muille</p>	Minän suhde muihin

ALAKATEGORIAT	PÄÄKÄSITE
Itsevarmuuden lisääntyminen	Minäkuvan muutokset
Minäkäsityksen lisääntyminen	
Minän suhde muihin	

3. OMAT KOKEMUKSET		
ALKUPERÄISET ILMAUKSET	PELKISTETTY ILMAUS	ALAKATEGORIAT
<p>”No jännitti kun mä yleensä pakoilen sitä kameraa. Että en halua että musta otetaan kuvia yleensä.”</p> <p>”En mä oikeen välitä kameran eessä olemisesta, mutta selvisin hengissä.”</p> <p>”Mua ei hirveesti kuvata enkä oo tottunu olemaan kaveri..ei kaveri vaan kameran edessä.”</p>	<p>Ei halua kameran eteen</p> <p>Selvisi kuvaamistilanteesta</p> <p>Ei ole tottunut kuvattavana oloon</p>	<p>Kuvaamistilanteiden jännittäminen</p>
<p>”-- se elämänkaari mikä jutska olikaan niin se, että kun siinä oli vähän sitä tulevaisuuttakin ni mun mielestä se oli kiva.”</p> <p>”Ois sillee ollu että oisin halunnu vähä enemmän päästä ite valokuvaamaan, mutta tässä nytten voi vaan heittää että päädyin itse siihen kameran eteen kun sitä on vähän tullu yritetty vältellä.”</p>	<p>Elämänkaarityöskentely ollut hyvä</p> <p>Kuvaamista itse enemmän</p>	<p>Kommentteja harjoituksista</p>
<p>”On ollu paljon kaikkee erilaista ja sitte sellasta uutta tekemistä ehkä mitä ei välttämättä ois tullu vastaan niinkun muuten jos mä oisin jättäny väliin.”</p> <p>”-- täällä ollu niin paljon kaikkee erilaista ni on ollu ihan kivaa.”</p> <p>”Tää oli kyllä ihan kivaa et sai niinkö tavallaan itsenäisesti tehdä et esimerkiksi lähetettiin tonne kuvaamaan. Ja et siinä ei ollu iha jatkuvaa sellasta kontrollointia.”</p>	<p>Erialaista ja uutta tekemistä</p> <p>Itsenäistä työskentelyä</p>	<p>Erilainen vapaa toiminta</p>
<p>”Oppinu ehkä sen että niinku että sitten on paljon parempi jos mä oon vaa oma itteni ni sitten tulee tutustuttua paljon paremmin ja sillee.”</p> <p>”--mä oon oppinu niinku periaatteessa tykkään ittestäni --.”</p>	<p>Oppinut olemaan oma itsensä</p> <p>Oppinut tykkämään itsestään</p>	<p>Uuden oppiminen itsestä pienryhmätoiminnan aikana</p>

<p>”-- ja opin kaikkee uutta.”</p> <p>”Ehkä että mullon enemmän mahdollisuuksia --.”</p>	<p>Oppinut uutta</p> <p>Oppinut mahdollisuuksista</p>	
<p>”No ehkä kameraa oppinu vähä paremmin käyttää.”</p> <p>”Mää olen ehkä oppinut kuvaan paremmin--.”</p> <p>”-- että tietää miten vois silleen niitä muita henkilöitäkin valokuvata ja näin.”</p>	<p>Oppinut kuvaamisesta</p> <p>Oppinut muiden kuvaamisesta</p>	<p>Uuden oppiminen kuvaamisesta pienryhmätoiminnan aikana</p>
<p>”En mä sinänsä paljoo uutta oppinu.”</p> <p>”No en ainakaan tietääkseni mitään ole tullut esille erikoisempaa.”</p>	<p>Ei oppinut uutta</p>	<p>Ei uudenoppimista</p>
<p>”On tää ollu ihan kivaa.”</p> <p>”Ja tääl on ollu ihan kiva olla --.”</p> <p>”On kyl ollu tosi mukava olla täällä --.”</p> <p>”Mä oon pitäny tästä, näistä kerroista ihan hirveesti.”</p> <p>”Täällä on ollu mun mielestä ihan mukavaa.”</p> <p>”-- kiva et tällasii järjestetään.”</p> <p>”On ollu siis joka kerta sillee kivaa.”</p> <p>”Ei mulla oikein tai oikeestaan tuu muuta mieleen et on ollu tosi kivaa.”</p> <p>”-- tää oli ensinnäkin ilmanen --.”</p> <p>”Tänään puhuttiin justiin et kyl mä oisin pidempäänkin käyny jos tää ois vaa kestäny sillee.”</p>	<p>Kerrat olleet mieluisia</p> <p>Toiminta ilmaista</p> <p>Kertoja enemmän</p>	<p>Mieluista toimintaa</p>
<p>”-- täällön kiva ku tääl ei oo niinku kauheen paljon porukkaa.”</p> <p>”Kiva sellanen pieni, pieni porukka.”</p> <p>”No hyvä ryhmähenki täällä ja sillee kaikki otetaan huomioon. Sillee ketään ei jätetä ulkopuolelle tai mitään.”</p>	<p>Pieni ryhmäkoko toimii</p> <p>Ryhmähenki on hyvä</p>	<p>Sosiaaliset suhteet pienryhmässä</p>

<p>”-- tää kesä on ollu vähä tällanen niinku no vähä tyhmää ettei kaikki oo päässy kaikille kerroille ja sillee. Sen suhteen tää kesä on vähä huono. Toisaalta taas hyvä, ettei oo mitää töitä tai mitää päällekin.”</p> <p>”Ei mulla tässä niin ku mä en päässy kesätöihinkään ni...ni tuli ehkä hyvään aikaa sillee ettei tullu elettyä vaa sisällä koko aikaa.”</p>	<p>Kesä ajankohtana tuo hyvät ja huonot puolet</p> <p>Ryhmä toi vapaa-ajalle toimintaa</p>	<p>Pienryhmätoiminnan ajankohta</p>
<p>”-- ehkä jotain ideoita ja tälläteitä.”</p> <p>”Positiivisuutta ku aina ei oo niinku jaksanu kuitenkaan lähtee tänne, mut sit mä oon kuitenkin tullu ja sit on tullu niinku parempi mieli ku sen takii ku on ollu täälä.”</p> <p>”Ihan kivoja kuvia ja sitä itsevarmuutta.”</p> <p>”No ainakin ton uuden kaverin sain.”</p> <p>”No ehkä just se et sai uuden kaverin täältä ja sitte --.”</p>	<p>Ideoita</p> <p>Positiivisuutta</p> <p>Kuvia ja itsevarmuutta</p> <p>Uuden kaverin saaminen</p>	<p>Ryhmä antoi</p>
<p>”-- tää on kyl kiva että kannattaa kyllä ihan toistaa tätä ihan vaikka ei minään opinnäytetyönä vai mikä tää nyt olikaan.”</p> <p>”Tää vois olla ihan hyvä idea silleen toistaakin pariin otteeseen.”</p> <p>”Kyl vois olla sellasii ehkä vähän pidempiikin jaksoi.”</p>	<p>Ryhmätoiminta kannattaa järjestää uudestaan</p> <p>Ryhmätoimintaa kannattaa toistaa</p> <p>Ryhmätoiminta voisi olla pidempikestoinen</p>	<p>Pienryhmätoiminnan kesto</p>
<p>”Ja sit kun mun ikäluokalle ei oo kauheesti kursseja enää.”</p> <p>”-- jos pystyis vaan enemmän järjestää tämmösiä.”</p> <p>”Tämmösii vois olla enemmänki... Et ois vapaa-ajalla tekemistä.”</p>	<p>Ei kursseja tai ryhmiä omalle ikäluokalle.</p> <p>Lisää ryhmätoimintoja.</p> <p>Vapaa-ajalle tekemistä.</p>	<p>Tarve</p>

ALAKATEGORIAT	YLÄKATEGORIA	PÄÄKÄSITE
Kuvaamistilanteiden jännittäminen	Kommentteja valokuvatyöskentelystä	Valokuvatyöskentelyn kokemukset
Kommentteja harjoituksista		
Erilainen vapaa toiminta		
Uuden oppiminen itsestä pienryhmätoiminnan aikana	Uudenoppiminen	Pienryhmätoiminnan kokemukset
Uuden oppiminen kuvaamisesta pienryhmätoiminnan aikana		
Ei uudenoppimista		
Mieluista toimintaa	Kommentteja pienryhmätoiminnasta	
Sosiaaliset suhteet pienryhmässä		
Pienryhmätoiminnan ajankohta		
Ryhmä antoi		
Pienryhmätoiminnan kesto	—————>	Tarve toiminnallisille ryhmille
Tarve		